

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Första kammaren.

Nr 25.

Onsdagen den 18 april f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtande nr 21.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 53, angående vissa i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning i vad angår jordbruksärenden gjorda framställningar.

Punkten 1.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte medgiva,

1) att av jordförmedlingsfondens kapitalbehållning finge under 1935 till jordanskaffningslån åt hushållningssällskap av statens egnahemsstyrelse disponeras tillhopa högst så stort belopp, att vad som utestode i beviljade jordanskaffningslån icke vid något tillfälle under sagda år överstege 1,500,000 kronor;

2) att den del av jordförmedlingsfondens för ny utlåning disponibla kapitaltillgång, som ej anvisades såsom jordanskaffningslån, finge under 1935 av Kungl. Maj:t användas för utlämnande av förlagslån åt kommuner, aktiebolag och föreningar.

Herr **Bagge**: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord ur budgetbehandlingssynpunkt rörande det här föreliggande ärendet. Vi ha ju i allmänhet ganska svårt att få system och överskådlighet i budgetbehandlingen här i riksdagen, och alldeles särskilt har detta varit fallet i år på grund av att Kungl. Maj:t som vi veta delat upp anslagen på praktiskt taget två budgeter, nämligen dels den ordinarie, om man så får kalla den, och dels den arbetslöshetsbudget, som står under rubriken fonden för förlagsmedel till statsverket. På båda dessa budgeter förekomma ofta ungefär enahanda anslag, och redan detta åstadkommer åtskillig förvirring, men härtill kommer nu i föreliggande fall, att man inom jordbruksutskottet brutit ut en del av de anslag, som förekomma på fonden för förlagsmedel och således äro föreslagna för arbetslöshetsändamål, under det att resten av anslagen under denna fond kommer att behandlas först senare i form av ett utlåtande från statsutskottet. Detta gör, att man inte får någon översikt ens över de medel, som skola beviljas för detta speciella ändamål, nämligen bekämpande av arbetslösheten. Man har inte någon allmän översikt över den finansiella bakgrund, mot vilken vi skola besluta dessa anslag, inte någon översikt över i vad mån verkligen det nuvarande arbetslöshetsläget kräver dessa anslag och inte heller huruvida ifrågavarande anslag äro de som äro lämpligast ur arbetslöshetssynpunkt. Mig förefaller det, som om detta vore ett synnerligen olyckligt sätt att behandla

Ang. utlånningen från jordförmedlingsfondens.

Ang. utlåningen från jordförmedlingsfonden. (Forts.)
 dessa stora finansiella och arbetslöshetspolitiska frågor, och jag har, herr talman, velat ge tillkänna min uppfattning härutinnan, innan behandlingen av detta ärende avslutats.

Jag har intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom bidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo anvisa för budgetåret 1934/1935 ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 74, av herr *Olsson* i Blädinge, vari hemstälts, att i kungörelsen den 16 september 1933, angående statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo, det i mom. 6 i nämnda kungörelse bestämda statsbidraget, tjugufem procent, måtte höjas till minst fyrtio procent av den utav skogsvårdsstyrelsen godkända kostnaden för företaget.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å motionen II: 74, såsom bidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo anvisa för budgetåret 1934/1935 ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att göra något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men jag anser mig i alla fall böra säga några ord om det på denna punkt ifrågakvarande anslaget för att ange den mening jag hyser därom. Kungl. Maj:t har ju här begärt ett anslag av en halv miljon kronor att utgå som bidrag till väg- och flottledsbyggnader i vissa skogstrakter, och därom är ju ingenting annat än gott att säga, men meningen med detta bidrag är ju i viss mån, att det skulle bidra till arbetslöshetens bekämpande. Jag vill nu säga, att enligt min uppfattning är den här saken som ett tveeggat svärd. Vad först och främst flottledsbyggnaderna beträffar, är det åtminstone i den trakt, som jag närmast känner till, så, att för närvarande förekomma icke några nya flottledsbyggnader, och anslaget får ju inte användas till reparationsarbeten på flottleder.

Vad sedan dessa vägbyggnader beträffar, är det ju så, att det kan ju visserligen bli arbeten för anslaget, men sedan man en gång byggt dessa vägar uppe i skogarna, är det ju slut på arbetena i fråga, och följden blir, att de personer, närmast hemmansägare och arrendatorer, som förut varit de som närmast ha

*Anslag till
 väg- och flott-
 ledbyggnader
 å enskilda
 skogar.*

Anslag till väg- och flottledsbyggnader å enskilda skogar. (Forts.)
haft tillgång till en viss extra inkomst genom framkörning av virke, bli berövade denna inkomst, då man går in för att frakta virket på bilar.

Jag tror, att detta anslag hör till dem, som man utan någon som helst saknad skulle kunna indraga, och jag vågar därför vädja till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, ehuru han icke är närvarande i kammaren i hopp att han i alla fall skall få del av vad jag nu yttrar, att när han uppgör den stat, som skall föreläggas nästa års riksdag, taga under övervägande, huruvida icke detta anslag bör utgå ur huvudtiteln.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 14 och 15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående kapitalökning till fiskerilånefonden m. m.;

nr 55, i anledning av väckt motion angående sänkning av räntan bland annat å statens slakterilånefond;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för lån åt vissa fiskareföreningar m. m.;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till underhålls- och driftkostnader för undersöknings- och bevakningsfartyg för havsfiskets behov;

nr 59, med anledning av väckt motion angående anställande av egnahemskonsulenter hos egnahemsnämnderna;

nr 60, med anledning av väckta motioner angående utredning rörande möjligheter till sjöregleringar i därtill lämpade trakter; samt

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående köttbesiktning och slakthus m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Lagförslag
ang. köttbe-
siktning och
slakthus m. m.*

I en till riksdagen den 3 januari 1934 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 31, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, förklarar sig vilja dels föreslå riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående köttbesiktning och slakthus, dels ock inhämta riksdagens yttrande över vid propositionen likaledes fogat förslag till förordning angående förbud mot viss stämpling eller märkning av kött och köttvara.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått två i anledning av propositionen inom andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen nr 454 av herr *Andersson* i Grimbo och nr 511 av herr *Gustafson* i Vimmerby.

Lagförslag ang. köttbesiktning och slakthus m. m. (Forts.)

I motionen II: 454 hade föreslagits, att hushållningssällskapets förvaltningsutskott skulle tillerkännas rätt att utse en ledamot av styrelsen för slakthus och köttbesiktningsbyrå, att hushållningssällskapets förvaltningsutskott skulle tillerkännas rätt att utse en revisor för såväl slakthus som köttbesiktningsbyrå samt att lantbrukare, boende i stad med slakthustväng men utanför stadens planlagda område, skulle äga rätt att slakta kalvar av egen uppfödning.

I motionen II: 511 hade hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 31 måtte besluta 1) avslå vad som däri föreslagits rörande slakthustväng och organtväng, 2) att däri intaget förslag rörande maximitaxa för köttbesiktning skulle bifallas i den form, som av de vid ärendets beredning inom jordbruksdepartementet deltagande särskilda sakkunniga föreslagits.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

1) att riksdagen, med förklaring att Kungl. Maj:ts förslag till lag angående köttbesiktning och slakthus icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag i ämnet;

2) att riksdagen måtte förklara sig icke hava något att erinra mot det i propositionen till riksdagens yttrande framlagda förslaget till förordning angående förbud mot viss stämpling eller märkning av kött och köttvara;

3) att motionerna II: 454 och II: 511, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet förut hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Sederholm**: Jag får hemställa med avseende å föredragningen av detta utlåtande, att det måtte företagas till avgörande punktvis och punkten 1 på det sätt, att först föredrages det av utskottet framlagda lagförslaget paragrafvis med promulgationsstadganden, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages, att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet samt att lagtext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1.

Utskottets lagförslag.

1 och 2 §§.

Godkändes.

3 §.

I denna paragraf var 4 mom. så lydande:

(I Kungl. Maj:ts förslag:)

(I utskottets förslag:)

Offentligt slakthus skall stå under förvaltning av en särskild styrelse. Ledamöterna skola vara fem, av vilka en utses bland tre av hushållningssällskapet föreslagna personer.

Offentligt slakthus skall stå under förvaltning av en särskild styrelse. Ledamöterna skola vara fem, av vilka en utses av hushållningssällskapet.

Lagförslag ang. köttbesiktning och slakthus m. m. (Forts.)

Beträffande förevarande paragraf hade reservation anförts av, utom andra, herrar *Carl Eriksson, Uddenberg* och *Lundbom*, som ansett, att utskottets yttrande i denna del bort erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att 4 mom. av paragrafen bort avfattas sålunda:

Offentligt slakthus skall stå under förvaltning av en särskild styrelse. Ledamöterna skola vara fem, av vilka en utses *bland två av hushållningssällskapet föreslagna personer*.

Herr **Eriksson, Carl**: Jag skall för min del be att få yrka bifall till den reservation, som åtföljer utlåtandet i denna punkt. Jag är den förste att medge, att den reella skillnaden mellan utskottets och reservanternas förslag är mycket obetydlig, men motionen har tillkommit för att åt de städer, som beröras av denna paragraf, bevara den självbestämmningsrätt, som städerna tidigare haft. Detta kan ju, som jag tidigare sagt, tyckas betydelselöst, men reservanternas ha ansett, att den rätt, som städerna ha över sina ekonomiska företag, bör allt fortfarande bibehållas obesekuren.

Jag ber att med vad jag nu sagt få yrka bifall till reservationen.

Herr **Tjällgren**: Herr talman! Beträffande denna paragraf skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen enligt utskottets förslag samt vidare på paragrafens godkännande med den lydelse av 4 mom., som förordats i den av herr Carl Eriksson m. fl. därom anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Aterstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut i avseende å lagförslaget.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion, I: 271, om bättre kontroll av mätare för elektrisk energi. *Ang. kontrollen av mätare för elektrisk energi.*

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 271, hade herr *Alexander Nilsson* m. fl. hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att undersökning verkställdes rörande kontroll av mätare för elektrisk energi och att Kungl. Maj:t sedermera vidtog de åtgärder, vartill undersökningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **Nilsson, Alexander**: Herr talman! Den motion, som är avgiven i detta ämne, har väckts huvudsakligen av moraliska skäl. Här i landet finns icke

Ang. kontrollen av mätare för elektrisk energi. (Forts.)

någon lag eller förordning om kontroll över elektriska mätare, medan däremot våra grannländer runt omkring ha författningar, som bestämma, huru mycket sådana mätare få visa och missvisa, och det har förekommit, att mätare, som i tillverkningslandet icke kunnat justeras utan missvisat mer än dessa författningar tillåta, ha sålts och använts till mätning av elektrisk energi i Sverige. När vi då tänka på den lag, vi ha om justering av mått och vikt, som föreskriver, att vart tredje år justering och s. k. kröning skall ske och enligt vilken böter utdömas för en så liten vikt som ett hekto till rätt dryga belopp, om vikten icke justeras, fastän det kanske inte sålts för 25 öre varor med användande av den vikten under de tre åren mellan kröningarna, måste man ju anse, att det är mycket större skäl för kontroll av de elektriska mätarna, som årligen utmäta ström för miljontals kronor utan justering. Visserligen ha vi enligt de uppgifter, jag kunnat förskaffa mig, ännu icke någon mätare, som är så noggrann, att den visar absolut riktiga siffror, men jag har för en månad sedan här i Stockholm låtit utföra en omjustering av en mätare, som enligt protokollet visade plus 6 och minus 6, alltså en siffra, som tillkommit mest av praktiska skäl helt på grund av frivillig uppgörelse mellan fabrikanterna. Efter omjusteringen visade den endast minus 0.2 och på den lägsta belastningen allra högst plus 1.4. Det finns alltså möjlighet för omjustering, och vi böra därför ej längre fördröja införandet av en författning om att mätare med högre missvisning än jag i motionen angivit — plus minus 2 procent — icke böra få komma till användning.

Vi ha ju förut elektriska inspektörer, avlönade av staten, men hittills har deras inspektion aldrig räckt längre än till transformatorhuset och alltså slutat, innan den kommit till mätaren. Vi ha också på de flesta ställen inspektörer för brandväsendet, men deras besiktningar börja på lågspänningslinjerna efter mätarna, så att vi ha den döda punkten just i mätaren, som mäter orättvist, åtminstone i de allra flesta fall.

När nu denna motion överlämnats till de sakkunniga, som äro tillsatta för utredning av det elektriska kontrollväsendet, och dessa lovat att välvilligt hava den i åtanke, har jag inte mer än en anhållan ytterligare, utöver vad som sagts i motionen, och det är, att det efter deras utredning måtte bli föreskrivet, att resultatet av företagen justering skall angivas på mätaren i %, så att var och en kan se, hur mycket den missvisar.

Jag har, herr talman, vid detta tillfälle intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

*Ang. vissa
ändringar i
lagen om
skyddskopp-
ympning.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § 2 och 3 mom. samt 26 § lagen den 2 juni 1916 (nr 180) om skyddskoppympning, dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 27 februari 1934 till riksdagen avlämnad proposition, nr 169, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § 2 och 3 mom. samt 26 § lagen den 2 juni 1916 (nr 180) om skyddskoppympning.

I sammanhang med berörda proposition hade utskottet till behandling förehått en före propositionens avlämnande inom första kammaren av herr *Björck*, *Wilhelm*, m. fl. väckt motion, nr 247, däri hemställt, att riksdagen ville besluta:

Ang. vissa ändringar i lagen om skyddskoppymning. (Forts.)

- 1) att 5 § 3 mom. i lagen den 2 juni 1916 om skyddskoppymning skulle erhålla den ändrade lydelse, som i motionen angivits;
- 2) att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville skyndsamt låta utreda behovet av den nuvarande allmänna barnvaccinationens bibehållande samt för 1935 års riksdag framlägga de förslag till ändringar i gällande lagbestämmelser, som av utredningen kunde föranledas.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen; samt

B) att motionen I: 247 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herr *Lindhagen*, som beträffande utskottets hemställan under punkten B yrkat,

1) att riksdagen ville i sammanhang med skrivelsen om propositionens bifallande uttala som sin uppfattning, att tiden nu borde vara inne för ett allvarligt övervägande av vaccinationens och revaccinationens avskaffande, åtminstone såsom regel;

2) att riksdagen ville tillika särskilt hemställa, att en i utlåtandet omförd kommitté för undersökning av frågan om den obligatoriska barnvaccinationens bibehållande måtte kompletteras med två nya medlemmar, nämligen en representant för den homeopatiska läkekonstens erfarenheter i ämnet och en representant för den folkliga antivaccinationsrörelsens synpunkter.

Herr Lindhagen: Mina herrar! Frågan om skyddskoppymningen återkommer oupphörligen i riksdagen. Och det är ju alltid så, att om någon, som har makten och beslutanderätten i sin hand, inte går till grunden av tingen, så får han inte heller någonsin någon fred, och kammaren kommer att bli ofredad av den här saken ända tills ni gå till grunden med tingen i denna sak. Det vore ju bäst, om ni gjorde det frivilligt, men annars bli ni tvungna att göra det ändå.

Nu har socialministern förklarat, att han i propositionen föreslår bara sådana *ändringar, som icke kunna anses beröra principerna*. Alla frågor av principiell innebörd skola överlämnas till en ny utredning. Vad föreslås då för saker, som det inte skulle ligga någon princip i? Jo, i 5 § 2 mom., där det är fråga om hälsofara, så står det visst tillagt »den ympningspliktige» till det nuvarande uttrycket om hälsofara för annan än den ympningspliktige, och det må ju gärna vara hänt.

Sedan är bestämmelsen i 3 mom. av 5 §, där det nu står, att ansökan hos medicinalstyrelsen på grund av den s. k. samvetsklausulen enligt gällande lag skall ske inom loppet av de 9 år, som anståndet räcker, ändrad så, att denna anståndstid är borttagen. Detta är väl en ofantligt principiell fråga. Den upplöser ju själva lagens principer ganska kraftigt. Man får komma, om och när man vill.

Vidare har det förordats, att då vite utdömes för den som underlåter att fullgöra ympningsplikt, skall det visserligen uttagas, ifall man har tillgång till dess gäldande, men vid bristande tillgång skall vitet icke förvandlas. Det är ju ett grundskott emot lagens principer, att den icke behöver upprätthållas, så snart personerna äro fattiga, men när de inte äro fattiga, så upprätthålles den. Detta är tillika ett tillskapande av olikhet inför lagen. Kan man tänka sig en sådan lagstiftning! Och det kan gå i en kammare! Men det är ju bara vår auktoritetstro, som åstadkommer sådant.

Ang. vissa ändringar i lagen om skyddskoppvaccinering. (Forts.)

Jag har naturligtvis ingenting emot ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition, som i sin mån vill verksamt bidra till upphävande av lagens principer. Desto närmare komma vi det slutliga målet. Men beträffande ett fortsatt vandrande på denna snigelväg har ju i *Björcks m. fl:s motion* sökt påskyndas den något. Bakom detta ligger ju en uppfattning om att tiden nu är inne för att den allmänna tvångsvaccineringen av alla landets späda barn skall upphöra, fast motionärerna uttryckt sig försiktigt och vilja påkalla en ny utredning.

Alla utredningar i denna sak genom kommittéer ha ju visat, att kommittéerna ej mäktat taga initiativ till någon klargörande idé eller praktik. Och nu skall förmodligen fortsättas ett sådant försiktigt trevande och köpsläende i en konstitutiv hälsovårdsfråga. Därför tala motiven, sammansättningen av den nya kommittén, och motionärernas försiktiga medgivanden, att den sak, som de äro på det klara med, behöfve ytterligare utredas.

Nå, det är ju en parlamentarisk ordning, och det är mycket, som inte kan gå fram på annat sätt. Men jag menar, att de som ha den uppfattningen, att hela lagen nu är mogen för sitt avskaffande, de böra ock säga det. Det får inte se ut som om hela riksdagen vore ovetande och oviss, om hur med denna sak sig förhåller. Det finns ju i alla fall en mängd människor och många även inom riksdagen, som äro på det klara med saken och misstro ett kommittéarbete, som bygges upp på förväntningar på varjehandas kompromisser. Och för övrigt, kommer kommittén ej längre, kunna förväntas oavslåtliga motioner igen, och då undgår aldrig riksdagen att sysselsätta sig med frågan.

Jag har i ett särskilt yttrande givit skäl för min uppfattning, att *kommittén bör kompletteras med representanter för den folkliga antivaccinationsrörelsen*, som särskilt ha sysselsatt sig med dessa frågor, och *den erfarna homeopatiska läkekonsten*, som har åtskillig erfarenhet i vaccinationens följsjukdomar. Den officiella allopatiska läkekonstens representanter må gärna få majoritet i kommittén, särskilt om det nu finns en nyans ibland dem, som kan ge ett uppslag till ytterligare kätterier.

Mitt *särskilda yttrande* i ärendet ha förmodligen kammarens flesta ledamöter inte läst. Vi hinna ju inte med att läsa annat än vad vi själva äro intresserade av. Därför skall jag i korthet återgiva yttrandets synpunkter.

Det är ju så, att ett litet barn är ett ömtåligt ting, nyskapat som det framkommer ur naturens hand. Det lär genast läggas i bomull och vårdas sedan såsom det ömtåligaste av allt. Det kan väl då knappast vara annat än en förbrytelse mot naturen, om på dessa varelser i deras spädate ålder inympas ett giftämne, ett främmande snuskeri — det sista uttrycket har jag lärt mig av första lagutskottets ärade ordförande — som koppvaccinen blir, i all synnerhet i en sådan spädkropp.

Vi föräldrar ha i vida kretsar sorgliga erfarenheter om denna påflugenhets. Själv har jag en flicka och en gosse, som vid födseln och innan de drabbades av vaccinationen voro de friskaste och rosigaste barn, man kan tänka sig. Efter vaccinationen, som vi av instinkt dröjde med i det längsta tillåtna — ty jag är ju domare och måste således respektera lagarna — blevo de som förvandlade. Jag kan inte finna annat än att tvångsvaccineringen av alla barn är något av en dogmbildning hos den officiella läkarkonsten. Den inläres vid de medicinska högskolorna, anammas blint av lagstiftningen, tillämpas ointresserat av administrationen och blir sålunda allenarådande. Vederbörande, de så kallade sakkunniga myndigheterna, ha föga beflitat sig om att ens reflektera över det onaturliga i ett sådant tilltag.

Men nu kommer den andra sidan av saken, nämligen farorna för människomaterialet, när man inympar på barnen vid spädkålder ett sådant där främ-

Ang. vissa ändringar i lagen om skyddskoppymning. (Forts.)
mande gift, ett främmande snuskeri, som vaccineringen innebär. Vaccinationen har också ett debetkonto, och nu har det officiellt upptäckts, att hjärnhinneinflammation — det användes alltid även i utskottsbetänkandet ett latinskt ord, som ingen vanlig människa förstår, men det betyder i översättning hjärnhinneinflammation — och även med dödlig utgång kan bliva och blivit en följd av vaccinerings. Och bara den upptäckten föranledde, att den obligatoriska vaccinerings ögonblickligen avskaffades i Holland. Det har man åtminstone sagt mig. Detta var väl i alla fall *ett hårt slag för lärosatserna*. Här har alltid sagts, att vaccination måste ske och ej innebär någon fara, och så upptäckes, att man inte, så vetenskapsman man är, intresserat sig det allra minsta för vaccinationens debetkonto, de skadliga verkningarna av att så där påfluget kasta sig in i de här späda kropparna. Nå, då är ju resan utför nu grundligt påbörjad.

Tack vare motionären Björeks sakkunskap har jag fått veta, att det finns en utredning om denna sak, nr 37 i Statens officiella utredningar 1932. Därav framgår, att följderna visst inte inskränka sig till hjärnhinneinflammation. Vi föräldrar ha vetat det förut, vi som upplevt allt detta, men nu finna vi en ganska lång officiell bekännelse på sid. 66 och följande under rubriken »*Olägenheter och icke önskvärda följder av vaccinationen*». Bland dessa följder upptagas för olika fall även dödsfall. Ja, det kan man verkligen kalla för en icke önskvärd följd av vaccinationen. Det är inte uteslutet, att när den allmänna erfarenheten får upplysa vetenskapen om hur det förhåller sig, så kommer det att upptäckas, att följsjukdomarna kunna vara legio, och att de kunna lägga grund till sjukligheter ända in i sena ålderdomen. Ty de frön till sjuklighet, som inplanteras i den späda barnakroppen, kunna ofta vara långlivade. Så kanske man också upptäcker, att giftet, såsom skedde vid den spanska sjukan 1918, företrädesvis angriper de kraftigaste individerna. Jag skulle inte hålla det för otroligt, ty mina barn åtminstone voro särdeles kraftiga.

När det redan i Statens officiella utredningar konstateras så många »icke önskvärda följder» av vaccinationen, och bland dem även dödsfall vid olika tillfällen, så är det så mycket mindre mening i att bibehålla en sådan fara för släktets hälsa och *påbjuda vaccination av hela nationens spädbarn utan att någon koppepidemi föreligger*. I vår tid med dess hygieniska anordningar och tekniska framsteg i övrigt, kunna ju isoleringsåtgärder och andra utvägar tillgripas, när ett koppfall tillfälligtvis inträffar. Detta har hittills skett och uteslutande med framgång. Oförsvarligt är det i varje fall att gå till en sådan överdrift, som den allmänna tvångsvaccinerings av alla spädbarn innebär.

Genom de framsteg i hygien, som den moderna tekniska civilisationen har medfört, ha också *de gamla epidemiernas frekvens och styrka upphört eller försvagats*. Man använder ju icke heller på andra, ännu fortlevande epidemier, särskilt barnsjukdomar, något liknande universellt förfarande, och därav har jag dragit den slutsatsen, att det ligger något av gammal digerdödshypnos över barnvaccinationen i en upplyst tid.

Ett sådant förhastande är så mycket mindre påkallat, som ju *inymningen ej skyddar för mer än en kortare tid*. Därför ha också tvångsvis föreskrivits revaccinerings av värnpliktiga med flera. Därmed har man ju erkänt, att ympningen av späda barn inte verkar mer än en kortare tid. Även denna revaccination har sådana där »icke önskvärda följder», som det heter officiellt, men samtidigt konstaterar man, att myndigheterna inte ha beaktat denna debetsida av revaccinationen.

Därtill kommer att för närvarande *lagstiftningen i ämnet är ett sammelsurium*. De vetenskapliga doktrinerna ha fått vika tum för tum och befinna sig

Ang. vissa ändringar i lagen om skyddskoppympning. (Forts.)
hela tiden på ständigt återtag. Nu skall detta återtag utmätas i meter eller något sådant mindre mått i riksdagen det ena året efter det andra. Varför inte göra slut en gång för alla på en gammal inrättning, som kanske vid sin uppkomst hade åtskilligt fog för sig, men inte längre består provet, i synnerhet sedan man upptäckt, att den har en ofantlig debetsida? *Samvetsklausulen innefattar ju ett fullständigt avståndstagande från ympningens vetenskapliga nödvändighet.* Och vilken inkonsekvens! De som komma sig för med att underkasta sig den långa proceduren med personlig inställelse hos vederbörande myndigheter och intyg att deras samveten äro upprörda, kunna av gunst och nåd få den vetenskapliga hypotesen avkopplad i deras fall. Men då är ju hela lagstiftningen uppriven!

Som jag anförde nyss, fortsättes detta återtag i årets proposition. Den söndertrasar än mer lärosatserna. De som inte fått medicinalstyrelsens approbation på sin samvetsnöd, som inte velat underkasta sig den långa administrativa tågordningen och alla målsmän, som strejka, alla dessa skola föreläggas vite, *men viten, som ej kunna uttagas, skola inte förvandlas.* Alltså så snart någon är fattig, få de medicinska lärorna ramla totalt för hans skull, men för den som har pengar, som kunna utmätas, äro de fortfarande okränkbara och giltiga. Jag förstår ju, att detta är ett steg på vägen mot teoriens undergång. Men varför kan man inte få gravsätta den på en gång på ett vackert och högtidligt sätt och slippa detta långa och ur den nu så omhuldade tryckningskostnadens synpunkt dyrbara begravningståg från den ena riksdagen till den andra?

Medicinalstyrelsen skall *pröva samvetena efter papper.*

Men det föräldraskap, som inte är nöjt med en auktoritet, som ännu i det sista förklarar sig vara anhängare av tvångsympningen, och som menar att nåden på höjderna alltid kommer att bli måttlig, *det föräldraskapet strejkar helt enkelt* och kommer att göra det än mer efter det förslag som vi nu fått — om de äro fattiga nämligen. Ja, inte alla, ty det finns alltid kvar de många, som äro auktoriteten trogna, och gällande lag bör man ju lyda. Men då lagen upphäver sig själv och man får veta, att den inte behöver lydast, så blir det ju ingen överträdelse i själva verket. Och bland vissa kategorier, vare sig de ha råd eller inte att betala vitena, strejkar man helt enkelt. Ju enklare, ju simplare, tycker man. I vissa trakter har enligt statistiken $\frac{2}{3}$ av barnantalet förblivit ovaccinerade, det är i Västerbotten och något annat län tror jag också.

Jag håller således före, att tiden nu bör vara inne för *vaccinationens och revaccinationens avskaffande*, åtminstone som tvång.

Karolinska institutets lärarkollegiums majoritet har sagt, att när man upptäckte hjärnhinneinflammationen, så kunde det övervägas, om tvångsympningen skulle kunna ersättas med andra åtgärder. Kollegiet har hunnit fram till hjärnhinneinflammationen, men det iakttagit fortfarande tystnad om allt det andra, som är registrerat i Statens officiella utredning nr 37 för år 1932. Det visar hur skygg man är för att gå den väg till upplysning, som ändå en gång måste beträdas. Kollegiets majoritet är till och med så oartig mot den föregående kommittén, att den begär en allsidigare belysning än vad kommittén presterat. För sin del anser sig kollegiet inte kunna inta slutlig ställning till dess förslag. Vad innebär detta annat än att vetenskapen inte har egen fast grund att stå på, utan måste få en »utredning» — heliga ord — verkställd av lekmän och läkare med stridiga åsikter? Först därefter kan fakulteten komma till insikt om vad den vetenskapliga ståndpunkten bör vara. Det betyder väl, att fakulteten uppgivit sin auktoritet, och väl är det förresten.

Ang. vissa ändringar i lagen om skyddskoppympling. (Forts.)

Medicinalstyrelsen ställer sig emellertid avvisande mot sådana kätterier. Den hyser inte något som helst tvivel om nödvändigheten av tvångsvaccineringsens bibehållande. Därför måste också kontrollen skärpas, menar den. Styrelsen anser en sådan sak som att bara $\frac{1}{3}$ av alla i ett visst län låtit vaccinera sig vara ett stort missförhållande, som man måste ingripa emot. Därför är även medicinalstyrelsen med om en ny kommitté.

Medicinalstyrelsen har dock krävt, att utredningen verkställes genom medicinskt sakkunniga, representerande olika uppfattningar. Men så snart medicinalstyrelsen kommit till denna punkt, börjar den vackla i sin föregående uppfattning om tvångsvaccinationens nödvändighet. Styrelsen motser, säger den, att nya undersökningar möjligen skulle kunna leda till det resultatet, att barnvaccinationen inte längre har den betydelse, att den bör bibehållas. Därmed har således medicinalstyrelsen slagit fötterna under sitt eget motstånd, och väl är det. Socialministern har velat gå de två medicinska auktoriteterna till mötes. Men socialministern är klok och försiktig, och förordar, att kommittén blott till övervägande grad bör bestå av medicinskt sakkunniga. Statsrådet utser därför tre läkare och två lekmän.

Nu kallas en kommitté för »sakkunniga». Förr sattes ej en sådan etikett på oss. Vi blevo helt enkelt medlemmar i en kommitté. Många äro ju inte sakkunniga, utan de skola lära sig en del saker och sedan på grund av sitt sunda förnuft, som är den största sakkunskapen, komma med slutsatser. Andra sakkunniga äro tillika intressenter o. s. v. Jag säger därför bara kommitté. Nu ha två lekmän blivit utsedda, som jag hoppas äro kloka och stå neutrala i saken, fastän de nog icke äro sakkunniga ännu, men det bli de nog, när de få höra, hur de lärda och intressenter diskutera sinsemellan. Det kan öppna ögonen även på lekmanaskapet, som är lagt för att lyssna till den folkrörelse, som antivaccinationen mobiliserat.

Men då frågar jag mig: varför skall denna folkrörelse, som går segrande fram riksdag efter riksdag och tvingar lärosatserna tillbaka och oroar dem med deras egen obekantskap om debetkontot, varför skall denna folkrörelse, som har utträttat så mycket, inte också få bli representerad vid sidan av läkarna? Det kan ju vara nyttigt för de två neutrala lekmännen att få höra olika framställningar. Det är sannolikt, att man fortfarande från läkarehall kommer med den fulla sanningen, och de andra kanske ibland även komma med förbiseenden, och då kunna de två neutrala sakkunniga lägga en fredspalm över det hela och ge riksdagen ett förlösande ord, så att den kan komma ifrån saken, åtminstone för en avsevärd tid framåt.

Jag har därför föreslagit, att riksdagen för det första ville i sammanhang med skrivelsen om propositionens bifallande — jag kunde ha tillagt: för vidare upplösning av de medicinska grundsatserna — uttala som sin uppfattning, att *tiden nu bör vara inne för ett allvarligt övervägande av vaccinationens och revaccinationens avskaffande*, åtminstone såsom regel.

Därtill har tillagts en annan punkt, med krav att riksdagen ville tillika särskilt hemställa, att *kommittén kompletteras med två nya medlemmar*, nämligen en representant för den homeopatiska läkekonstens erfarenheter i ämnet och en representant för den folkliga *antivaccinationsrörelsens* synpunkter. Det finns prejudikat på något sådant, nämligen från 1920, då jag motionerade om, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära, att en då tillsatt lappkommitté skulle kompletteras med lappar. Det var också ett sådant där folk, vars välfärd det gällde, men som man såg ner på och som inte hade fått äran att bli representerade i den kommitté, som skulle behandla deras egna livsangelägenheter. Det inträffade att riksdagen biföll motionen, och regeringen

Ang. vissa ändringar i lagen om skyddskoppvampning. (Forts.)
utvidgade kommittén med representanter för lapparna. Med återopande av detta prejudikat och framförallt sakens natur har sålunda hemställts om en sådan vädjan i min reservation, som jämväl i övrigt bygger på den motion, som Björck m. fl. avlämnat.

Den homeopatiska vetenskapen är också ett problem i tiden. Det finns nog mycket praktik, som det måste göras anmärkningar mot. Men det existerar också en studerad praktik, och den bygger på en upptäckt av Berzelius' förnämste medkämpe på kemiens område, över vilken det senare för denna upptäckt rests statyer samt grundats högskolor och sjukhus i andra länder. Denna praktik har ju den stora fördelen, att den samtidigt bygger på naturens botemedel. Den ger råd för en livsföring, grundad på erfarenheten, som ej i den omfattning och på det naturliga sätt gives av den officiella allopatiska medicinen. Homeopatién har också med dessa kunnat ge bot i en mängd fall, där den allopatiska läkekonsten icke haft någon makt. Även läkare uppsöka för sig och i all synnerhet för sina familjer homeopater. Jag och min familj ha ock fått bot i fall där den allopatiska vetenskapen ej räckt till.

Den homeopatiska läkekonsten har praktik bland annat just vid sjukdomar i följd av vaccinationen.

Såsom representant för den folkliga antivaccinationsrörelsen har mig nämnts kyrkoherde Vallberg i Indal. Han har under en lång tid ägnat sig åt vaccinationsfrågan. Varför skulle inte en sådan man också kunna få sitta i kommittén? Det finns naturligtvis många andra, som äro lika förtjänta. Jag har bara nämnt ett namn. Och såsom representant för den homeopatiska läkekonsten har jag framhållit exempelvis fröken Klara Franzén i Ulriksdal, som är vida bekant för sin läkekonst och har en stor praktisk erfarenhet i fråga om vaccinationens skadliga verkningar.

På anförda grunder, herr talman, yrkar jag bifall till min reservation vid punkten B) i utskottets betänkande.

Herr Westman: Herr talman, mina herrar! Jag skall inte någon längre stund taga herr talmannens och kammarens uppmärksamhet i anspråk. Det problem, som förelagts oss genom propositionen, är ju inte något stort lagstiftningsproblem. Anledningen till att förslaget framlagts är, att Kungl. Maj:t i pauserna mellan två utredningar velat bärga in, vad som kunde anses vara skörden av den utredning, som nyss avslutats. Kungl. Maj:t har emellertid ansett, att då en ny utredning har igångsatts genom att sakkunniga tillkallats i februari månad, skulle man inte nu taga upp de stora, principiella frågorna.

Herr Lindhagen har i det yrkande, som han framlagt i sin reservation, hemställt, att riksdagen skulle uttala den meningen, att vid den nya utredningen frågan om vaccinationens och revaccinationens avskaffande skulle tagas under allvarligt övervägande. Det är enligt min tanke ett ganska obehövt yrkande, eftersom statsrådet i det anförande, vari han lämnade direktiv för den nya utredningen, sagt, att den saken just skall tagas under övervägande. Herr Lindhagens hemställan betyder alltså endast en omformulering i litet andra ordalag av vad som redan sagts i Kungl. Maj:ts vägledning för de sakkunniga.

Utskottet tog 1930 ståndpunkt till vaccinationsfrågan i princip, och utskottet ansåg då, såsom citerats i det utlåtande, vi ha framför oss, att man bör utreda, huruvida den obligatoriska vaccinationen bör inskränkas. Utskottet pekade därvid särskilt på den utvägen, att man skulle i vårt land ha en liten — om jag så får uttrycka mig — genom vaccination ständigt skyddad kår

Ang. vissa ändringar i lagen om skyddskoppymning. (Forts.)

tillgänglig, vilken skulle kunna ingripa i händelse av sjukdomsfall. Utskottet har då tänkt sig, att framför allt läkare och sjukvårdspersonal alltid skulle hållas vaccinerade, men att man sedan skulle undersöka, i vilken mån den övriga befolkningen skulle kunna fritagas från den obligatoriska vaccineringen. I det sammanhanget har utskottet påpekat, att det i våra dagar, då det finns så stora möjligheter att isolera folk och snabbt ingripa i händelse av sjukdomsfall, inte finns samma skäl som tidigare att ha den större delen av befolkningen vaccinerad. Allt detta kommer nu att tagas under övervägande vid den utredning, som igångsätts.

Jag tillåter mig att uttala den förhoppningen, att utredningen skall slutföras så snabbt, att vi redan vid nästa års riksdag kan få en grundval för ett beslut i principfrågan. Som ärendet nu ligger till, tror jag emellertid, att man inte kan komma längre än Kungl. Maj:ts föreslagit i sin proposition, enligt vilken vissa jämkningar i nu gällande lag skulle företagas.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets utlåtande, som ansluter sig till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har ju också i mitt särskilda yttrande framhållit, att jag inte alls har någon förhoppning om något klarare framträdande från deras sida, som redan äro på det klara med att den allmänna barnvaccinationen bör avskaffas i detta land såsom även skett i en del andra länder. Men jag vänder mig mot att själva instruktionen från socialministern, som åberopades av den siste talaren, inte heller vill taga något klart steg. Och det kan man ju inte heller begära, ty då man är statsråd måste man skriva försiktigare. Det står: »huruvida den obligatoriska barnvaccinationen bör bibehållas eller eventuellt ersättas med andra åtgärder». Jag anser, att i direktiven något »huruvida» inte får förekomma, i den mån uttalandet skall vara ett uttryck för deras mening, för vilka något huruvida icke längre föreligger. För de andra är det förmodligen bra skrivet. Så står det »eventuellt ersättas med andra åtgärder». Redan i ordet »eventuellt» ligger dådlös resignation: om man inte kan hitta på några andra åtgärder, kanske man får bibehålla den gamla i alla fall. Och vad är »andra åtgärder» egentligen? Det finns väl inga andra åtgärder. Då skulle vi hitta på »andra» åtgärder för alla barnsjukdomar, difteri, mässling, scharlakansfeber och sådant, men det förefinns ju inte. Därför tror jag också, att reservationen, bakom vilken ligger en stor mening i landet, varpå jag också fått tillkännagivanden, möjligen kan ha gjort sin lilla gärning för att ge en friskare färg åt den nya utredningen i det syfte reservationen omfattar.

Nu har utskottets ordförande — tänk om jag fick säga, att det var en följd av min reservation! — förklarat, vilket inte utskottet gör, att han önskar, att utredningen måtte slutföras redan till nästa riksdag. Det är alltså en brådskande sak, och det är sålunda en stor fråga i själva verket, fastän utskottets ordförande började med att säga, att den inte var det. Den är väldigt stor, herr ordförande!

Utskottets ordförande ställde också stora förhoppningar på den nya kommittén, men han yttrade sig inte om min uppfattning, att förhoppningarna skulle kunna vara ännu större, ifall kommittén blev allsidigare sammansatt och även fick någon effektiv representant för de intressen, för vilka jag gjort mig till talesman. Därom teg ordföranden. Därri kanske ligger ett medgivande, att min reservation egentligen bör bifallas även på den punkten, ty den, som tiger, han samtycker ju.

Sedan fingo vi höra, vilken ställning talmannen kommer att intaga. Westman har för oss yppat, att talmannen tycker, att punkten 2 i mitt yrkande inte

Ang. vissa ändringar i lagen om skyddskoppymning. (Forts.)
faller inom ramen för herr Björcks m. fl. motion och således ännu mindre inom propositionens ram. Det gör den i hög grad, tycker jag, men jag skall spara mina skäl i det avseendet, tills jag får höra, vilket definitivt steg talmanskapet tar i den frågan.

Herr talmannen: Under den hittills förda överläggningen i förevarande ärende har av herr Lindhagen yrkats:

1. att riksdagen ville i sammanhang med skrivelsen om propositionens bifallande uttala som sin uppfattning, att tiden nu bör vara inne för ett allvarligt övervägande av vaccinationens och revaccinationens avskaffande, åtminstone såsom regel;

2. att riksdagen ville tillika särskilt hemställa, att kommittén kompletteras med två nya medlemmar, nämligen en representant för den homeopatiska läkekunstens erfarenheter i ämnet och en representant för den folkliga antivaccinationsrörelsens synpunkter.

Då emellertid detta yrkande faller utom ramen för den föreliggande propositionen och saknar stöd i någon i ämnet väckt motion, finner jag mig förhindrad att framställa proposition på detta herr Lindhagens yrkande.

Herr Lindhagen: Propositionen talar om att det behövs en utredning, och motionärerna hemställa uttryckligen »att Kungl. Maj:t ville skyndsamt» — där ha de också understrukit ordförandens uttalande i dag — »låta utreda behovet av den nuvarande allmänna barnvaccinationens bibehållande». De få orätt i det avseendet, ty utskottet har inte tillstyrkt, att man skall uttrycka sig så positivt, och motionärerna ha inte gjort någon framstöt för att rädda sin uppfattning ens om hur riksdagen bör skriva. Det är kanske inte nödvändigt, om man i alla fall tror, att det kan bli något av utredningen.

Men en utredning, herr talman, måste vara allsidig, det kan väl inte bestridas, och allsidighet kan inte vinnas annat än genom att olika intressen och synpunkter bli representerade. I det fallet tycker jag, att *talmannen är alldeles för formell*. I parlamentariska församlingar bör väl den sanna visheten låta de möjligheter, som förefinnas att framställa ett yrkande, beräknas i överkant och inte i underkant med anlitande av den yttersta formalismen i tolkningskonst. Jag anser, att en utredning bör ske. Jag har inte motsatt mig den. Men jag anser, att den skall vara allsidig. Skulle inte det höra till denna proposition? Jag får säga, att när kammaren fattar beslut, såsom nu tillstyrkes av utskottet och än kraftigare av talmannen, har kammaren sagt, att utredningen inte behöver eller bör vara allsidig.

Nu sade talmannen, som ju alltid är en vänlig medmänniska, åt mig, att det går an att under hand framföra det önskemålet till socialministern, att han måtte beakta mina synpunkter. Det tror jag nu inte han gör. Regeringar äro så charmerade och i varje fall bundna av de privilegierade auktoriteterna, och vilja inte på något sätt stöta sig med dem, ty då kan det gå omkull för dem i riksdagen. Det skulle kanske därför vara oklokt av Möller att taga hänsyn till mina önskemål, fastän jag tycker, att det vore klokt. Och kan Möller lova det redan nu, så vore det ju så mycket bättre, fastän jag tycker, att han kan få någon betänketid åtminstone. Jag skall ingå till Kungl. Maj:t med en skrivelse i enlighet med den anvisning, som talmannen gav om den enda utväg, som står till buds i detta fall, då talmannen ju menade, att när det begäres en utredning, får man inte under den etiketten yrka, att utredningen skall vara allsidig.

Ang. vissa ändringar i lagen om skyddskoppympning. (Forts.)

Herr **Westman**: Herr talman! I sin reservation har herr Lindhagen övergivit den åskådning, som Montesquieu en gång utvecklade om gränserna mellan den lagstiftande och verkställande makten. Herr Lindhagen strövade mycket långt in på det område, som sedan gammalt ansetts böra reserveras för den verkställande makten, d. v. s. för regeringen. Herr Lindhagen anser, att riksdagen bör uttala sig för att den kommitté, som tillsatts, bör kompletteras med två nya medlemmar, nämligen en representant för den homeopatiska läkekonsten och en för den folkliga antivaccinationsrörelsen. Det är väl i alla fall att i hög grad falla Kungl. Maj:t i ämbetet. Så mycket frihet skall väl Kungl. Maj:t få ha även i vårt parlamentariska land, att Kungl. Maj:t har rättighet att själv utse sina förtroendemän vid verkställandet av utredningar.

Vidare vill jag framhålla, att det inte finns någon motion, som kan ge anledning till att riksdagen skulle upptaga frågan om kommitténs sammansättning och fatta ett beslut, som skulle medföra utgifter. Det förefaller mig, som om herr Lindhagen hade all anledning att med den vördnad, som herr Lindhagen är skyldig talmannen, böja sig för hans avgörande. För min del är jag beredd att göra det.

Herr **Lindhagen**: Den siste talaren sade, att det skulle vara att falla Kungl. Maj:t i ämbetet, om man följde mitt yrkande. Men riksdagen är ju till för att falla Kungl. Maj:t i ämbetet och gör det också oupphörligen. Då kunna vi väl göra det även i detta fall. Här börja enväldets västanfläktar att göra sig gällande även från de duvögda representanterna i riksdagen. Vad skall det då inte bli för resultat av de stickande ögonens politik?

Lagutskottets ordförande har också genom sitt inlägg själv visat, att han antingen inte är tillräckligt sakkunnig eller också inte tillräckligt uppmärksam lyssnare. Han har nog förbigått — jag upprepade ju, vad som står i motiveringen till mitt särskilda yttrande, som jag förmodar att lagutskottets ordförande har läst eller åtminstone hört då jag anförde det här — att det finns prejudikat på att riksdagen på sådant sätt »fallit Kungl. Maj:t i ämbetet». Det exemplet är lappkommittén. Man såg ned på lapparna på höjderna och även i riksdagen ganska mycket, och när det omkring 1920 tillsattes en lappkommitté för att åter reglera lagarna för lapparna, utsågos naturligtvis fortfarande inte några representanter för lapparna själva. Men så föreslog jag vid riksdagen 1920, att sådana representanter skulle insättas i kommittén. I det fallet tyckte riksdagen, att det var lämpligt att »falla Kungl. Maj:t i ämbetet», eftersom vi voro här för att bevaka folkets rättigheter och inte Kungl. Maj:ts envælde. Det var åtminstone Sven Adolf Hedins uppfattning, vilkens jubileum firas på måndag. Men detta förteg lagutskottets ordförande. Därav ser kammaren, på vilken gränslöst svag ståndpunkt han ställer sig själv, när han blundar för prejudikat, som dock äro så viktiga insatser i vår konstitutionella praxis.

Herr **Westman**: Om herr Lindhagen en gång för många år sedan förfört kammaren till ett obetänksamt beslut, förefaller det mig, som om herr Lindhagen kunde slå sig till ro med denna sin ungdomstriumf.

Herr **Lindhagen**: Jag förstår mycket väl, att ifall ordföranden i andra lagutskottet vid det tillfället hade varit medlem av riksdagen, skulle han ha utnyttjat alla de duvögdas möjligheter för att sätta krokben för vad som då beslöts. Men på den tiden var riksdagen ännu litet folklig och längtade inte

Ang. vissa ändringar i lagen om skyddskoppypning. (Forts.)
 efter envælde. Och det gör ju inte heller Per Albin Hansson, som nu står där i dörröppningen, utan han är nog enig med mig om den saken, det är jag övertygad om.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 254, hade herr *Sandström* m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning beträffande den religiöst och sedligt nedbrytande propagandans omfattning och tillvägagångssätt, särskilt bland barn och ungdom, med beaktande av förhållandena vid skolväsendet i syfte framför allt att förhindra antireligiös propaganda vid skolundervisningen eller »cellbildning» bland skolungdomen för sådant ändamål eller skollokalers upplåtande för antireligiösa föredrag samt på grundval av denna undersöknings resultat själv vidtaga eller i den mån sådant prövades nödigt för riksdagen framlägga de förslag till åtgärder för ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende, som från det allmännas sida kunde finnas påkallade.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att första kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte, under hänvisning till i utlåtandet anförda synpunkter, anhålla om vidtagande av sådana åtgärder till förhindrande och motverkande av religiöst och sedligt nedbrytande propaganda bland barn och ungdom, var till Kungl. Maj:t efter verkställd utredning kunde finna förhållandena föranleda.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Vad utskottet önskar så där i allmänhet, är åtgärder till förhindrande och motverkande av religiöst och sedligt nedbrytande propaganda bland barn och ungdom. Ja, vilken omdömesgill person är inte med på det önskemålet? Det ansluter jag mig helt och fullt till. Men det är en sak. En annan sak är att skriva till Kungl. Maj:t och tro, att Kungl. Maj:t kan vidtaga sådana åtgärder. Jag tycker, att det är en lika from och menlös önskan som om riksdagen skulle besluta att skriva till Kungl. Maj:t och anhålla om åtgärder för att bevara barnen i Sverige från allt ont och farligt. En sådan önskan äro vi också med på allesamman, skulle jag tro! Det är väl ingen, som opponerar sig mot en sådan from önskan, men en önskan är en sak för sig, och att skriva till Kungl. Maj:t att han skall vidtaga åtgärder i den riktningen är en annan sak.

Nu kommer utskottet att säga: så fromt och enfaldigt har utskottet ändå inte skrivit, ty utskottet har hänvisat till »ovan anförda synpunkter». Ja, där är en begränsning, och det är det mest upprörande. Det är förekomsten av denna begränsning, som gjort, att jag ansett mig tvungen att taga till orda i denna fråga. Hade det bara varit en allmän, from önskan, hade jag väl inte ansett det så farligt, om riksdagen gjort sig litet lustig genom att skriva om den saken, men just begränsningen är det betänkliga.

Ser man efter vad det är fråga om för begränsning, finner man, att både motionärerna, skolöverstyrelsen och utskottet äro angelägna om och fästa

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
uppmärksamheten på att det, som skall förbjudas, är lärares deltagande i antireligiös propaganda bland barn och ungdom i och utanför skolan. I *anti-religiös propaganda!* Den religiösa propagandans ställning i skolorna lämnas alldeles åt sidan. Den skall jag sedan komma litet in på.

Vad som varit ganska önskvärt i detta fall vore väl att motionärer, skolöverstyrelse och utskott hade talat om vad de menat med antireligiös propaganda. Jag tycker, att det är ett ganska rimligt krav, att få den saken något exemplifierad.

Denna underlåtenhet är så mycket besynnerligare som utskottets ordförande i egenskap av folkskollärare borde ha varit direkt intresserad på den punkten på grund av de själskval, han otvivelaktigt gång efter annan varit utsatt för på grund av den religiösa propaganda, som han är skyldig att utöva, och som han säkerligen också utövar mången gång med tungt hjärta. Särskilt bör detta vara fallet varje gång han undervisar i folkskolans fjärde klass. Menar utskottet och menar utskottets ordförande, att det är antireligiös propaganda att säga till barnen, att den undervisning, de få i fjärde klassen rörande underverken är felaktig, och att den undervisningen är farlig? Är det antireligiös propaganda att säga till barnen: Den där berättelsen om Jesu vandring på vattnet skall ni akta er väldigt noga för att tro, ty det kan utsätta er för åtskilliga risker. Det finns ju folk, som på grund av den religiösa propaganda, som på det sättet utövas, när de äro lärjungar i folkskolan, komma in i svärmiskt religiösa rörelser, där det kan gå synnerligen illa för dem. Denna religiösa propaganda kan alldeles snedvrída deras inställning till verkligheten på grund av de vaneföreställningar och tvångsföreställningar, som bli resultatet därav. Gång på gång ha folkskollärarna offentligt och enskilt vittnat om den samvetsnöd, de befinna sig i, då de i skolan måste bedriva en religiös undervisning, som föranleder sådana resultat. Men nu uppmanas riksdagen bland annat att ytterligare understryka denna synpunkt om att sådan religiös undervisning skall skyddas, och de lärare, om eventuellt utsätta sig för obehaget av att tala religiös sanning för barnen, bli på det sättet i ännu högre grad än hittills utlämnade till klander.

Även om utskottets ärade ordförande och andra folkskollärare skulle kunna säga: Å ja, nog finns det i en del församlingar folkskollärare, som våga direkt gå fram med sanningen i dessa berättelser om underverken, så är det andra frågor, med vilka det är värre i detta fall. Hur är det och hur skulle det bli efter en sådan lagstiftnings genomförande efter riksdagens sanktion av ett förslag härom, om en lärare på tal om Jesu »övernaturliga» födelse påpekade för sina lärjungar, »att den där naturstridiga födelsen kan ni naturligtvis inte tro på. Den där berättelsen är uttryck för andra tiders föreställningar, för vidskepliga religiösa föreställningar, med vilka vår religion är uppblandad, liksom alla andra högre religioner.» Tro herrarna inte, att detta på flera håll i Sverige skulle anses som religiöst nedbrytande propaganda? Och vidare: Om en lärare uppträdde bland barn och ungdom och påpekade det farliga i att i barnens medvetande inplanta gudsbegreppet såsom inte bara ett personligt gudsbegrepp, utan såsom ett könsbetonat gudsbegrepp och det fullkomligt orimliga i att civiliserade kristna personer gå och släpa omkring med sig i världen ett sådant vidskepligt gudsbegrepp, tro inte herrarna, att en sådan förkunnelse skulle efter ett beslut i överensstämmelse med här föreliggande förslag anses utgöra synnerligen nedbrytande antireligiös propaganda?

Det, som är härresande i den här saken, är, att motionärer, skolöverstyrelse och utskott samtliga utgått från såsom en naturlig sak, att *religiös* propaganda skulle man få bedriva från lärarkårens sida i och utanför skolan. I det fallet äro motionärerna, utskottet och skolöverstyrelsen inne på samma vägar

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
och ha samma inställning som herrar Hitler, Mussolini och Stalin ha, då de anse, att det är fullt i sin ordning, att man i skolorna bedriver politisk propaganda och religiös propaganda. Dessa demokratiska män i vårt land, vilka ställa sig bakom utskottets utlåtande, dem kan jag icke anse på något sätt i principiellt hänseende skilja sig från diktaturherrarna och deras krav på att staten i sina skolor genom sina lärare skall genom den propaganda, staten bedriver bland dessa skolors barn och ungdom, bestämma vad som är rätt eller orätt i religiöst och politiskt hänseende. Detta innebär, såvitt jag kan se, ett direkt och skarpt brytande av religionsfrihetens princip, om vilken vi här i denna kammare också ha talt åtskilligt.

Min inställning till den antireligiösa propagandan skiljer sig inte, vad den saken beträffar, från utskottets inställning. Jag anser antireligiös propaganda bland barnen vara så naturvidrig, vara av sådan art, att jag har svårt att tänka mig in i den andliga inriktningen hos en person, som driver dylik antireligiös propaganda bland dem. Varför är det så mycket mera upprörande att driva antireligiös propaganda bland barnen än att göra det bland vuxna människor? Jo, anledningen är helt naturlig, och det har till och med varit fullt i sin ordning, att den allmänna svenska opinionen reagerade mot den så kallade pionjärrörelsen här i landet, då den först framträdde. Jag anser det fullt i sin ordning, att man fann det fullkomligt ansvarslost att bland barn bedriva en dogmatisk gudlöshetspropaganda, detta därför att det är den skillnad mellan barn och vuxna, att ett barn inte kan försvara sig emot denna propaganda. Barnen äro värnlösa, och det är ett våldtagande av barnasjälen, denna dogmatiska antireligiösa propaganda, som går högt över barnens förstånd, högt över deras begrepp. Och den är av sådan art, att barnen, om denna propaganda bedrives tillräckligt skickligt och framför allt tillräckligt samvetslost, måste falla offer för den — precis som de falla offer för den religiösa propaganda, vilken bedrives i våra folkskolor och våra läroverk. För mig är det ingen skillnad i det ena fallet och i det andra. Jag kan inte inse, att vi i det ena fallet, principiellt sett, ha att göra med någon annan sak än i det andra fallet. Denna så kallade religiösa undervisning, som bedrives i våra skolor, utgör ett direkt inympande på barnasjälen av tvångsföreställningar. För barnen blir det tvångsföreställningar, som de riskera att få släpa med sig hela livet igenom. Den är en förgiftning av barnens religiösa möjligheter, denna religiösa propaganda, precis i lika hög grad som den antireligiösa propagandan. Jag betraktar skolans kristendomsundervisning som religiöst nedbrytande för vårt svenska folk i minst samma utsträckning som den så kallade antireligiösa propagandan. Det är så mycket värre, som denna religiösa propaganda bedrives av tusentals lärare, under det att motionen egentligen bygger på, att en enda lärare har bedrivit en osmaklig antireligiös propaganda. Jag tycker, att det för övrigt är rätt betecknande med denna inställning av den svenska opinionen i detta fall, då man vill ha lagstiftning, speciallagstiftning i en situation, där man kan peka på att en enda lärare bland Sveriges 28,000 — eller vad antalet nu kan vara — missbrukat sin ställning i påtalade hänseende.

Därtill kommer nu också, att denna antireligiösa propaganda är den naturliga avkomman av kristendomsundervisningen i våra skolor. Det är helt naturligt, att denna antireligiösa propaganda måste komma såsom en given följd av religionsundervisningen i skolorna. Vad är det, denna dogmatiska religionsundervisning stöder sig på? Den stöder sig på satsen, att man måste skydda och bevara barnen i en åskådning av sådan art, att de genom den bli de bästa möjliga människor. Bakom detta ligger naturligtvis, att denna åskådning är den sannaste åskådning, som kan tänkas. Ja, mina herrar, tro inte också de, som driva antireligiös propaganda, äro inte de lika livligt övertygade

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
om detsamma, eller att det de vilja, är endast och uteslutande sanning, och att deras kamp är en kamp mot farliga villfarelser? Ja, men samhället skall väl bestämma? Ja, då äro vi i diktaturstaten. Skall samhället bestämma vilken åskådning medborgarna skola ha, skall samhället bestämma, vilken åskådning som får inympas på medborgarna under deras försvarslösa, värnlösa tid i livet, då äro vi precis framme i Mussolinistaten, i Hitlerstaten och så vidare. Det är inkörsporten rent av till statens rätt att bestämma i fråga om medborgarnas samveten. I det sammanhanget är det av särskilt intresse att se på skolöverstyrelsens synnerligen förlegade bevisföring. Om herrarna ha framför sig utskottets utlåtande och titta på sid. 5, så finna herrarna, att skolöverstyrelsen talar om en lärare, »som på grund av sin tjänsteställning är skyldig att meddela barnen kunskap i och om den kristna religionen, bedriver kristendomsfientlig propaganda i och utom skolan, och därmed förgriper sig på själva grundvalarna för de ungas sedliga och moraliska fostran i vidare och djupare betydelse», etc. Detta är en uppfattning, som går igen hos utskottet och som gör den religiösa propagandan i skolorna synonym med »fostran i skolorna». Det duger ju nu inte längre att säga, att det är omöjligt att få till stånd en verkligt sedlig och moralisk fostran utom i samband med gudaktigheten! Sovjet-Rysslands undervisningsexperiment ha ju tydligen bevisat, att man på grundval av gudlöshet kan få precis lika högtstående medborgare, moraliskt lika högtstående individer som individerna i de stater, vilka äro välsignade med kristlig dogmatisk undervisning. Jag har haft äran att vid ett föregående tillfälle hänvisa kammaren till de bevis, som godtagits av såvitt jag förstår hela svenska pressen, och som föreligga i Hindus' böcker från Ryssland. Stockholms ledande så kallade kulturtidningar ha utan tvekan uttalat sin beundran för dessa gudlöshetsskolornas resultat i fråga om uppfostrandet av medborgerligt högtstående och personligt högtstående människor, vilka söka sin make i de kristna länderna. Skulle verkligen skolöverstyrelsen här i Sverige vara okunnig om dessa resultat, som Sveriges samtliga tidningar mycket väl ha visat sig kunna få del av och kunna taga del av? Det är ju något av det olyckligaste, som inträffat för mänskligheten, att barnens moraliska uppfostran göres avhängig av vissa bestämda gudsbegrepp, av vissa bestämda religiösa begrepp, då all moralisk uppfostran bör vila på en betydligt säkrare grund. Jag anser naturligtvis inte, att dessa exemplar, som framföras i Hindus' böcker såsom bevis på de ryska skolornas uppfostringsresultat, äro av den art, att jag skulle önska en sådan dogmatisk uppfostran som denna. Precis på samma sätt som jag opponerar mig mot den religiösa propagandan, opponerar jag mig mot den antireligiösa propagandan bland barn och ungdom. Enda sättet att nå fram till ett resultat, som motionärerna, som utskottet och som skolöverstyrelsen vill nå, nämligen omöjlighet av antireligiös propaganda bland barn och ungdom, är, att staten går in för den principen, att all religiös och politisk propaganda bland barn och ungdom är förkastlig, är en förbrytelse mot barnen. Först genom att staten ställer sina resurser till förfogande bakom en sådan uppfattning, att barnen skola lämnas i fred för de vuxnas färdiggjorda politiska och religiösa åskådningar, först i det ögonblicket ha vi grundvalen lagd för en verklig religiositet. Först i det ögonblicket ha vi grundvalen lagd för en allmän opinion, som framför allt är rädd för att skada barnen i religiöst hänseende genom någon tvångsinympning på dem av den ena eller andra åskådningen. Ställer sig inte det svenska samhället på den grundvalen, är det ganska naturligt om man konstaterar, att det svenska demokratiska samhället glider över till att inte bli något demokratiskt samhälle.

På grund därav, herr talman, måste jag yrka avslag på utskottets hemstäl-

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
 lan vad beträffar dess anhållan, att Kungl. Maj:t skulle vidtaga åtgärder av den art, som utskottet här har anfört »till förhindrande och motverkande av religiöst och sedligt nedbrytande propaganda bland barn och ungdom», som det heter.

Det står inte mycket bättre till då fråga är om motiveringen för åtgärder mot den sedligt nedbrytande propagandan bland barn och ungdom. Det enda säkra skyddsmedel mot sedligt nedbrytande propaganda i den begränsade omfattning, som utskottet, motionärerna och skolöverstyrelsen lägga in bakom begreppet »sedlighet» — det är rätt egendomligt med ett sådant språkbruk, ty då man talar om sedlighet här i landet menas könsnedlighet, den andra sedligheten lämnas utanför diskussionen — det är upplysning, ren, klar och otvetydig upplysning utan allt hyckleri och hymleri allt i från barnens tidigaste år. Den ståndpunkten ha vi måst försvara här i riksdagen förut gent emot generaldirektören i skolöverstyrelsen, och den ståndpunkten tror jag, att vi måste söka försvara för framtiden också. Vad är det för krafter här i landet, som ha hindrat en fri och öppen sexuell undervisning i skolorna? Det är de krafter, för vilka motionärerna i detta fall äro exponenter. Här försöker man från det hållet komma med kvacksalveri i stället för med verkliga botemedel. Utskottet har inte heller varit alldeles blint för den synpunkten. Utskottet har nämligen sagt: naturligtvis äro sådana här åtgärder, som Kungl. Maj:t skulle företaga, inte mycket värda, så vitt de inte förekomma i samband med upplysning! Mina herrar, annars brukar upplysningen få gå före lagstiftningsåtgärderna, vilka sedermera tagas i anspråk, om inte upplysningen hjälper. Varför går man inte den vägen här? Ja, först och främst skulle det väl bero på vad som står i början av utlåtandet, att »en god kulturvård i vidsträcktaste bemärkelse särskilt för ungdomen innebär ett stöd åt denna i dess strävan att genomkämpa nuvarande svårigheter med bibehållen kulturell och andlig resning». Bakom detta yttrande tyckes ligga den uppfattningen, att vår tids ungdom i könsnedligt avseende skulle vara något förskräckligt jämfört med gångna tiders ungdom. Jag har sällan sett något så verklighetsfrämmande i tryck! Vår tids ungdom är i det fallet en ståtlig ungdom jämfört med den generation, jag tillhör, och den generation herrarna i allmänhet tillhöra. Jag vet väl, hur det var i min ungdom i detta avseende. Jag vet inte precis, hur det är med den nutida ungdomen, därför att de olika generationerna äro inte tillräckligt öppna för varandra. Men på grund av mitt intresse för den nutida ungdomen, på grund av mitt deltagande i viss utsträckning i de moderna ungdomsrörelserna tror jag mig veta, att vår tids ungdom står på en helt annan och högre nivå i könsnedligt hänseende än de föregående generationernas. En av anledningarna härtill är, att det hyckleri, man är i färd med att befästa genom att man ansluter sig till denna motion, har genombrutits i stor utsträckning. Andra anledningar finnas också, det är sporten, det är arbetarnas ungdomsrörelse, det är nykterhetsfolkets ungdomsrörelse, det är denna ungdomens inriktning på positiva andliga och kroppsliga uppgifter, som har betytt så ofantligt mycket, och som, om man fortsätter den vägen, kommer att betyda ännu mera, och det är inte ytterligare åtgärder för hemlighetsmakeriet, vilket direkt anbefalles här i motionen. Ungdomens »nyfikenhet på dessa ting» skall man gubevars akta sig för att tillfredsställa! Det är så man gjort i alla tider. Det är därigenom hyckleriet fått en sådan utbredning i dessa fall, som det fått. Här syftas också på olika ungdomsorganisationer. Vad är det för ungdomsorganisationer, som menas? Jag antar, att det är väl bl. a. den socialdemokratiska ungdomsorganisationen, men det är inte den, som kan tagas till intäkt för sådana åtgärder, som här äro ifrågasatta. Men ungdomen kräver att bli skyddad! Vi ha detta petitionsspektakel, som gått ige-

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
nom Sveriges skolor och så vidare. Veta vi inte vad det betyder? Jag har varit med i sådana ungdomsrörelser från skolorna, från gymnasiet. Jag var på min tid med om två båtinsamlingar med fosterländskt brinnande hjärta, alldeles intagen av den så kallade fosterländska propaganda, som då drevs i skolorna. Vid det sista tillfället var jag visserligen fullt med på det fosterländska sinnelaget i klassen, men jag ansåg det redan då galet, att skolorna skulle göras till plattform för en sådan agitation. Det var en ung adelsman i klassen, som ansåg detsamma, och som gav mig stöd, då vi opponerade, men då han föll undan för klassens tryck, var jag, naturligtvis, som betalade lägsta avgiften i skolan, absolut tvungen att också följa med, ty inte kunde jag *ensam* stå emot det trycket. Det är inte mycket bättre nu än förr i skolorna, då det gäller sådana petitioner och sådana demonstrationer, och då vi taga hänsyn till denna petition, som ligger bakom hela den propaganda, denna motion är uttryck för, och bakom tidningsinsändare och tidningsledare och så vidare, är det otvivelaktigt — det kan ingen människa taga fel på — hur ett riksdagens beslut i detta fall skulle utnyttjas.

Herr talman! Jag vill inte använda några starka ord och jag vill inte misstänkliggöra vare sig motionärer, utskott eller myndigheter, men då detta utlåtande, hur renhårigt det än kan vara menat, kommer att tagas till intäkt för religiöst hyckleri och sedlighetshyckleri, det vill säga raka motsatsen till vad utskottet kanske här vill ha fram, måste jag, herr talman, till den ringa kraft och verkan det hava kan, be att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Ström, Fredrik*.

Herr **Sandström**: Herr talman! Såsom varande en av motionärerna ber jag att till kammarens första tillfälliga utskott få framföra ett varmt tack för den välvilja, varmed utskottet behandlat den föreliggande motionen.

Såsom utgångspunkt för de korta ord, jag ämnar yttra i saken, ber jag att få taga fasta på det för alla kammarens ärade ledamöter kända förhållandet, att hela vår västerländska kultur och därmed även vårt eget lands andliga odling har sin fasta grund och sin djupa rot i kristendomen. Den kristna religionen, vars lära bjuder, att vi skola vara osjälviska ända därhän, att vi till och med skola göra gott emot dem, som förbryta sig emot oss, har också i vårt rättsliga och sociala liv strävat att omsätta och förverkliga denna kärlekens princip, som för den antika världen var så gott som främmande. Kristendomen har jämväl under de snart tvåtusen år, densamma existerat, utgjort den sedligt sammanhållande kraft, som skyddar nationerna mot det moraliska förfall, vilket enligt historiens vittnesbörd alltid, om det får fortgå ohejdat en längre tidsperiod, leder till upplösning av all god samhällsanda och därmed även till ett folks förintelse och undergång.

Nu är det ju så, att under de senaste åren väl organiserade och skickligt ledda krafter i vårt land varit febrilt verksamma i syfte att genom en antireligiös och mot den kristna moralen riktad propaganda så småningom avkristna det svenska folket. Att i denna kamp mot Gud och kristendomen ofta de mest råa stridsmetoder kommit till användning, är känt för varje uppmärksam iakttagare på området. Men det är icke i och för sig denna, enligt de kristnas uppfattning det ondas kamp mot kristendomen, som åstadkommer den djupa, med harm blandade oro, vilken gripit breda lager av vårt folk. Det är främst och framför allt de gudlösa målmedvetet bedrivna arbetena för att hos *det uppväxande släktet* söka utså misstro till de kristna sanningarna och den kristna moralen samt uppamma hat mot och förakt för gudstron, som lett till de kristnas alltmera tilltagande ängslan i detta hänseende. Ty det

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)

är i sanning icke alltid lätt för föräldrar, lärare och andra uppfostrare att göra de ungas lätt påverkade och mottagliga sinnen immuna för det andliga gift, som man där vill drypa in genom den antireligiösa förkunnelsen i alla dess mer eller mindre vidriga former. Detta är just också anledningen till att vi motionärer känt oss uppfordrade att göra vad vi kunna för att bliva talesmän för de tusen och åter tusen av vårt svenska folk, som bedja om hjälp för att skydda landets ungdom emot ateismens läror och den rent materialistiska moral, som är främmande för allt, som hör till kristendomens innersta väsen.

Vi motionärer hava icke, det kan jag försäkra, varit blinda för att på ifrågavarande område, där enligt kristlig uppfattning vårt folks mest oskattbara andliga värden stå på spel, man ingalunda kan vinna *allt* det skydd, man önskar genom statsmakternas ingripande. Tvärtom har det nog för mina medmotionärer och mig stått fullt klart, att det bästa och kanske det enda säkert verkande botemedlet mot den andliga farsot, som nu angriper vårt folk, ligger i en inre pånyttfödelse och i ett positivt helande av själva folkandan. Härav följer ock, att vi ej hysa någon kolartro, att ett verksamt skydd mot den förråande antireligiösa och sedligt nedbrytande propagandan kan vinnas genom enbart fiskala åtgärder. Men vad vi bestämt hålla före, det är, att då statsmakterna i Sverige, som ju är ett kristet land, gått in för att kristendomsundervisning, meddelad på ett sätt, som kan främja lärjungarnas religiösa och sedliga utveckling och med mål att giva dem en efter deras mottaglighet och behov anpassad kunskap om kristendomens uppkomst, innehåll och utveckling, skall meddelas i skolorna, statsmakterna även böra se till, att denna undervisning, varifrån den långt övervägande delen av folket ingalunda vill avstå, icke till sin verkan göres helt illusorisk genom att en mot gudstro och sedlighet riktad, ofta i en synnerligen rå form bedriven anti-religiös propaganda här i landet tolereras.

För min egen ringa del känner jag en djup tacksamhet för vad som kommit till uttryck i utskottets utlåtande, då utskottet giver sin principiella anslutning till den av skolöverstyrelsen i ärendet framförda uppfattningen, att det måste anses som ett berättigat krav, det hem och samhälle icke nödgas tolerera, att en lärare bedriver kristendomsfientlig propaganda i skolan eller eljest bland minderåriga, liksom då utskottet giver uttryck för sin inställning, att det icke bör vara tillåtet för en lärare — och detta bör gälla även *utanför* skolans område — att uppträda på sådant sätt, att han skapar ringaktning för sin lärargärning eller direkt motverkar sin uppgift att vara ungdomens undervisare och fostrare.

Då utskottet i det avgivna betänkandet vidare med eftertryck framhåller, att utskottet givetvis icke vill medverka till skapandet av några bestämmelser, som skulle kunna hindra en lärare i utövandet av hans allmänt medborgerliga rättigheter eller ställa honom under något slags förmynderskap i fråga om hans övertygelse, har utskottet därmed enligt min och säkerligen även mina medmotionärens samstämmiga uppfattning givit uttryck för en självklar sanning. För oss motionärer har tanken att i någon mån söka inskränka religionsfriheten eller samvetsfriheten, som ju enligt 16 § regeringsformen äro grundlagsskyddade, varit helt och hållet främmande.

Jag ber, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Nerman: Herr talman, mina herrar! Det förefaller råda ett ganska karakteristiskt konjunktursamband mellan den moraliska väckelsen i landet just nu och de reaktionära, starkt klassbetonade borgerliga framstötarna i både

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
ekonomiskt och politiskt avseende. Till de värden, som den ekonomiskt privilegierade borgarklassen, en minoritet i folket, har tagit patent på och både samvetsgrant och, jag vågar säga, samvetslöst utnyttjar för säkerställandet av sin ekonomiska maktställning, hör också *religionen*. Det är inte min mening att här taga upp någon teoretisk och principiell debatt om religionen som sådan, men då i föreliggande fall motionärerna — och okritiskt efter dem utskottet — har satt ett absolut samband mellan religion och sedlighet, så måste jag anmäla en avvikande mening i den saken.

Här står i motionen — och kritiklöst i utskottsbetänkandet — en hel rad traditionella ideologiska begrepp samordnade utan att man alls har försökt att gå under deras yta. Det är religionen, det är sedligheten, det är hemmet, det är kulturen, speciellt en sort som man har döpt till den »västerländska», det är demokratin: allt möjligt vackert eller som man har försökt göra vackert och samtidigt taga patent på från borgerligt håll, där man finner samhället bra därför att man själv har det bra. Men man talar inte alls om vad som ligger under, medvetet eller omedvetet: den privilegierade ekonomiska och sociala ställningen, för vilken alla de vackra orden och begreppen ideologiskt äro fanor och skylt.

Vad först religionen beträffar gå motionärerna och utskottet frejdigt och utan att blinka in för, att religionen måste vara kristendom och speciellt den luthersk-evangeliska kristendomen och att den måste skyddas, liksom den med maktmedel ipluggas alla barn. Men vill någon här i kammaren påstå, att religion absolut måste vara kristendom och lutherdom? Jag tror inte det. Det finns flera religioner i världen. Katolicismen är lika mycket, eller lika litet, aktningvärd som Luthers lära. Detsamma gäller flera andra religionsformer. Det ligger således intet särdeles religiöst, inte ens något särdeles kristligt i att man med maktmedel påtvingar andra, påtvingar våra barn en viss sorts religion.

Här har länge — med aktiv propaganda av socialdemokrater — arbetats för att få bort den obligatoriska kristendomsundervisningen i skolan. Bland kultiverade människor i vår tid torde det stå fast, att lutherismen är *en* form för kristendom bland andra, kristendomen *en* form av religion bland många andra, och att all verklig religiös tolerans skäms att kämpa med krassa statliga medel, att med statsmaktens våld tvinga på andra, tvinga på det uppväxande släktet vissa dogmer, som för övrigt ha beslutats någon gång med enkel majoritet på ett kyrkomöte eller ha framtvingats med våld, ungefär som det i våra dagar sker i den officiella kristendomens Tyskland. Om vi ha respekt för några kristna i Tyskland just nu, inte är det för nazistbiskoparna utan för de kristna, som försvara trosfriheten mot statens tvång.

Religionen är, såvitt jag förstår, inte något grundläggande allmänmänskligt, och allra minst har den för en modern människa någon grundläggande betydelse för livssynen. Det är egenrättfärdighet av de religiösa eller de s. k. religiösa att anse oss andra — oss fritänkare — som några sämre varelser. Jag vill inte kränka någon människas ärliga tro, hur absurd den än må vara, och jag försvarar inte, om någon i antireligiös fanatism begår en taktlöshet. Men jag håller på toleransen just därför att jag inte är religiös och anser mig bättre än andra, därför att jag bygger min livsåskådning på en religionsfri, socialistisk humanitet. Den humaniteten är inte utan släktdrag med den humanitet, som predikades av den man, som kyrkan har smak att åberopa. För honom var läran ingen nationalistisk statsreligion — där förväxla visst herrarna Jesus och Hitler — utan en lära om mänskligt broderskap. Detta är den goda kärnan i kristendomen, och den har aldrig någon revolutionär socialist angripit. Vad vi angripa — mer eller mindre fint i formen, mer eller mindre lidelse-

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
 fullt — det är den officiella kristendom, som i alla sina gärningar förnekar det allmänmänskliga broderskapsidealet och har blivit den kapitalistiska statens tjänarinna, klassväldets redskap.

Kristendomen, överhuvud religionen, är för de allra flesta ett läpparnas formella förhållande, en söndagsdräkt, ett hyckleri. Jag vågar betvivla, att det bland denna kammars ledamöter går att uppdriva kvalificerad majoritet för bergspredikans kristendom omsatt i levande livet. Riksdagsbesluten på socialdepartementets konto ge åtminstone inga övertygande bevis.

Komma vi så till det andra ideella värdet, som motionärer och utskott säga sig slå vakt om: *sedligheten*, så skall jag inte heller här provocera någon ingående teoretisk debatt. Så mycket förefaller dock klart, att när motionen talar om »alla goda krafter», så bör det översättas med »borgerliga» krafter, och det är likaså klart, att det är fariseism att säga, att sedlighet och religion absolut höra ihop. Jag betonar här, att jag har respekt för de första kristna, som kämpade för trosfriheten gentemot statens våld — idealiteten höll inte så länge, snart voro rollerna förbytta. Likaledes har jag respekt för kättarna under medeltiden men inte för kyrkan, den officiella kristendomen, som tände kättarbålen; jag har stor respekt för en präst som Thomas Münzer, som kämpade och dog martyrdöden, tortyrdöden för de fattiga böndernas frihet — men inte för Martin Luther, som svängde och gick våldsstatusens ärenden. Vidare har jag all respekt för de få kristna, som under världskriget hellreingo i fängelse än deltog i det nationella mordandet, o. s. v. Men sådana kampnaturer finner jag inte bland undertecknarna av motionen och utskottsutlåtandet.

Enligt min mening höra inte sedlighet och religion med nödvändighet ihop. Det finns utomordentligt högtstående personer, som inte ha varit religiösa — jag nämner Marx och Lenin — och det finns också religiösa personligheter, som ha varit moraliskt mycket högtstående. Därför kan man inte så kategoriskt skilja fåren och getterna. Det få herrarna vänta med till ett senare tillfälle. Men vad man kan påstå med ganska stor bestämdhet, det är att den officiella statliga kristendomen, kyrkan, aldrig har varit någon sedlig makt, något moraliskt föredöme. Sedlig kallar jag inte den kristendom, som står i tjänst hos ett samhälle, som till stor del lever på folks fördärvande genom alkohol, ett samhälle, som underbetalar arbetskraften, särskilt den kvinnliga, och därmed driver till prostitution, ett samhälle, som förgiftar ungdomen med nationell hatpropaganda — motionärerna har ju över »hatfull propaganda» — ett samhälle med den tidskriftskultur, som det svenska samhället har, ett samhälle, som i skolundervisningen ivrigt inskräper krigisk anda, och som ser sin högsta uppgift i att fostra vad motionärerna kalla »dugande svenska medborgare», icke vad som är vida förnämligare — dugande människor. Nej, ett sådant samhälle är inte sedligt och inte heller dess officiella kyrka. För mig är det i högsta grad osedligt, och den kyrka, som stödjer det samhället, är lika omoralisk i sin dubbelmoral — för att nu inte tala om de sedliga förvimmelser, som titt och tätt komma till offentligheten från lärarhåll i de kristna församlingarna. Det är inte religionens fel, men dubbelmoralens.

Jag anser varje kämpande revolutionär socialist mycket sedligare, då han bekämpar denna mammonsregim, då han visar upp dubbelmoralen. Han är mer moralisk också därför att till att göra vad han gör fordras mod, och moral utan mod vet jag inte vad det skall vara.

Jag har inte sett detaljerna om den där kommunistiske läraren, som genom antireligiös propaganda har fått tjäna motionärerna som fan på väggen, men jag vågar ändå tro, att den mannen, med sitt nit för kommunistiskt broderskap och ett broderligt samhälle, med sina eventuellt överdrivna, säg gärna psyko-logiska ord, med sin fanatism, har betydligt mera moral i sin här så klandrade

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
handling än de namnkristna, i vars hushållnings och stats intresse den här motionen har skrivits.

Vad har kyrkan utfört för sedligt? Med sin ställning som tjänarinna åt staten har den överallt välsignat kriget och våldet från de härskandes sida: så i världskriget, så i Österrike i februari i år. Man talar om antireligiös propaganda. Skulle sådan kunna finnas, om kyrkan, om de religiösa osjälviskt arbetade i bergspredikans anda? Nej, säkert inte. Vem bedriver den kraftigaste propagandan emot religionen? Utan tvivel det s. k. kristna samhället självt, arbetslöshetens, rustningarnas, dubbelmoralens samhälle. Det behövs, det vill jag försäkra herrarna, visst ingen »från utländskt håll ledd propaganda», som motionen påstår, för att tänkande svenska ungdomar skola se denna dubbelmoral och — om det är något med den ungdomen — taga upp en propaganda mot den religiösa ideologi, som tager ansvaret för ett sådant samhälles moral. Det är inte de sämsta, som bli fritänkare och agitatorer mot religionen. Det är tvärtom de bästa, de ärligaste, dessa som inte kunna överse med orätt och hyckleri, inte kunna sjunka ner i brackans likgiltighet, bekänna med läpparna för att affärerna skola gå bra. Det kostar ingenting att vara namnkristen, men det kostar betydligt mer att vara antireligiös av övertygelse. Brackan tvivlar inte, brackan kämpar inte för en övertygelse — 99 procent av de formellt kristna äro av den ullen.

När jag talar dessa till synes hårda ord, har jag emellertid en aning om, att det innerst inne i själen hos dem av herrarna, som till äventyrs äro allvarligt religiösa, sitter en liten ande och viskar: »Det är inte utan att det ligger litet i vad den där hedningen säger». Jag skall inte fortsätta på den linjen, jag skall bespara vederbörande eventuella samvetsoroligheter. Bara så mycket vill jag säga: en verkligt religiös människa tror på andens vapen och föraktar våldets. Den officiella religionen har sannerligen vapen, lagparagrafer och polis, skydd av denna världen så det räcker till. Den behöver inte mer.

Ett annat värde, som man i motionen och utskottsbetänkandet säger sig slå vakt om, är *hemmet*. Vill någon påstå, att det moderna kapitalistiska samhället med sin kristna skylt gör något för hemmet? Runtom pågår hemmens upplösning: samhället hindrar genom underbetalning folk att gifta sig i unga år, samhället upplöser hemmen genom arbetslösheten, genom kvinnornas exploatering som billigare arbetskraft. Den som har haft lyckan att ha ett hem och den som har det, den vet vad hemmet kan vara för ett värde, men hur många ha ett hem i vår tids hushållning, ett gott hem? Och vilken farisé vill påstå, att ett hem utan religion inte är ett gott hem? Är mitt hem mindre sedligt därför att jag inte är religiös? Det ligger en högre moral, såvitt jag förstår, i att man i stället för att lära människor resignera för slavformeln »fattiga och rika måste finnas om varandra» arbetar för att massorna skola kämpa fram ett hederligt broderskapssamhälle här på jorden. Jag åkallar aldrig någon gud, men jag svär heller inte — jag tror nämligen inte på djävulen heller.

Så behaga herrar motionärer taga upp som argument ett begrepp *kultur* och särskilt begreppet »*västerländsk kultur*». Vad är det för fel på den österländska kulturen? Österlandet hade kultur mycket tidigare än kristendomen kom och den s. k. västerländska kulturen, och därute finns på sina håll en livssyn betydligt överlägsen den officiella statliga kristendomens. Och allt efter som Österlandet hinner industrialiseras, mammoniseras, så får det ju också anseende i den kapitalistiska och kristna kulturkretsen, så t. ex. Japan.

Men det är väl Ryssland man avser, det nya Ryssland, som emellertid har genomfört det gamla goda borgerliga kravet på statens skiljande från kyrkan

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
 och som ensamt av alla stater har genomfört religionsfriheten, med tolerans mot de verkligt religiösa men med förbud för kyrkan att politisera. Och dessutom har man där med framgång börjat förverkliga ett nytt ekonomiskt system, baserat på ekonomisk demokrati och förbud mot att den enskilde exploaterar sin medmänniska. Jag misstänker, att om bergspredikans Jesus skulle uppenbara sig på jorden i våra dagar, så skulle han trots allt trivas bäst i socialismens Ryssland. I Tyskland komme han i koncentrationsläger, och i Sverige är jag inte säker på, att han undginge polisen och psykiatrin. Men jag förstår också, att de kristna borgarna i kapitalismens värld finna sina klasskänslor uppröras av socialismen, som hotar att beröva dem privilegierna att leva på andras arbete.

Till sist var det *demokratien* med yttrandefriheten och allt det andra goda, som borgerligheten på sin tid, när den själv var i förtryckt ställning och i opposition, slogs för och i någon mån kämpade fram. Som jag förut flera gånger har haft tillfälle att säga här i kammaren, är, såvitt jag förstår, demokratien en form som borgarklassen använder när den har råd att hålla sig den lyxen, d. v. s. i goda tider. Då får personalen också litet lättnader. Nu är affärsläget dåligt, och massorna äro oroliga. Då har man inte längre råd att låta dem organisera sig fritt och skriva fritt och tala fritt. Då skyndar man att förbereda begränsningar, så småningom, om så behövs, avskaffandet av den gamla svenska tryckfriheten med dess ofta skrytsamt citerade: »Konungen äger ingens samvete tvinga eller tvinga låta».

Nej, alltsammans är, nyktert sett, i den nakna verkligheten, helt enkelt ett spel om makten, och i det spelet utnyttjar ena sidan fanor som religion, sedlighet, hem, kultur, Västerland, demokrati, frihet. Men ytterst går det hela ut på de ekonomiska privilegierna, den ekonomiska makten. Vi se i år, och för varje dag allt hårdare, en hets, ett fälttåg på bred front, i högerns motioner, i den borgerliga pressen, på möten, överallt, en organiserad strävan att demoralisera och desorganisera arbetarrörelsen och tvinga den tillbaka, att slå ned tanke- och yttrandefriheten, täppa munnen på all kritik — allt för att kunna pressa ned massornas levnadsstandard och på så vis vältra över krisens tunga på massorna och själv behålla makten och privilegierna.

Och — det allra bedrövligaste — 1½ år efter arbetarrörelsens stora valseger, hösten 1932, då arbetarpartierna tillsammans för första gången fingo majoritet i svenska folket, är nu det stora socialdemokratiska arbetarpartiet på full flykt från vallöften och förtid. Man söker rädda sig undan borgarnas attack genom att på alla områden falla undan. Man avsvär den klasskamp, som ensam kan skapa socialismens broderskapsrike. Man har här i utskottet som en man gått över i den nationella samlingen kring prosten Pehrsson i Göteborg och utan reservation godtagit en reaktionär motion, som man ännu i fjol avslög. Det är den vackra företeelsen, som på tyska kallas för Gleichschaltung. Sannerligen, man kan gratulera borgarna till en mycket billig seger, men man måste allvarligt beklaga arbetarklassen. Det går fort i våra dagar. Det verkar mycket länge sedan socialdemokratien menade vad den sjöng i sin programsång »Arbetets söner»:

Oket med påskriften: »Bed och försaka!»
 länge oss nedtryckt i mörker och nöd.
 Människovärdet vi fordra tillbaka,
 kämpa för rättvisa, frihet och bröd.

Vi ha kommit långt ifrån Axel Danielssons och Hjalmar Brantings kamp för andlig frihet och principiella kamp mot religionen. Jag vet inte, hur detta känns för andra, men för den som är uppvuxen i ett mera förmöget skede

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
av den borgerliga kulturen, då man hade råd med en viss demokrati, liberalism och frihet, känns det kusligt. Och det kusligaste är socialdemokratiens fanflykt, som ger reaktionen tillfälle att gå fram med citat från kända socialdemokrater.

Med dessa ord har jag velat minna om tider av högre resning, om tider då ännu den s. k. vänstern hade råd med en kulturkamp, tider med namn som Ellen Key, Karl Staaff, Knut Kjellberg, Hjalmar Branting. Nu med upplösningen av det kapitalistiska världssystemet i nationalistiska, avstängda områden kommer kulturförfallet också mycket fort, och vi glida tillbaka till tider liknande den heliga alliansens med nationellt avgränsade fångelser för folkfriheten. Men så länge det finns revolutionära socialister, skall det finnas folk, som säger ut sin mening om både Mammons stat och Mammons kyrka.

Om någon använder råa former för idékampen mot religionen, så har samhället redan straffmedel nog. Den utredning, som nu förordas av en högmoralisk nationell samling, är en reaktionär framstöt i klassprivilegiernas intresse. Jag har tekniskt inte haft möjlighet att lägga fram en motion om avslag. I fjol avslogs ju samma motion i andra kammaren. Man kunde inte tänka, att det skulle gå så fort. Men jag tillåter mig ändå här yrka avslag och kommer att begära votering för att få en kulturbild av året 1934 *efter* Kristi födelse och år 23 *efter* demokratiens genombrott i Sverige.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Wagnsson: Herr talman! Såväl den föregående ärade talaren som min partivän herr Oscar Olsson ha från denna plats i mycket kraftiga ordalag varnat för ett bifall till det föreliggande utskottsutlåtandet. I all synnerhet använde herr Oscar Olsson i det angrepp han riktade mot utskottets utlåtande synnerligen starka ord, då det för honom gällde att söka utmåla detta utlåtande som ytterligt reaktionärt. Om jag fattade den ärade talaren rätt, så kunde man sammanfatta kontentan av vad han hade att säga i de orden: den nuvarande kristendomsundervisningen i folkskolorna är religiöst och sedligt nedbrytande i lika hög grad som den propaganda, mot vilken ifrågasättande utskottsutlåtande vänder sig. Det är därför så länge denna kristendomsundervisning äger bestånd orimligt att ifrågasätta några åtgärder mot den antireligiösa propagandan bland barn och ungdom. Med anledning därav nödgas jag fästa kammarens uppmärksamhet på det förhållandet, att vi ända sedan 1919 här i vårt land ha haft införd en kristendomsundervisning, som är avsedd att vara ytterligt tolerant. I den för rikets folkskolor gällande undervisningsplanen anges kristendomsundervisningens mål vara att främja lärjungarnas religiösa och sedliga utveckling, att giva dem en efter deras mottaglighet och behov avpassad kunskap om kristendomens uppkomst, innehåll och utveckling. Och främst bland de anvisningar, som givas lärarna om fullgörandet av deras plikt, säges det: »Vid kristendomsundervisningen bör läraren städe erinra sig, att de olika hem, från vilka lärjungarna på grund av rådande skolplikt komma, i många fall företräda vitt skilda uppfattningar av de frågor, som vid kristendomsundervisningen kunna förekomma till behandling. Han bör därför vid sin undervisning sorgfälligt undvika allt, som kan verka såsom sårande angrepp på andras åskådning eller motverka uppkomsten hos lärjungarna av en vidhjärtad fördragsamhet mot olika tänkande. Det är av synnerlig vikt, att undervisningen i kristendom, utan att den därvid förlorar i allvar eller stadga, bedrivs så, att den icke kommer i strid med det nutida samhällets krav på tankefrihet för de

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
enskilda individerna.» Det förefaller mig, som om herr Oscar Olsson, då han utslungade sitt påstående här, förbisett, att den nuvarande kristendomsundervisningen icke på något sätt är avsedd att främja intoleransen, att den inte på något sätt är avsedd att utgöra någon direkt propaganda, utan att den i stället har en mera objektivt historisk inriktning. Herr Oscar Olsson och jag ha tidigare i denna kammare diskuterat problemet hur kristendomsundervisningen i skolorna bör ordnas, och jag har därvid med skärpa framhållit, att enligt mitt förmenande är det i en västerländsk kulturstat ett krav, som man måste ställa på skolan, att den icke lämnar några elever okunniga om kristendomen. Skolan skulle bli fattigare, den skulle på ett sämre sätt kunna fullgöra sin fostrargärning, om detta ämne toges bort ur undervisningsplanen.

Att förklara den nuvarande kristendomsundervisningen i skolorna skadlig och religiöst nedbrytande, som herr Oscar Olsson gjorde, det vittnar enligt mitt förmenande om en ganska höggradig omdömeslöshet. Herr Oscar Olsson förklarade visserligen själv, att han i sitt anförande här inte brukade starka ord. Det skulle under sådana förhållanden vara av intresse att höra vilka resurser som stå herr Oscar Olsson till buds, om han någon gång uppträdde och enligt egen uppfattning brukade starka ord.

I ett avseende kan den ärade talaren ha rätt. Jag har inte, och inte utskottet heller, någon övertro på möjligheten av att genom lagstiftningsåtgärder skapa ett effektivt skydd mot den antireligiösa och sedligt nedbrytande propagandan. Utskottet säger också i sitt utlåtande: »Det missförhållande, varom här är fråga, måste man söka komma till rätta med efter mera positiva linjer. En god kulturvård i vidsträcktaste bemärkelse särskilt för ungdomen innebär ett stöd åt denna i dess strävan att genomkämpa nuvarande svårigheter med bibehållen kulturell och andlig resning.» Jag ber också att få fästa kammarens ledamöters uppmärksamhet på, att det förslag, som här föreligger, ingalunda innebär något allvarligt hot mot tankefriheten eller mot lärarnas rättsliga ställning. Från utskottets sida understrykes, att man, då åtgärder här skola vidtagas, bör framgå med stor varsamhet. Det enda man begär är, att ett skydd skapas mot den kristendomsfientliga propagandan i skolan, eller eljest bland minderåriga. Jag kan för mitt vidkommande inte förstå vare sig det patos, som herr Oscar Olsson här utvecklade, eller den energi, som herr Nerman lade i dagen, då det gällde att påvisa, att detta i och för sig skulle innebära några reaktionära tendenser. Om man skyddar ungdomen, skyddar de minderåriga, som ännu sakna förmågan att självständigt tänka över dessa problem, från en rå propaganda, synes det mig, som om detta ingalunda skulle innebära något hot mot tankefriheten.

Jag understryker också, att utskottet bestämt säger ifrån, att utskottet »icke vill medverka till skapandet av några bestämmelser, som kunde hindra en lärare i utövandet av hans allmänt medborgerliga rättigheter eller ställa honom under något slags förmynderskap i fråga om hans övertygelse».

Herr Oscar Olsson vände sig i sitt anförande också emot krav på åtgärder mot den sedligt nedbrytande propagandan bland ungdomen, och han gjorde också gällande, att det förslag, som framkommit från utskottets sida, till sin tendens vore reaktionärt. Han tillade, om jag fattade honom rätt, att ett bifall till utskottsutlåtandet i denna del skulle befästa hyckleriet. Jag ber då att få fästa uppmärksamheten på att vad utskottet i detta avseende föreslår är ingenting annat än att man skall sätta en spärr för den smarta reklamverksamhet, som företag, vilka utge skrifter eller bildserier av mera pornografisk art, utöva, då det gäller att söka sprida dessa alster bland minderåriga. Herr Oscar Olsson säger, att bästa sättet att här ingripa är att meddela sexuell

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
upplysning. Jag förstår inte, hur han med denna uppfattning kunde så omilt klandra utskottets förslag. Ty vad utskottet säger på sid. 3 i utlåtandet är ungefär detsamma. Utskottet säger nämligen: »Utskottet vill emellertid i detta sammanhang framhålla önskvärdheten av att ungdomen i våra skolor, samtidigt som den skyddas från i sexuellt avseende upphetsande litteratur, erhåller en saklig och vederhäftig undervisning även i sexuella ting.» Hur man kan uttolka detta som ett försök till hemlighetsmakeri på det sexuella området, som ett försök att på detta område befästa något hyckleri, är för mig ganska svårt att förstå.

Herr talman! Jag har endast i korthet velat göra några invändningar mot de synpunkter, som framförts av opponenterna mot utskottsutlåtandet. Då jag inte kan dela de ärade talarnas uppfattning om att det föreliggande utskottsutlåtandet i något avseende är reaktionärt, då jag i stället tror, att förhållandena äro sådana, att på vissa punkter de nu gällande bestämmelserna kunna behöva kompletteras, så tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Thelin**: Herr talman! Jag begärde ordet under herr Oscar Olssons anförande, men då detta anförande nu har blivit bemött av utskottets ordförande, vill jag för min del ansluta mig till det uttalande, som herr Wagnsson gjorde. Jag skall inte upprepa hans skäl emot herr Oscar Olssons anförande utan instämmer i vad han sagt.

Jag ber emellertid att få komplimentera herr Oscar Olsson, när han betraktar den antireligiösa propagandan som vidrig och upprörande. I det fallet är jag fullkomligt ense med herr Oscar Olsson. Denna propaganda är vidrig och upprörande. När herr Oscar Olsson sedan säger, att den nuvarande kristendomsundervisningen i våra folkskolor är dogmatisk, så tyder det väl på att herr Oscar Olsson inte känner till de nya kursplanerna för folkskolan, som herr Wagnsson nyss talade om, kursplanerna från 1919, genom vilka man velat införa en kristendomsundervisning, byggande på bergspredikans åskådning.

När herr Oscar Olsson sedermera går över till att tala om den sedliga propagandan, så vill han ha undervisning i sedlighet införd i skolorna. I det fallet är han väl ändå rätt inkonsekvent. Han vill ha bort undervisningen i kristendomskunskap, men han vill ha undervisning i sedlighet införd.

När herr Oscar Olsson därefter känner sig mycket upprörd över det så kallade »petitionsraseriet», så syftar han tydligtvis på den framställning, som kom att omfatta en mycket stor del av Sveriges studerande ungdom och som gick ut på att åtgärder skulle vidtagas för att hindra den omoraliska propagandan. Herr Oscar Olsson ironiserar över detta. Jag tycker för min del, att ingenting har kunnat glädja en mera än detta, att ungdomen själv tar upp saken och försöker få ett slut på det vidriga raseri inom litteratur och s. k. konst, som undergräver ungdomens sedliga hälsa. Det existerar i vissa kretsar också i vårt land ett oförsonligt hat emot den kristna livs- och världsåskådningen, och från dessa kretsar bedrives det en hänsynslös propaganda emot den kristna livsåskådningen. Om denna propaganda lyckas, om det religiösa och sedliga livet brytes ned, så följer snart undergång för nationen, ty ett folks styrka är dess sedliga kraft. Den åsyftade propagandan riktar ju i första rummet sina angrepp mot barn och ungdom. »Den, som har barnen, har framtiden.» Genom att börja undermineringsarbetet ibland barn och ungdom bereder man marken för sina omstörtningar. Genom att utså hat och förtakt mot religionen söka skadegörarna utrota de religiösa, de sedliga, de na-

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
tionella, de livsbefrämjande krafter, som hem och skola och kyrka vilja väcka och nära.

De senare åren ha ansvarskännande människor med djupt bekymmer uppmärksammat det planmässiga, folksjälen förgiftande arbete, som pågår både öppet i dagens ljus och smygande i mörkret för att hos barn och ungdom bryta ned de religiösa och sedliga grundvalar, varpå hela vårt samhällsliv vilar och varpå hela den västerländska kulturen är uppbyggd genom seklerna. Den västerländska kulturen, sade jag.

Gudlöshetspropagandan söker emellertid inte bara komma åt gudstron. Den bryter också ned morallagarna och åstadkommer därigenom, att de sedliga idealens livskraft tynar bort, och så lösgöras laglöshetens samhällsnedbrytande krafter. Den åsyftade propagandan är därför i eminent mening samhällsfientlig.

I vilken utsträckning den kristendomsfientliga agitationen förekommer från katedrar i olika slags skolor, kan jag inte bedöma, men handlingarna i detta ärende visa ju, att det förekommer sådan upplösande propaganda. Det går därför inte an, att statsmakterna i längden bagatellisera en för den andliga folkhälsan så nedbrytande propaganda i tal och skrift och bild. Det är orimligt, att den får bedrivas med sådan hätskhet och målmedvetenhet. Att barn och ungdom skyddas för förgiftande, hatfull propaganda torde väl ur alla synpunkter vara motiverat, och jag kan inte förstå, att någon överhuvud taget vill sätta sig däremot.

Det synes mig därför oavvisligen nödvändigt, att lämpliga åtgärder vidtagas för stävjande av berörda våldförande av barnen och ungdomen. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pauli: Herr talman! Debatter av det här slaget ha både den förtjänsten och det felet, att de ge anledning till vidlyftiga principiella betraktelser från talarstolen, vilka visserligen kunna bereda kammaren nöje i vissa fall, uppbyggelse i andra, men som i de flesta fall inte föra frågans sakbehandling närmare målet. Jag vill inte förneka, att en del saker, som här sagts i dag, särskilt av herr Nerman, ha varit av ett stort allmänt intresse, men jag vill göra den invändningen mot såväl denna som andra principiella uppläggningar, som här ha gjorts, att de synas mig förrycka proportionen av den fråga, vi ha att behandla. Den frågan är helt enkelt: skola vi anse oss ha fått tillräckligt mycket sakligt material i år för att besluta en utredning, som riksdagen vid tidigare tillfällen har avvisat?

Jag har försökt att penetrera utskottets betänkande och det därtill fogade utlåtandet av överstyrelsen, men jag måste säga, att jag inte har kunnat finna att här föreligger något material av den omfattande och övertygande art, att det skulle kunna ge anledning till den ståndpunkt, som utskottet har intagit. Herr Thelin stod alldeles nyss och talade mycket stora ord om att här hotar undergång för nationen, att vi hotas med ett nedbrytande av grundvalarna för hela den västerländska kulturen. Det är verkligen att skära till i växten, herr Thelin. Men när han sedan litet närmare skulle visa, vad som ger honom rätt att använda så utomordentligt kraftiga ord, sade han följande: »I vilken utsträckning denna propaganda förekommer från katedrar i våra skolor kan jag inte bedöma, men handlingarna ha visat, att den förekommer.» Ja, vad visa handlingarna — i detta fall utskottets utlåtande? De ha icke mer att förtälja, än att »det förekommit, att en lärare drivit en förråande och för många människor ytterst sårande antireligiös propaganda utan att vederbörande myndigheter kunnat förhindra det». Detta sista, att det inte har kunnat förhindras, är väl en sanning med modifikation, ty läraren i fråga har,

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)

såvitt jag vet, blivit utsatt för ganska effektiva efterräkningar och lär också numera ha bättrat sig. Jag hoppas, att jag inte av någon i kammaren misstänkes för att ha den allra minsta smula sympati till övers för det sätt, varpå den där läraren uppe i Lauker — som vi alla veta att det rör sig om — har uppträtt. Han har uppträtt rått och lymmelaktigt, för att nämna saken vid dess rätta namn, och även herr Nerman har på det bestämdaste förklarar, att sådana former tar han uttryckligt avstånd från. Men är det inte både en svår disproportion och en ganska svår förolämpning mot den svenska lärarkåren att anse, att en kår, som består av 20,000—30,000 personer, skulle med fog kunna i sin helhet bli utsatt för misstankar, därför att en enda individ kunnat uppvisas missbruka sin ställning på detta flagranta sätt? Jag kan inte finna, att den svenska riksdagen har anledning att ställa till med en ny kommittéutredning, därför att detta sedan årtal bekanta och i tidningarna stötta och blötta fall på nytt framdragits i en motion, medan man däremot beträffande de övriga 20,000 à 30,000 lärarna icke har kunnat uppvisa, att de ha burit sig illa åt på motsvarande sätt.

På denna punkt har man alltså icke presterat något nytt material. Man har icke kunnat förebbringa något som helst stöd för dessa braskande fraser, att vi hotas med moralisk undergång och kulturellt nedbrytande. Men nog borde man ha rätt att ställa större krav på dem, som i riksdagen framträda med önskemål i denna riktning, när det gäller den sakliga bakgrunden för deras krav.

Sedan kommer jag till frågan om det sedliga förvillandet av ungdomen. Jag har naturligtvis inte det minsta att invända mot att man ingriper emot osmaklig reklamverksamhet för litteratur, som öppet åsyftar att schackra med sådant, som det här är fråga om. Och skulle det visa sig, att de företag, som nämnas i utskottsutlåtandet men som inte omtalats i motionen, verkligen planmässigt efter skolkatalogerna utsända sådan här litteratur, bör detta förhindras. Men jag frågar återigen: är verkligen denna lilla detalj något att göra en sådan utomordentlig affär av? Förhåller det sig så, som här har påståtts, så bör ett inskridande kunna ske på annat sätt. Vi ha ju sett av tidningarna, att man inte har tvekat att i andra avseenden ingripa emot dylika publikationer.

Är det inte, mina herrar, att i högsta grad göra sig skyldig till att använda större våld än nöden kräver, när man kommer och begär en vittutseende utredning med anförande av ett sakmaterial som icke — såvitt jag kunnat finna — sträcker sig utöver dessa två av mig nu anförda detaljer?

När vi sedan se på skolöverstyrelsens yttrande, måste vi finna dess motivering för en utredning vara minst sagt svag. Överstyrelsen säger så här: »Överstyrelsen har hittills icke varit i tillfälle vinna någon mera ingående erfarenhet om, huruvida redan nu gällande bestämmelser må kunna anses tillräckliga för vinnande av det syfte, som här är i fråga.» Skolöverstyrelsen erkänner alltså, att den inte ännu har tagit reda på huruvida man överhuvud taget behöver några nya åtgärder. Men skall man verkligen tillstyrka utredning om nya åtgärder, innan man förvissat sig om att man inte kan reda sig med de möjligheter som redan finnas? Med den stora aktning, jag har för detta ämbetsverk, måste jag dock säga att det är en smula genant för skolöverstyrelsen att göra ett sådant erkännande. Så säger man vidare, att den saken skall beaktas i utredningen. Ja, tacka för det! Skolöverstyrelsen erkänner ytterligare, att det är ytterst få fall, enligt överstyrelsens uppfattning, då någon skolans lärare bedriver antireligiös propaganda, »särskilt om man tager hänsyn till det stora antalet lärare vid olika slag av skolor». Det torde »med all sannolikhet komma att visa sig, att det måste bliva förenat

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.) med betydande svårigheter att vinna den grundliga inblick i förhållandena, som med utredningen skulle åsyftas». Man medger alltså, att de fall, som skulle kunna motivera utredningen, äro ytterst få. Man erkänner, att man inte vet, om man inte redan nu kan klara av de fallen med föreliggande möjligheter, och man erkänner, att utredningens utsikter att lyckas åstadkomma, vad man önskar vinna, äro mycket små. Men ändå säger man: »De nu berörda omständigheterna torde icke utgöra tillräckligt skäl mot en utredning i ärendet.» Överstyrelsen har alltså tydligen haft den känslan, att här finns någon sorts opinion, som kräver en utredning och som det kanske är bäst att inte trampa på tårna. Den anser visserligen denna utredning ganska onödig och tror inte, att den skall kunna leda till något särskilt resultat, men i alla fall vill den inte motsätta sig en sådan utredning. Ett svagare förord för ett utredningsyrkande har jag ännu icke sett avgivet av ett svenskt ämbetsverk.

Här klagas ganska mycket över de stigande kommittékostnaderna, och det talas om onödiga utredningar. Skulle kammaren nu trots det ganska tydliga avstyrkande, som överstyrelsens yttrande i själva verket innebär, likväl besluta denna utredning, så har kammaren visat, att den inte menat något vidare allvar med klagomålen över onödiga utredningar och de därmed förenade kostnaderna. Det kan icke förnekas att kravet på denna utredning är i högsta grad svagt motiverad. Att vi böra bekämpa råhet i den antireligiösa verksamheten och råhet och osmaklighet i den sexuella litteraturen, är jag den förste att erkänna, men jag ber att få understryka, vad utskottet självt har sagt, att dessa företeelser skola bekämpas på *positiva* vägar. Vår svenska ungdom har redan mer än en gång visat, att den duger till att reda sig själv, när det gäller att ta itu med smutslitteratur och dylika tendenser. Vi kunna ge den hjälp och uppmuntran att på egen hand fortfara därmed, och vi kunna framför allt, som utskottet också säger, bidra med en god kulturvård för den svenska ungdomen på olika områden. Därigenom skapa vi det säkraste motgiftet mot eventuella förirringar av detta slag, men vi komma ingen vart med dåligt motiverade och sakligt utsiktslösa utredningar.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Bergqvist**: Herr talman! Under debatten har framförts yrkande om avslag på utskottets hemställan av tre talare, som utförligt motiverat detta sitt yrkande. Den förste var herr Oscar Olsson. Om honom skulle jag vilja säga, att han i sitt anförande var ohistorisk, ty han tog inte någon hänsyn till vad religionen i alla tider har betytt inte blott bland de kristna folken utan även bland de antika hedniska folken och inte minst bland våra egna nordiska förfäder. Om man till exempel studerar den antika litteraturen, så ser man, hurusom religionen var en av de starkaste andliga makterna i samhället, och den, som förgrep sig på religionen, kunde inte förvänta sig någon framgång, utan över honom och hans väg vakade Nemesis.

Man kan också fråga den ärade talaren, om han förnekar, att kristendomen har varit av något värde för mänsklighetens framåtskridande och utveckling. Kan verkligen herr Olsson stiga upp och säga, att kristendomen har motverkat en sund utveckling ibland de västerländska folken? Men den slutsatsen skulle man kunna draga av herr Olssons anförande. Han har ju, såsom redan förut framhållits, påstått, att kristendomsundervisningen är moraliskt och religiöst nedbrytande.

Jag förundrade mig över den brist på historiska synpunkter, som gjorde sig gällande i herr Olssons anförande. Såsom en bildad man och lärare borde han ändock ha litet vidare vyer och synpunkter än vad som kom till synes

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
 i vad han hade att säga. Han ansåg att det är någonting ytterst farligt och fördärvligt för barnen, att man ens talar om det övernaturliga, som möter i kristendomen i undren och annat. Har det någonsin funnits en religion i världen, där det icke har funnits ett mysterium, som har ingått såsom ett väsentligt moment? Det mystiska hör till en religion, och finnes det inte något mystiskt moment däri, så är det ingen religion. Då är det en torr morallära och ingenting annat. Detta mystiska bör man väl inte, såsom herr Olsson syntes göra, söka bringa under naturvetenskapliga synpunkter och mena, att detta måste bedömas på samma sätt som när man läser en naturhistoria inom något av naturvetenskapens områden. Undren i religionen må vi betrakta såsom uttryck för detta mysteriösa, som hör till religionens väsen och som är föremål inte för vetande utan för tro samt har sin betydelse i den lyftning, det kan ge människan, genom att hennes tanke drages till någonting, som ligger över det alldagliga, över dessa naturlagar, som verka blint och obönhörligt omkring oss. En lärare, som förstår sin sak, kan även av undren göra ett ämne till fostran, till lyftning av barnasjälen och till karaktärens utveckling, till stärkande av själskrafterna för de prov, som komma att möta barnet under fortsättningen av livet.

Den andre talaren var herr Nerman. Ja, om honom skulle jag vilja säga, att han övervägande var lyrisk. Han berörde många saker och ting, och naturligtvis som alltid med en viss elegans, men ser jag efter det logiska uti hans anförande, så tycker jag, att det inte framträdde alltför skarpt. Såvitt jag förstod herr Nerman rätt, gav han ett visst erkännande åt religionen. Han ville inte förneka, att religionen har en viss betydelse, men han sade, att det beror på vad man menar med religion. Här finnas många religioner. Det behöver inte vara kristendomen, inte lutherdomen, utan det kan vara någon annan religion. Javäl, det finnes andra religioner än kristendomen, som ha ett stort värde, det skall man aldrig förneka. Men vi leva i ett kristet land, och det är väl inte herr Nermans mening, att vi skola införa t. ex. muhammedanismen eller buddismen eller konfucianismen eller någon annan sådan exotisk religion i vårt land, utan vi skola väl försöka taga vara på den religion vi ha. Hade han utgått från detta och hållit fast vid den synpunkten, att religionen i och för sig kan ha ett värde, fastän detta värde ej är koncentrerat till en enda religion, borde han ha kommit till den slutsatsen, att vi skola skydda den religion vi ha, ty den är i sin säregenhet av värde för oss.

Nu kom herr Nerman vidare att tala om den moderna människan och sade, att kristendomen ej är grundläggande för den moderna människans åskådning. Ja, vad menas med »den moderna människan»? Det är ett slagord och ingenting annat. Menas med den moderna människan bara den som reagerar mot samhället och den allmänna samhälleliga åskådningen? Ha inte vi andra också rätt att kallas moderna människor, vi som se annorlunda på sakerna och som förstå, att det har en stor betydelse, att man i ett samhälle söker taga vara på de andliga skatter man har för att göra det bästa möjliga av dem? Vi göra verkligen också anspråk på att tillhöra den närvarande tiden.

Nu säger herr Nerman, att han har stor respekt för kättarna. Ja, för all del, jag tror inte att han har större respekt för dem än jag, men om vi exempelvis tänka på hugenotterna — tror herr Nerman, att dessa, om de stode upp här, skulle gilla den råa agitation, som nu på sina håll bedrives mot den kristna religionen? Jag tror det inte, och det gör nog inte herr Nerman heller — jag ser att herr Nerman nickar gillande. Men så sade herr Nerman, att man i alla fall inte behöver vara religiös för att vara en stor man. Det finnes utomordentligt högt stående personer, som inte varit religiösa, säger

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
herr Nerman. Men när man skall exemplifiera detta, blir det endast med de två namnen Marx och Lenin. Man måste dock säga, att dessa namn äro ganska omstridda och komma att bli omstridda i alla tider. Det hade därför nog varit lämpligt, att herr Nerman kunnat ange något namn, som är mindre omstritt än dessa.

Sedan kommer jag till min vän Pauli, och om honom vill jag säga, att han i sitt anförande verkade något advokatorisk. Han sökte visa, att här är inte någon fara på taket. Vi ha det tillräckligt förspant för att kunna möta sådana företeelser som dem vi nu äro i färd med att bekämpa, och han sade, att det är en förolämpning mot en kår på 20,000 à 30,000 personer, när svenska riksdagen börjar resonera om saker och ting, som röra endast en eller två eller några stycken av denna kår. Ja, jag undrar det. Inte har det varit motionärernas mening att man med det förslag, som här är framställt, skall söka komma de där 20,000 à 30,000 lojala lärarna till livs. Det har heller inte utskottet velat. Men när det nu faktiskt finnes sådana fall, som allmänt anses vara beklagliga, och det inte finnes något medel att komma till rätta med dem, så förstår jag inte, varför inte riksdagen skulle försöka att komplettera vår svenska lagstiftning i det avseendet. Herr Pauli drog fram själva achilleshälen i den här saken, nämligen Laukerläraren — det är ju denne som står som den skytmande skuggan bakom allt detta, och om det fallet kanske jag besitter litet kändedom, som kunde vara nyttig att ta hänsyn till.

För två år sedan var det en interpellation här i riksdagen om hur man skulle komma till rätta med ett sådant fall som det i Lauker. Dåvarande eklestistikministern förklarade, att vi hade resurser därtill i den gällande lagstiftningen, i folkskolestadgans 32 §, men av vad som sedermera inträffat har det visat sig, att den förutsättningen inte höll. Den lärare, vilken jag nyss nämnde, avstängdes från tjänstgöring på grund av förgelseväckande uppträdande, men avstängningsbeslutet stod sig inte. Ärendet gick till regeringsrätten, och avstängningsbeslutet blev upphävt. Han hade också fått en varning. Jag beklagar, att det målet inte gick till saklig prövning i högsta instans, ty det skulle ha varit intressant att se om den varningen hade stått sig. Domkapitlet hade visserligen fastställt den, men läraren hade överklagat varningen. Emellertid hade han försummat att lämna domkapitlet diariebevis, och följaktligen upptog inte regeringsrätten hans besvär. Frågan blev alltså aldrig sakligt prövad i högsta instans, men jag betvivlar, huruvida regeringsrätten i så fall skulle ansett sig finna tillräckligt stöd i lagen för att kunna fastställa den. Vad har man för medel att komma åt en lärare, som inte fyller sin uppgift eller driver sådan propaganda, varom här är fråga? Ja, det skulle vara stadgandet i 32 § i folkskolestadgan, att han kan varnas, suspenderas och slutligen avsättas, om han är oskicklig eller försumlig i sin tjänst eller ådagalägger sådant uppförande, att han ej bör längre bibehållas. Hänsyn tages sålunda till hans uppträdande dels inom och dels utom skolan. Men vad han gör inom skolan är det mycket svårt att få någon riktig klarhet över. Barnen äro ju inte vittnesgilla, och föräldrarna kunna ju inte hela tiden sitta och vaka över hur en lärare sköter sin tjänst; inte heller skolstyrelsen kan det. Därför är det mycket svårt att komma åt honom för det som sker innanför skolans väggar. Går man då till hans förhållande utanför skolan, så står det, att om han ådagalägger sådant uppförande, att han inte bör bibehållas, kan han varnas och slutligen avlägsnas. Men vad menas med uppförande? I det här fallet kan man egentligen inte säga att det är fråga om någon moralisk defekt i den meningen, att det är laster och utsvävningar o. d., men däremot har det förekommit anstötliga och förgelseväckande utbrott i ord och åthävor. Så t. ex. har denne lärare stått på kyrkostämmor och för-

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
 kunnat, att bibeln är en snuskbok och att, om det som står i bibeln infördes i »Norrskensflamman», skulle den bötfällas, att det vore mycket bättre att ge konfirmanderna »Stormklockan» än att sätta bibeln i händerna på dem o. s. v. Man förstår, att detta skall väcka en oerhörd anstöt i de fromma föräldrarnas sinnen, och så har också skett. Dessa föräldrar i Lauker ha för sitt samvetes skull inte kunnat hålla sina barn i skola där utan med sina små resurser måst inrätta en privat skola, men när de inte kunde hålla ut med det längre, måste de skicka sina barn till andra skolor, för vilkas lärare de hade större förtroende. Ett enda av byns barn blev kvar. Skolan blev fullständigt spolerad genom denne lärare. Kan man tillåta att förhållanden få existera, under vilka sådant kan ske, och också nu för tillfället på en enda pla's? Vem garanterar, att det inte kan komma att ske på många andra platser? Jag känner lärare, som visa tendenser åt samma håll och som ställa sig avvaktande, tills de få se, hur det slutligen går i det här fallet.

Jag anser att det är nödvändigt att man får klarhet i saken, och det som begäres är ingenting annat än en utredning. Jag förstår inte, varför herr Oscar Olsson och herr Nerman och herr Pauli äro så förskräckta för denna utredning. Det är en skuggrädsla, som är alldeles häpnadsväckande. (Herr Pauli: Det är onödigt!) Ja, herr Pauli talade om kostnaderna och sade, att om kammaren beslutar att det skall bli en utredning, så visar kammaren, att det inte är någon mening i att den klagar över slöseri. Men, herr Pauli, jag undrar om det inte kan vara större värden, som stå på spel, än vad som kunde gå åt för en sådan utredning? Jag tror, att den är ytterst nyttig och nödvändig, i synnerhet som den icke blott skulle omfatta förhållandena vid våra skolor och kristendomsundervisningen där utan även andra frågor i sammanhang med folkets sedliga liv. Däremot tror jag inte att den på något sätt skulle medföra fara eller skada i något avseende.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Branting: Herr talman! Det talas under denna debatt så olika språk från olika sidor, att man egentligen inte alls förstår varandra, och naturligtvis kan då lätt insmyga sig missförstånd. När man som jag har den bestämda uppfattningen, att den dagen blir mänsklighetens egentliga myndighetsdag, när man kan förklara, att man inte längre är i behov av den religiösa illusionen — då är det klart, att man har svårt att överhuvud ha någon förståelse för de yttranden från motsidan, som här förekomma. När den siste ärade talaren exempelvis vände sig gentemot herr Oscar Olsson och förebrådde honom hans »ohistoriska betraktelsesätt», som det hette, i det att herr Oscar Olsson inte skulle ha tillbörligt beaktat, att religionen förekommer hos alla möjliga folkslag och i alla möjliga tider, så föreföll det, som om den siste ärade talaren menade, att det kan göra ungefär detsamma vad religionen innehåller. Om man tror på Oden och Tor, eller om man tror på Zeus eller Jupiter eller Jehova — det kan vara likgiltigt. Huvudsaken är att man har en religion. Intrycket av att han menade detta förstärktes av att han sedan sade, att man skall försvara och ta vara på den religion man har. Det är *den* religionen man skall skydda. Det kan sålunda, menar han kanske, göra detsamma hurudan religionen är — blott att man har den bör föranleda, att man också slår vakt därom. Det torde åtminstone för somliga vara klart, att hela detta betraktelsesätt är fullkomligt omöjligt att på något vis följa.

Jag begärde emellertid ordet för att direkt och rakt på sak rikta en fråga till herr Wagnsson. När det i det av honom redigerade utskottsutlåtandet yrkas på sådana åtgärder, som skola förhindra och motverka religiöst och sedligt nedbrytande propagerande — menar då verkligen herr Wagnsson, att det är gi-

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
 vet, att en religiöst nedbrytande propaganda också måste anses vara sedligt nedbrytande? Det finnes de som ha en rakt motsatt åskådning och som tvärtom förmena, att det kan vara sedligt uppbyggande att befria sig från vad jag nyss kallade den religiösa illusionen. I varje fall vill jag säga ifrån, att det bjuder mig emot att, såsom utskottet här har gjort, koppla ihop religiös och sedlig uppfostran. Det är en sammanblandning, som inte kan försvaras. Jag har den bestämda övertygelsen, att båda dessa ämnen bäst gagnas genom att man håller dem skarpt åtskilda.

Jag vill i likhet med herr Oscar Olsson betona, att man sannerligen inte bara står inför den antireligiösa propagandan. Man står i oändligt mycket högre grad inför den positivt religiösa propagandan, och jag tillåter mig säga ifrån för en gångs skull detta som folk i allmänhet kanske inte tänker på, nämligen att den *religiösa* propogandan för dem, som inte alls förstå sig på det religiösa, är lika pinsam och anstötlig som den antireligiösa propagandan är för motsidan. Jag kan inte inse, att det finnes något rimligt skäl för den frihet, som man medger den religiösa propagandan. För att ta ett exempel, som var och en tvingas känna till: varför skall det vara en fullkomligt självklar sak, att kyrkorna skola få fylla hela staden med detta ringande i klockor — vare sig det nu skall bli något slags gudstjänst eller någon människa har avlidit eller hur ringandet eljest motiveras? Jag har sett någonstans — men det kunna måhända de religionshistoriskt bildade tala om — att kyrkklockringningen eller »själaringningen», som det kallas, egentligen är avsedd att skrämma bort trollen. Jag tror inte på troll, och jag tycker den där ringningen överhuvud taget är meningslös.

Det talas som sagt så mycket om den antireligiösa propagandan, men samtidigt upplåter man radion för allehanda predikningar och för kyrkomusik, som om det vore en naturlig sak. De som inte tycka om detta, kunna naturligtvis stänga av sina apparater, men det kunde man också svara, ifall radion skulle upplåtas åt den antireligiösa propagandan. Det är fråga om tolerans och respekt för andras övertygelse. Jag har för min del aldrig märkt, att man från religiös sida visat någon benägenhet att respektera en ärlig ateistisk övertygelse, utan tvärtom. Man drar sig inte alls för att, som exempelvis herr Thelin nyss, göra gällande, att den s. k. gudlöshetspropagandan är en samhällsskadlig gärning, och den givna konsekvensen blir, att en dylik uppfattning, ifall man för den till togs, egentligen också bör bestraffas. Från den religiösa sidan visar sig sådana aggressiva och fanatiska tendenser, att det finnes skäl att reagera. Det föreliggande utskottsutlåtandet kan man heller inte tolka annat än som ett utslag av den allmänna reaktion och det andliga mörker, som börjar lägga sig över det här landet likaväl som över åtskilliga andra.

Ja, herr talman, så olika kan man se på dessa ting. Jag har ansett det vara min rättighet att ge uttryck åt dessa synpunkter och ber att få instämma i yrkandet om avslag på utskottets hemställan.

Herr Sjödahl: Herr talman! Denna diskussion tycks ha svävat ut på området, där den sannerligen inte i något avseende hör hemma. Här har herr Nerman varit uppe och talat om bland annat den lutherska kyrkans ställning gentemot andra kyrkor och kristendomens gentemot andra religioner — saker, som inte alls nämnts i utskottsutlåtandet — och i fortsättningen har han talat om förhållandet mellan österländsk och västerländsk kultur, om kapitalism och socialism o. s. v. Han säger, att om nasaréen vandrade omkring i svenska kyrkor och i vårt mammonistiska samhälle skulle han känna sig rätt litet hemmastadd. Han insinuerade nästan, att nasaréen skulle känna sig

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
bäst hemmastadd i det sällskap av hetsiga och hetsande demagoger, som för närvarande under namnet »socialistisk samling» håller på att uppstå i detta land. Alla dessa utsvävningar åt olika håll kunna inte vara motiverade av utskottsutlåtandet, men de kunna säkerligen i icke obetydlig utsträckning vara motiverade av det sätt, varpå motionen är skriven. Vilja herrarna diskutera motionen, så för all del — men vad det här gäller att ta ställning till är inte motionen med dess motivering och kläm, utan det är utskottets förslag och utskottets motivering.

Vad är det då utskottet kommit fram till? Jo, utskottet har för det första begärt, att en utredning skulle ske rörande den religiöst nedbrytande propaganda, som förekommer. Vilken antireligiös propaganda är det fråga om? Jo, utskottet upprepar gång på gång, att det är den förråande, den brutala och råa antireligiösa propagandan man vill åt. Jag undrar om det är någon av herrarna — jag tror inte herr Oscar Olsson, jag tror inte ens herr Nerman — som skulle vilja säga ett ord till försvar för den råa, brutala antireligiösa propaganda, som har pågått och pågår i detta land. Det är den det härvidlag gäller.

Nu säger man att det gäller även den propaganda, som tilläventyrs föres inom skolorna. Herr Pauli hade ju inte uppfattat något annat av utlåtandet än att det väsentligen rör sig om en propaganda i folkskolorna; där hade man bara hittat en lärare bland 20,000 à 30,000, och med den procentsatsen funnes ingen anledning att här något proponera. Det är troligen mer än en lärare det härvidlag gäller, och det är inte blott denna propaganda, utan även propagandan bland barn och minderåriga överhuvud.

Herr Oscar Olsson var enig med utskottet därom, att den antireligiösa propagandan bland minderåriga är olämplig. Är man ense på den punkten, kan man väl också vara ense om att godkänna detta utskottsbetänkande, sådant det är. Här föreligger ingen motion, som talar om en intolerant religiös propaganda bland minderåriga ungdomar. Jag skulle för min del ytterst gärna önska, att även den kunde komma bort, i den mån den förefinnes. Men märk väl, mina herrar, med den folkskolestadga, som vi för närvarande ha, är det ju ändå så, att man uppmanar lärarna att undvika allt som kan verka som sårande angrepp på andras åskådning, vare sig denna är av religiös eller icke religiös natur, eller som kan motverka uppkomsten hos lärjungarna av en vidhärtad fördragsamhet. Man syftar vid undervisningen åt fördragsamhet, åt tolerans. Man behöver därför inte skriva till Kungl. Maj:t och begära att på den punkten skall hävdas något annat än som är intaget i folkskolestadgan. Jag vill därjämte påpeka, att i den senaste undervisningsplan, som mig veterligt utfärdats här i landet, den för realskolan och gymnasierna, har man angivit såsom ett mål för kristendomsundervisningen, att det gäller att väcka lärjungarna till allvarlig eftertanke i religiösa och etiska frågor. Att väcka unga människor liksom äldre till allvarlig eftertanke hör alltid till de lyckliga och gagnande uppgifterna inom samhällslivet, och det kan väl inte alls vara meningen att ifrågasätta detta. När därför herr Branting frågade utskottets ordförande, vad man menar med religiöst och sedligt nedbrytande propaganda, vill jag för min del hänvisa till utskottsutlåtandet, som talar om en *förråande* propaganda. Men en propaganda, som verkar i samma anda som folkskolestadgan är skriven och i samma anda, som den nuvarande undervisningsplanen för realskolan och gymnasierna är skriven — en sådan propaganda står utanför utskottets kritik.

Men, säger man också, här har man tagit med ett förslag om att undersöka, vilka åtgärder som skola vidtagas mot den sedligt nedbrytande propagandan, och man ironiserar över att man här bara tagit upp sexualiteten, ehuru de

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
 etiska spörsmålen äro många flera och det etiska fältet mycket större och vidare. Ja, det är visserligen sant, men man kan väl ändå inte förneka, att sexualetiken intar en mycket viktig del av det etiska området, och det är där man iakttagit sådana företeelser som exempelvis på vissa håll i Göteborg, där ren pornografi utkolporterats bland skolungdomen. Det är uppenbart, att inte bara föräldrarna, utan även lärarna under sådana omständigheter kunna få den uppfattningen, att det vore lämpligt att undersöka, huruvida icke åtgärder här borde vidtagas, så att den orena, smutsiga, sexuellt hetsande litteraturen kunde komma bort från ungdomens bokhyllor. Det är ju den det härvidlag gäller. Man säger, att en propaganda av den arten egentligen bara kan motverka genom upplysning. Ja, det är sant. Men vad har utskottet sagt? Utskottet säger, att man skall förhindra och motverka den, och om man skall motverka den, måste det väl just ske genom upplysning. Utskottet skriver, att det viktigaste är, att ungdomen erhåller en saklig och vederhäftig undervisning även i sexuella ting. I detta uttalande från utskottets sida visar man ju tydligt hän på den positiva sidan av saken och inte bara på den negativa, som några av de ärade talarna här uteslutande fått syn på. Om man läser inte bara klämman, utan också motiveringen i utskottets utlåtande, sådant det föreligger, tror jag man inte kan komma till annat resultat än att en undersökning på denna punkt kan vara värdefull.

En synpunkt till! Jag tror, att lärarkåren, när den från olika, rätt många håll, utsättes för en ganska omfattande misstänksamhet, är tacksam för att en verklig undersökning sker, så att den kan stå rentvådd inför allmänheten. Ur samhällets synpunkt vore det värdefullt att veta, i vilken omfattning dessa misstankar mot vissa av de svenska lärarna kunna vara berättigade eller icke. Jag tror, att det kan vara värt, att man genom undersökning klarlägger och kartlägger på detta område både omfattningen och arten av den propaganda, som påstås äga rum. Det är ibland så, att även en lugnande medicin kan vara lämplig att tillgripa. På ett så ömtåligt område som detta kan det ej vara annat än klokt att gå med på en undersökning, att utreda förhållandet och klarlägga saken, varigenom icke med sanningen överensstämmande påståenden om vad som förehaves kunna försvinna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, sådant det här föreligger.

Herr Andersson, Nils: Denna religiösa, sedliga och kulturdebatt har varit av mycket stort intresse, men jag måste hålla med den föregående talaren om att den fallit något utom ramen för vad saken egentligen gäller.

Mig förefaller det, som om den opinion, som har framkallat motionen och utskottsutlåtandet, är ganska svagt grundad. Vad är det egentligen som har hänt? En skollärare i en by i lappmarken har burit sig dumt åt, och det har visat sig svårt att näpsa honom. Detta jämte en del andra obetydliga saker har vållat denna stora framstöt. Nu kan det visserligen vara förklarligt, att skolfolk — och man märker ju, att det är åtskilliga skolmän, som gått med på detta förslag till skrivelse — har ett behov av att liksom fritaga sig från någon solidaritet med en sådan figur som denne lärare i Lauker, men det bör ju icke utgöra tillräcklig motivering för riksdagen att vara med på något, som man ändå måste anse som ganska tvivelaktigt. Om man tittar på detta förslag, måste man ju fråga: Vad syftar man egentligen till? På vilket sätt har man tänkt sig att kunna förhindra denna propaganda, som anses olämplig? Det finns inga som helst riktlinjer uppdragna för utredningen, och det är naturligtvis också nästan omöjligt att draga upp några. Jag har med iver lyssnat för att få höra någonting om vad som skulle kunna komma ut av en ut-

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
redning, men förgäves. Jag kan ej förstå annat än att om det skall kunna bli någon effekt av det hela, måste man få in något slags förbud, någon slags censur, i preventiv riktning, ett medel att förhindra, att en person överhuvud uppträder på ett olämpligt sätt i en viss propaganda. Men det lär väl vara ganska svårt att få en lagstiftning av det slaget, och då kan ju icke återstå annat än att det blir ett ingripande i efterhand, om ett olämpligt uppträdande har skett. Den möjligheten finnes ju dock redan nu, ifall någon har uppträtt anstötligt.

Jag kan inte förstå annat än att det skulle bli ett ganska oformligt instrument, om man skulle få någon slags lex Lauker, och jag ber, herr talman, att få ansluta mig till avslagsyrkandet.

Herr Olsson, Oscar: Bara några ord till ett förtydligande, som torde vara av behovet påkallat. Herr Sjädhals anförande var ju synnerligen klarläggande på en punkt. Han tog bestämt avstånd från motionen och gav mig det svaret på min fråga, att det är bara förrånde propaganda, som man vill komma åt. Men herr Sjädhall torde ha lagt märke till, att trots det bestämda avståndstagande, han tog från motionen, fick utskottet ett varmare tack från motionären i denna kammare än utskotten bruka få, när de tagit avstånd från motioner. Herr Sjädhall torde således behaga i detta fall observera, att det inte är ett otvetydigt skrivsätt, som utskottet har använt. Det torde mana även herr Sjädhall till litet eftertanke i detta fall. Herr Bergqvist strök ytterligare under motionärens tack genom att förklara, att han menade något helt annat än utskottet i fråga om den religiöst nedbrytande propagandan, ty her Bergqvist svarade också på min direkt framställda fråga, men på ett helt annat sätt än herr Sjädhall svarade. Innan jag glömmer det, skall jag be att få säga herr Pauli, att han kan nog ha rätt från sin utgångspunkt däri, att denna fråga kunde ha gjorts betydligt mindre, om man icke hade gjort någon principuppläggning, men, herr Pauli, svaret här har stått i samma kasus som frågan, i samma kasus som motionen, och motionärernas stora uppläggning av frågan, som i grund och botten enligt herr Pauli är en så liten sak, hade aldrig kommit till stånd, om ej motionärerna hade sett saken i sitt principiella sammanhang. Naturligtvis är jag för övrigt fullt ense med herr Pauli i hans kritik av utredningskravet.

Jag återgår då till herr Bergqvist och hans svar på min fråga. När jag undrade, om herr Bergqvist skulle taga det som religiöst nedbrytande propaganda, om en lärare upplyste barnen beträffande underverken, att, såsom barnen på sin nivå måste uppfatta underverksberättelserna, nämligen rent bokstavligt, dessa äro osanningar, svarade herr Bergqvist, att det ansåg han vara religiöst nedbrytande propaganda. Ja, där se herrarna vad vår så att säga mest professionella religiösa person i kammaren har för uppfattning om vad man vill komma åt med denna utredning och denna motion. Herr Bergqvist försvarade saken med att i alla hedniska religioner finnes det osannolikheter, finnes det orimligheter. Han kallade det mystik och trodde, att saken därigenom skulle bli bättre. Jag ber att i det fallet få ansluta mig helt och oförbehållsamt till herr Brantings ståndpunkt, då han förklarade sig bekämpa den religiösa illusionen. Det är just det jag också vill. Jag vill komma fram till den religiösa sanningen, och det är därför jag går så hårt tillrätta med allt i religionsundervisningen, som kan stödja och upprätthålla den religiösa illusionen eller på svenska den religiösa osanningen. Det är det, herr Wagnsson har behagat kalla omdömeslöshet. Ja, med glosor slår man ej ihjäl resonemang.

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)

Herr Bergqvist gjorde sig för övrigt skyldig till ett återfall i sin replik mot mig. När jag började motionera här i kammaren om religionsfrihet för barnen, var det ju en ganska god sport att både här och på valmötan tala om min religionsfientliga inställning. Herr Bergqvist har sedan själv in amplissima forma tagit tillbaka den inställningen gent emot mig och öppet i kammaren förklarar, att han begriper, att min ståndpunkt inte härleder sig av någon religionsfientlighet utan just av ett verkligt och varmt religiöst intresse. Det ansåg han sig nu böra låta falla, och han gjorde detta återfall på ett synnerligen markant sätt, jag skulle nästan vilja säga teologiskt markant sätt, då han frågade, om jag ville förneka kristendomens värde, och i samma andetag talade om kyrkornas kulturvärden. Som herr Nerman påpekade, är det skillnad mellan kristendomen och den kristna kyrkan. Det är denna dubbelmoral, som här har påpekats, med roten i de kristna kyrkorna, som gör denna fråga så betydelsefull, när det gäller att gå fram på de vägar, som herr Bergqvist här har talat för.

En liten parentes! När herr Bergqvist menade, att herr Nerman bara kunde anföra mycket tvivelaktiga, mycket omstridda representanter för mänsklig storhet, då han ville peka på stora antireligiösa, ateistiska personer — vad det nu var herr Bergqvist ville lägga in i detta — och nämnde Marx och Lenin, så behöver jag väl ej påpeka för en så lärd man som herr Bergqvist, att kanske den mest fulländade och fullkomliga människa, som funnits efter vår religionsstiftare, nämligen Spinoza, av sin samtids kyrka bedömdes som ateist och icke kom ifrån den bedömningen på grund av sin inställning till gudsbegreppet. För att taga ett närmare liggande exempel har herr Bergqvist lika väl som jag reda på att Tolstoj sattes utanför den kristna kyrkan i det land, han tillhörde. Varför? På grund av sin djupa kristna religiositet. Det kan nog dragas fram åtskilliga exempel, om det vore så, att det utgjorde huvudsaken i denna fråga.

Vad herr Wagnsson yttrade och herr Sjödahl instämde i, nämligen att vår religionsundervisning i skolan är avsedd att skapa tolerans och vara tolerant, det bör jag ju ha reda på, ty jag har varit en inte alldeles negativ kraft i den svenska skolpolitiken i arbetet på att få fram den plan, det reglemente för kristendomsundervisningen i folkskolan, som nu är gällande. Det är följaktligen tämligen onödigt att upplysa mig om vad som är avsett, men det är ju icke vad som avses, som det är fråga om i dessa diskussioner, utan om de resultat, som åstadkommas. När det skulle vara så förfärligt omdömeslöst, att jag angriper såsom religiöst och sedligt nedbrytande en religionsundervisning, som underhåller den religiösa illusionen och befäster den, för att använda herr Brantings mycket parlamentariska uttryck, så tror jag nog, att det är flera än herr Wagnsson, som instämma i denna beskyllning för omdömeslöshet, men det är inte säkert, att den beskyllningen kommer att stå sig för det. När herr Wagnsson försökte taga brodden av våra anmärkningar i denna diskussion — liksom även herr Sjödahl här försökte göra — genom att säga, att det bara är fråga om vad vi alla äro överens om, också jag, nämligen att beivra den religiöst nedbrytande propagandan bland minderåriga, ber jag att få fästa uppmärksamheten på att det uttrycket finnes någonstans i motiveringen, men i klämman står det »bland barn och ungdom». Är det klämman, man skall hålla sig till, eller är det bara motiveringen, så att man för motiveringens skull skall låtsas, som om klämman inte finnes? Försvaret på både den ena och den andra punkten är så pass bräckligt, att jag verkligen är förvånad över att ett sådant försvar av dessa apologeter här kan presteras.

Ja, herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)

Herr **Bergqvist**: Jag begärde ordet för att rätta en missuppfattning, som herr Branting tydligen gjorde sig skyldig till. Jag har icke sagt, att det gör detsamma vilken religion ett folk har, men jag har sagt, att jag anser, att det finns ett värde i varje religion och att den för de folk, som omfatta den, kan ha betydelse, även om den kanske står på en lägre nivå än kristendomen. Det var icke min avsikt att på det sättet så att säga nivellera religionsbegreppet. Jag har ju, som var och en kan förstå, den uppfattningen, att kristendomen är den högsta formen av religion.

Sedan var det en talare, som yttrade, att det ju här bara gäller en skollärare i en lappmarksby, och ordet lappmarksby tyckte jag uttalades med en viss ton, som angav, att det icke var så noga, när det gällde en sådan. Men invånarna i Lauker äro också svenska undersåtar, som se upp till Sveriges riksdag och regering och vänta, att de från det hållet skola få hjälp. Nu har det verkligen varit illa ställt i flera år för de enkla människorna i denna lappmarksby, och jag tror, att riksdagen många gånger har företagit sig saker, som varit av än mindre vikt än att söka råda bot för här påtalade förhållanden. Förresten gäller saken nog icke bara en lappmarksby. Det finnes även andra exempel på att det kan bli sådana där misshälligheter genom en oansvarig lärares förhållanden, och så skola vi komma ihåg, att det, såsom herr Sjödahl påpekade, ju icke bara gäller den råa propagandan inom skolan, utan det gäller i allmänhet sådan verksamhet, som söker draga folket, både yngre och äldre, bort från det godas och rättas väg.

Sedan har herr Oscar Olsson ånyo berört frågan om underverken, och han känner sig upprörd över att dessa förekomma i de bibliska berättelser, som skola föredragas för barnen. Men det finns, herr Olsson, mycket mellan himmel och jord, som ännu icke är utforskat och som vi människor ej kunna fatta, och det är icke gott att veta vad det finnes för krafter, som verka uti det, vi kalla för underverk. Jag skall ställa en fråga till herr Olsson, och kanske herr Olson kan stiga upp och besvara den genast. Kan herr Olsson förklara för mig, hur livet uppkommit ur den döda materien? Det är ett problem, som man forskat och grubblat över i alla tider. Man måste erkänna faktum, att livet finnes, men hur det uppkommit, det vet ingen. Och kanske man får räkna det som ett underverk också. Men vi kunna ändå icke förneka livets existens.

Herr **Sandegård**: Endast ett par ord. Herr Bergqvist försökte locka mig till en replik, men jag skall ej falla för frestelsen. Jag skall endast säga, att herr Bergqvists försvar för underverken knappt skulle ge honom ett fullt betyg som renlärig, om man skall hålla sig till undervisningen i dogmatik, exempelvis av biskop Aulén, som väl får anses vara en auktoritativ representant för vad kyrkan lär.

Jag begärde ordet endast för att reagera en smula, men bestämt, emot herr Branting, vilket jag hoppas, herr Branting ej tager illa upp. Herr Branting talade om mänsklighetens myndighetsdag såsom den dag, då mänskligheten befriats från den religiösa illusionen. Jag reagerar mot den antireligiösa, den irreligiösa dogmatismen och den materialistiska trosvissheten i ett sådant uttalande. Det är den andan, jag vill för min del vara med om att bekämpa, exempelvis i religionsundervisningen inom kyrkan och skolan, och den andan är icke ett dugg bättre, om den kommer från det andra hållet.

Jag frågade mig, när jag hörde herr Nerman: Vilken religion har egentligen herr Nerman? Herr Nerman proklamerade principiell kamp mot religionen. Det föresvävade mig, när jag hörde herr Nerman, att kanske avståndet ej är så stort mellan herr Nermans tro och mångas tro, som kalla sin tro

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
religiös tro, som herr Nerman förmenar. Emellertid får jag säga, att jag för min del ej med bästa vilja i världen kan vara med om denna propos att man på så pass lösa och otillräckliga grunder, som här presterats, när det exempelvis gäller den antireligiösa propagandan, och då det bevisligen bara förekommit ett enda fall bland 20,000 å 30,000 lärare, man skall behöva taga till en så kraftig klubba för att dräpa till en så liten mygga.

Vad så beträffar den andra delen av utlåtandet, skall jag, som sagt, ej uppehålla kammaren, men jag vill ifrågasätta, huruvida motiveringen heller på den punkten kan anses vara tillräckligt uttömmande och värdig att framläggas såsom en riksdagens motivering, för en så pass viktig och allvarlig utredning.

Jag nödgas således, herr talman, instämma med exempelvis herr Branting i hans yrkande på avslag.

Herr Norman: Herr talman! Då jag hörde Ture Nermans av etiskt patos burna anförande här i början av debatten, gjorde jag för min del två reflexioner. Den ena var den, att jag i långa stycken kunde instämma med herr Nerman. Den andra reflexionen var denna: att lägga upp det spörsmål, som här föreligger, såsom om det gällde en stor kulturdebat, är det egentligen ingen anledning till. Jag har här i kammaren vid ett par olika tillfällen stått vid herr Oscar Olssons sida, när det gällt att hävda sanningskravet, samvetsfrihetens krav och den religiösa toleransens krav vid undervisningen i våra statsunderstödda undervisningsanstalter. Lika naturligt som det varit från mina utgångspunkter, att göra detta i de fall, när det gäller att tillvarataga så att säga fritänkarnas rätt, lika naturligt är det för mig att anse, att samma rätt bör gälla för de medborgargrupper, som tillhöra de stilla i landet, som på grund av religiös tro, religiös bekännelse, se sig kränkta och finna det vara en andlig fara för deras barn, när det inom undervisningsväsendets anstalter framföres rent ateistiska propagandasynpunkter, såsom tydligen skett i det fall, som ligger bakom det krav, som här framkommit. Jag finner det helt naturligt, att samma rätt, med vilken man från fritänkarhåll ställer kravet på tolerans i den religiösa undervisningen, samma rätt ha dessa medborgargrupper att kräva, att den statliga undervisningen, i den mån det är möjligt, garanteras vara fri från en propaganda, som de finna nedbrytande.

Jag anser det således, herr talman, helt naturligt, att det från riksdagens sida säges ifrån, att vid de statsunderstödda undervisningsanstalterna bör och får det icke förekomma vare sig det ena eller det andra i den vägen. När jag förut har understött kravet från en delvis motsatt åskådning, är det naturligt för mig att här också ge min röst åt det krav, som nu vill göra sina synpunkter gällande. Jag är visserligen ganska betänksam mot att ge Kungl. Maj:ten fullmakt, som utskottets hemställan innebär, men med den begränsning, som denna fullmakt har i anknytningen till den motivering, som här föreligger, finner jag mig kunna rösta för utskottets hemställan i denna fråga.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag är varken ateist eller religiös i dagspolitisk bemärkelse, och därför anser jag, att en representant för en tämligen *dogmlös åskådning* också bör säga ett ord vid det här tillfället.

Jag har opinionsvis motionerat två gånger i riksdagen om avskaffande av den rena evangeliska läran och andra dylika läror samt införande i landets styrelse i stället av kristendom. Motionären fick ej understöd av någon enda i riksdagen officiellt. Den första motionen — det var nämligen ganska länge

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.) sedan — mötte dock då privat välvilja och förståelse från många, oberoende av partiinställning.

Filosofen Kant sade en gång, vilket på mig gjort ett starkt intryck: »Ingenting har förvånat mig så mycket som stjärnvalvet över mig och samvetet inom mig.» Det är saker, som existera ostridigt, men som vi inte kunna förklara och allra minst vetenskapen. Då uppstår oemotståndligt behov för människoanden att åtminstone famla sig fram mot dessa andliga och materiella realiteter och tolka dem. På det sättet har det religiösa dogmväsendet uppstått. *Men kristendomen är fortfarande inte införd i något land allt sedan historiens morgon.* Ateismen är endast en bekännelse om oförmåga att förklara det oförklarliga och den blir även dogm, en negativ bekväm dogm, då den räddar sig genom att förneka tillvaron av det som finns men ej kan förklaras. Därför är även namnet uttryck för en negativism och frånvaro av sin egen mening. Jag kan inte höja mig till någon Gud, som bor däruppe någonstans i stratosfären, där det lär vara tusen grader kallt, och där vill jag inte vara i varje fall. Det är ju dessutom nästan en förolämpning mot honom, att han skapat vårt klot och det dåliga liv, som föres där. Utan jag får nöja mig med vad som finns inom oss alla mer eller mindre, och det kalla vi för samvetet. Och vi skola ju enligt vedertagen uppfattning handla »efter bästa förstånd och samvete».

Jag fick en gång i en kyrka hålla ett s. k. fredsföredrag och råkade därvid insmuggla något om »guden inom oss». Kyrkoherden, som hade ordnat det där, ville gärna trycka hela föredraget, men bad mig för själ och pina att taga bort uttrycket »guden inom oss», ty det skulle väcka sådan förgelse i församlingen, sade han. Kommer ej säkert ihåg, om jag tillmötesgick honom, men tror det knappast, ty då hade hela mitt föredrag varit utan betydelse. Nu säger min granne här till vänster, att då var det inte så mycket bevänt med föredraget i varje fall. Det kan han säga, så utpräglad partipolitiker som han synes merendels vara, men jag talar icke som partipolitiker.

Nu föreligger här ett betänkande över en motion, som ju inte leder till någonting förnuftigt, annat än till en diskussion mellan ateism och religiös dogmatism och all slags kriticisism. Ateister äro i dagspolitisk bemärkelse de, som ha som dogm att vara ateister, och religiösa äro de, som ha som dogm att vara antingen rena evangelister, katoliker, mohammedaner eller vad som helst, men i varje fall inte bekänna sig till bergspredikan, ty det rör ingen av oss med ännu i varje fall, ehuru vi borde åtminstone önska det. Det är ett hopplöst negativt utskottsutlåtande.

Men det gäller dock ytterst en sak som rör sig på något sätt inom oss, något som världen och dess materialism icke kan skänka oss och som följaktligen är av betydelse för en allsidig undervisning.

Här har nu införts undervisning i kristendom, vilket officiellt betyder den rena evangeliska läran. Men den rena evangeliska läran spelar nog inte huvudsaken i alla fall i denna undervisning, åtminstone icke för lärjungarna. Det är ett halmstrå, som alla tillgripa när de befinna sig i samvetetsnöd. Undervisningen vill nog innerst icke arrangera något slagsmål mellan skolbarnen om dogmerna så länge det är tillåtet att i den formen göra någon samvetsförkunnelse, och det är huvudsaken. Jag tror inte, att de, som nu tillhöra den rena evangeliska läran eller andra sådana läror, gå till denna undervisning i skolor eller kyrkor bara för att få befästas i sina döda dogmer, utan det ligger något allmänmänskligt över det i varje fall. Det är främst en själavård, den enda vi ha, en påminnelse om de högre värdena, och vi behöva något sådant, och då gäller det ju att inte racka ned på dem, som önska det, och säga, att det inte behövs någon sådan.

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)

Den enda själavård, som man tycks vara enstämig om mellan utskottet och dess belackare, är, att man bör i skolorna införa en »saklig och vederhäftig» sexuell undervisning. Det är verkligen en typisk nutidsförkunnelse. Jag tror, att det har bra litet att göra med skolan. Skall man göra ungdom uppmärksam på sådana lätt förledande saker, kräver det mäktig motvikt i fost-
ran och undervisning någon gång i *social etik* och *individuell levnadskonst*. På de sakerna byggde de gamla både i östern och västern sina samhällen eller *vilde* göra det. Men detta finns icke på skolans eller universitetens undervisningsprogram och ej heller någonstades i skolningen av samhällets funktionärer av skilda slag, vilket sannerligen icke minst är behöfligt, och det är för att rekommendera detta, som jag begärt ordet.

Om detta antyder utskottets utlåtande ingenting. Det är negativt. Det framkallar bara en ofruktbar diskussion mellan partifolk ur snäva dogmatiska synpunkter, och jag kan, herr talman, inte rösta för detta utlåtande, då det saknar positiva uppgifter samt trasslar in oss i »-ismer», motsägelser och hjälplöshet. Livet självt som ligger bakom denna fråga, lyser med sin frånvaro i betänkanudet, men glöder bakom askan i det intresse, som fortfarande trots allt ådagalägges även inom riksdagen för sådana diskussioner, som för-siggå.

Herr Bergman: Herr Lindhagen räknade sig varken som religiös i detta ords vanliga mening eller som ateist. I den deklARATIONEN kunna nog många av oss instämma. För min del betraktar jag mig närmast som agnostiker efter föredöme av den gamle Sokrates, som förklarade, att han ingenting visste om livets och dödens mysterier under det att andra voro så tvärsäkra. Jag vet ingenting, sade han, och han förklarades av oraklet i Delfi vara den visaste mannen i Grekland, därför att han hade nog sanningskärlek och ödmjukhet att erkänna, att han ingenting visste. Efter denna inledningsvis avgivna förklaring — jag kan ju också tillägga, att jag alltid sökt kämpa för tolerans och för den fria tanken — måste jag emellertid på det kraftigaste reagera, när jag hör sådana påståenden, som den förste ärade talaren här kom med, nämligen att för honom var den religiösa uppbyggelsepropagandan lika förkastlig som den religiöst nedbrytande agitationen. Man skall ha bra underliga föreställningar om världen och livets förhållanden, om man på allvar kan vidhålla en sådan uppfattning. Det är klart, att jag ogillar en sådan religiös propaganda i skolorna som skulle innebära omvändelseförsök och ovislig agitation, något som kanske har förekommit i enstaka fall förr, eller om man någon gång skulle bedriva kristendomsundervisningen på ett sätt som kränker toleransen och innebär utfall mot främmande trosbekännare o. s. v. Man bryter då mot nu gällande (1919 års) författning angående kristendomsundervisningen, och sådana förseelser kunna således beivras redan enligt nuvarande lagstiftning.

Att emellertid, som herr Olsson, säga, att den religiösa propagandan skulle vara lika förkastlig som den antireligiösa, det är ju fullkomligt orimligt. Man måste väl taga hänsyn till de olika resultaten såväl som den olika utgångspunkten för propagandan. Vad är det som den religiöst uppbyggande propagandan syftar till? Det är ju just det, som herr Nerman förklarade sig i högsta grad respektera och som han med fullkomlig rätt ansåg tillhöra kärnan i kristendomens stiftares förkunnelse, nämligen broderskap och människokärlek; det är osjälviskhet, samvetsgrann pliktuppfyllelse och vad därmed sammanhänger. Skulle en sådan verksamhet vara lika förkastlig som den, som bekämpar religionen på den grund, att den predikar människokärlek och icke hat? Just från det håll, därifrån denna propaganda i huvudsak ut-

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)

går, har jag hört uttalanden som detta: »Vi måste predika hat.» Det är mot denna lära, att man skall predika hat — mellan människor, mellan folk och samhällsklasser —, som jag måste skarpt reagera. Kan herr Olsson verkligen vidhålla, att det är lika galet, om det göres religiös propaganda, vilken ju ytterst syftar till att utbreda människokärlek? Jag kan icke vara med om en sådan likställighet, en måhända ultramodern, men det oaktat fullkomligt bakvänd »Gleichschaltung». Herr Olsson invänder kanske, att han riktar sig mot underverkstron och dylikt. Men det har ju redan förut påpekats, att han i detta avseende polemiserar mot en förgången tids undervisningssätt; från år 1919 har det ju givits nya signaler. Vad som enligt nu gällande föreskrifter skall vara huvudsaken i den religiösa undervisningen i våra skolor och som man ju också allmänt försöker komma fram till, är framhållandet av den värdefulla kärnan av den kristna etiken, samt det att man ställer fram för lärjungarna bilder av kristna personligheter under historiens gång, vilka genom sitt liv och exempel kunna på förädlade sätt påverka människorna. Det är bergspredikans lära och vad därmed sammanhänger, just sådant, som till och med herr Nerman förklarar sig beundra. Att nu icke alla handla därefter, det är en annan sak. Men det är nu fråga om undervisningen och propagandan i detta syfte, och det är så orimligt som gärna kan tänkas, att då likställa den med den andra propaganda, mot vilken motionärerna och utskottet rikta sig. Den ena är statsnyttig, den andra är statsfientlig.

Jag skulle kunna inskränka mig, eftersom tiden har skridit så långt fram, till att endast säga detta, men eftersom herr Branting fällde ett egendomligt yttrande om det irritationsmoment som han fann i kyrkklockorna, kan jag icke underlåta att till slut tillägga några ord med anledning därav. Det hör ju annars egentligen icke hit, men yttrandet synes ej böra få stå utan gensaga i riksdagens protokoll. Herr Branting föreföll vara besjälad av ungefär samma känslor som vissa gamla jättar och troll, när de i början av kristendomens förkunnelse här i landet blevo urilskna, så snart de hörde klangen av kyrkklockorna och mot dem slungade sina målet aldrig träffande stenblock. För min del får jag säga om dessa klockors ljud, som har hörts här i vårt land i mer än tusen år, att, vad man än sedan må ha för olika åsikter om vad som förkunnas i kyrkorna, klockornas stämmningsfulla klang alla dessa sekler igenom torde hava bidragit till att rikta människornas känslor till någonting högre än vardagstråtan, samt manat till inre samling och lyftning. Om dessa klockors klang skulle genom något orientaliskt maktpåbud förstummas här i vårt land, då får jag säga, att jag skulle anse, att ett stort kulturvärde skulle försvinna.

Jag skall, herr talman, inskränka mig till att under åberopande av utskottets argument och de kommentarer till dessa, vilka nyss givits av herr Sjödahl, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Beträffande herr Bergman och hans umgänge med Sokrates skulle jag vilja göra en anmärkning. Herr Bergman citerade ett uttalande av mig, påstod han, att religiöst uppbyggande propaganda är av samma värde eller av samma slag som religiöst nedrivande propaganda. Det har jag aldrig sagt, aldrig tänkt och aldrig menat. När jag har talat om religiös propaganda, så har jag talat om religiöst nedrivande propaganda även i sådana fall, då det finns folk, som tycker, att den propagandan är uppbyggande. Ja, jag är mycket glad, om herr Bergman fortsätter umgänget med Sokrates litet intimare än hittills och får litet mera sinne för Sokrates' sinne för distinktioner, när det gäller begreppsutredningar, och då kan jag

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
kanske få någon anledning att ingå i diskussion med herr Bergman om dessa frågor.

Jag begärde emellertid ordet i anledning av herr Bergqvists interpellation; jag vill visst inte vara så oartig mot min värdade vän i många drabbningar i denna fråga, att jag underlåter att svara honom. Även för mig står livets uppkomst som ett mysterium — vilket visserligen icke kan lösas genom legenden om skapelsen i Första Mosebok. Visst är det ett mysterium, men jag är högeligen förbluffad över att biskop Bergqvist ställer detta mysterium om livets uppkomst på samma nivå som legenden om den troendes förmåga att gå på vattnet!

Slutligen ber jag att till min trosfrände herr Norman få säga, att jag inte på något sätt missuppfattat hans ställning i denna fråga. Jag förstår den mycket väl, fast jag är ju litet förbluffad över att han med sin inställning, som principiellt helt överensstämmer med min, inte ser de farliga konsekvenserna av en *ensidig* lagstiftning i dessa propagandafrågor.

Herr Wagnsson: Under den debatt, som nu nalkas sitt slut, ha åtskilliga inlägg gjorts, som gå helt vid sidan om det föreliggande utskottsutlåtandet. Till och med kyrkklockornas klang har ju givit sitt eko här i plenisalen.

Jag ber därför endast att få återföra frågan till dess ursprungliga dimensioner och erinra om, att vad utskottet här föreslår endast är tvenne saker, dels skydd åt minderåriga och skolungdom mot en förråande och nedbrytande antireligiös propaganda och dels att man skulle sätta stopp för en pornografisk reklamverksamhet, som bland annat inriktat sig på skolungdom. Varken den råa antireligiösa propagandan bland minderåriga eller den smarta reklamen bland skolungdom för pornografiska skrifter, synes det mig vara värt att slå vakt om i trosfrihetens och tankefrihetens namn.

Olika talare ha här gjort gällande, att endast i enstaka fall har man kunnat konstatera någon antireligiös propaganda och att därför inga åtgärder böra påkallas i den riktning, som utskottet föreslår. Om nu emellertid ingen sådan antireligiös propaganda föreligger, bli åtgärderna ingalunda så vittgående, som andra talare under denna debatt ha gjort gällande.

Den enda invändning, som man i så fall skulle kunna göra mot utredningskravet, är, att det blir en tom gest. Men om det nu finns en mycket stor grupp människor i detta land, som tro, att andliga värden stå på spel, synes det mig, som om man hade skyldighet att även visa tillmötesgående mot dem. Föräldrar kunna ha rätt att kräva, att deras minderåriga barn skyddas mot en förråande och antireligiös propaganda och från en osmaklig reklamverksamhet av utgivare av pornografiska alster.

Herr Åkerberg: Herr talman! Ehuru jag har en stark känsla av att vi närma oss slutet på denna långa debatt, har jag begärt ordet för att säga endast ett par ord.

Det har talats om många saker under den här debatten och om många saker, som inte ha med ämnet att göra. Herr Nerman har framkallat Staaffs och Hjalmar Brantings skuggor på ett, som jag tycker, ganska onödigt sätt. Den kamp för yttrandefrihet, som dessa båda och många andra, såsom Ellen Key, förde, hade sin tids bakgrund. Den striden har bedarrat därför att anledningarna ha försvunnit och motsättningarna utjämnats. Nu ha vi emellertid, som herr Nerman och andra påpekat, glidit in i en ny period av intolerans och en ny strävan att undertrycka yttrandefriheten, men jag kan inte underlåta den reflexionen, att en god del av anledningarna till detta ligger i att yttrandefriheten har missbrukats. Jag vill inte tvista med herr Nerman om, var

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)

Jesus skulle taga vägen, om han skulle dyka upp i vårt samhälle, men jag har litet svårt att förstå, att herr Nerman i samband med talet om tanke- och yttrandefriheten nämnde just det land, där signalen till den nya reaktionen höjdes första gången och där friheten först slogs i bojar. Om det nu går en reaktionär vind över vårt land och alla andra länder, kan det i hög grad föras tillbaka till det prejudikat, som herr Nermans politiska tvemänningar ha givit. Om man skall gå över till vårt land, så kan man inte komma ifrån, att det finns en oro i sinnena, och i viss mån sammanhänger den med den mycket osympatiska antireligiösa propaganda, som just bedrivs från kommunistiskt håll. Den troskyldiga dogmatism, varmed herr Branting och andra här i dag ha predikat sina synpunkter, har just inte heller varit ägnad att stärka deras ståndpunkt. Jag kan gott förstå den oro, som råder, och de yrkanden, som ha framförts om utredning och åtgärder.

Å andra sidan vill jag instämma med dem, som ha pekat på detta utskottsutlåtande som en mycket svag och bräcklig grund för en sådan utredning. Däri har ju åberopats endast ett enda fall, och för min del har jag mycket svårt att finna sammanhanget mellan motiveringen och klämman i utlåtandet. I allmänhet ställer jag mig principiellt mycket skeptisk mot alla dessa utredningskrav, som komma fram från de tillfälliga utskotten. Det råder ett utredningsraseri: man vill utreda för utredningens egen skull. Jag tycker, att i detta fall föreligger ett uttryck för denna benägenhet, som jag för min del inte vill understödja.

Om jag alltså anser, att det är mycket av vad som står i utlåtandet och som anförts av, bland andra talare, herrar Wagnsson och Sjödahl, som jag skulle vilja instämma i, måste jag, herr talman, dock ansluta mig till dem, som här yrkat avslag på utskottets utlåtande.

Herr Nerman: Endast en ytterligt kort replik! I min ungdom för ungefär 30 år sedan hade jag förmånen att av herr Bergman bibringas en varmt humanistisk livssyn, för vilken jag är honom ytterligt tacksam. Likaså har han givit mig mera av denna livssyn genom sitt uppträdande i den världsomfattande, för hela mänskligheten ytterst betydelsefulla nykterhetsrörelsen. Jag tillåter mig fråga min gamle vördade lärare i samma anda, huruvida det han här anförde, att någon skulle hava predikat hat och kamp mot mänsklighetens strävanden, finns dokumenterat, och i så fall var?

Herr Hamrin: Herr talman! Jag har ingen annan ursäkt att frambära för att jag vågar taga kammarens tid i anspråk för att säga några ord i denna fråga, än att det är mitt samvetes röst, som tvingar mig därtill. Jag skulle helst ha velat underlåta att göra det, men här har sagts mycket värdefullt, jag kan gärna tillåta mig säga, från olika håll, som givit anledning till många reflexioner.

Från gamla tider intill våra dagar finns det tydligen ingen fråga, som förmått uppröra sinnena så mycket som just religiösa frågor eller religionsstrider. Historien lär oss, att inga strider varit så hätska, så blodiga och så barbariska som just religionsstrider. Men trots all förföljelse och allt motstånd under tidernas lopp, som kristendomen, den kristna livsåskådningen, varit föremål för, har dock denna livsåskådning stått sig tiderna igenom, och varje angrepp mot densamma har tillbakavisats.

Därmed vill jag, herr talman, inte säga, att de, som uppträtt emot utskottets förslag, ställt sig på angriparnas ståndpunkt, utan jag vill bara hänvisa till vad som i detta avseende rent historiskt har förekommit. Det är ju också så, att olika talare ha måst erkänna, det vågar jag säga, den

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)

inneboende kraften i den kristna förkunnelsen. När jag lyssnade till herrarnas anföranden, erinrade jag mig ett uttryck, som fölls av Bengt Lidforss. Jag har nämligen haft den oskattbara förmånen att hava daglig tillgång till en stor del av Hjalmar Brantings bibliotek, och jag har begagnat mig av denna förmån för att läsa åtskilligt av vad jag där funnit vara av värde och intresse. En dag tog jag och läste Bengt Lidforss' skrifter och läste den kampbok, som han utgav mot kristendomen. Jag fastnade då särskilt vid ett uttryck, som nu kom i mitt minne. Bengt Lidforss skriver, att även den, som förnekar Jesu existens, måste erkänna, att det i kristendomen finns en inneboende kraft, som utgör förklaringen till dess framgångar i världen. Jag menar, att även en sådan man, som tog till sin uppgift att bekämpa kristendomen, dock måste erkänna den kraft, som ligger i den kristna läran, och det inflytande, som densamma utövat och alltjämt utövar på mänskligheten. I anförandena av de herrar, som bekämpat eller vänt sig emot detta utskottsutlåtande och dess kläm, har jag märkt ett uttryck för en uppfattning liknande den, som jag nyss citerade.

Jag vill också säga till herr Nerman — jag förmodar, att herr Nerman vistats något i Sovjetryssland — att ett av de starkaste intryck, som jag har från min korta resa i Sovjet, är att ryssarna äro ett religiöst folk. Vad är det nämligen, herr talman, som man får se, när man lämnar tåget i Leningrad, om inte ett altare — rött naturligtvis — ett altare, prytt med blommor, där Lenins bild finns i stället för krucifixet i de katolska länderna, och vad möter man i skolor, på sjukhus, på industrikontor, i arbetarbostäder såväl som på ämbetslokaler? Jo, det är Lenins bild. Den, som en gång har sett massorna ringla sig i långa köer för att komma fram till den byggnad, där Lenins döda kropp vilar, för att bese, hylla och i andakt stanna inför detta stoft, han får en stark känsla av att det ryska folket även under den nuvarande regimen är allt annat än antireligiöst.

Jag tillägger, herr talman, att en av de mest andaktsfulla och stämmningsfyllda gudstjänster, som jag har bevistat, deltog jag i för 15, 16 månader sedan i hjärtat av Moskva i en katolsk katedral. När jag där såg skarorna av arbetare och bönder, personer, vilkas yttre och klädedräkt vittnade om att de en gång tillhört den s. k. aristokratien eller överklassen, fick jag en stark känsla av att man även där håller fast vid den tro, den förtröstan och det hopp, som ligger i den kristna läran. Att med någon som helst propaganda söka avlägsna religionen från människosläktet är inte möjligt. Det behöves alltså inga lagstiftningsåtgärder för att hindra den propagandan att taga överhand och komma fram till sitt mål att göra människorna antireligiösa i detta ords verkliga betydelse. Men jag skyndar mig att tillägga, att för dem, som omfatta en kristen livsåskådning, måste det vara angeläget att bidraga till att denna livsåskådning bibringas så många människor som möjligt och framför allt det uppväxande släktet, ty vi tro ju, att denna livsåskådning bär människorna under alla förhållanden i livet och gör det drägligt även under eljest odrägliga förhållanden.

Några av herrarna sade också, att man skall vara tolerant. Ja, även detta uttryck framkallade i mitt minne ett ord av en man, som inte minst Stockholms arbetare på sin tid livligt hyllade, nämligen August Strindberg. Han sade en gång, att »tolerant skall man vara, men inte så, att man tager ned klockorna och fäller korset, därför att motståndarna så vilja ha det». Och det är ju känt för oss alla, att samme man i sitt livs afton föreskrev, att på hans enkla träkors skulle inristas på latin de kända orden: »O kors, du vare hälsad, vårt enda hopp.»

Jag slutar med att citera ännu ett ord, herr talman. Jag tror, att i den tid,

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)
vari vi leva, behöva vi allttjämt ge uttryck åt samma hopp, som en annan andens storman en gång gav uttryck åt, när Viktor Rydberg skrev, att »tidens förhoppningar och strävanden behöva välsignelsen av Messias». Jag menar, att den kultur, som bygger på denna tro, denna livsåskådning, är av så stort värde, att vi ha all anledning att söka bevara vår ungdom, det uppväxande släktet, vid denna livsåskådning.

I herr Hamrins yttrande instämde herrar *Thorén, John Björck* och *Bjurström*, fröken *Hesselgren* samt herrar *August Johansson, Mellén, Elof Andersson, Johan Larsson* och *Kvarnzelius*.

Herr **Bergman**: Jag skulle icke ännu en gång ha begärt ordet, om ej en direkt fråga för en stund sedan riktats till mig av herr Nerman, som jag anser mig skyldig att i korthet besvara.

Jag har hos herr Nerman, som så pietetsfullt erinrade om vår samvaro i hans ungdom, alltid funnit ett utpräglat drag av idealism, och jag är fortfarande övertygad om att ett av hans förnämsta karaktärsdrag är just en ideell sinnesinriktning. Därför är jag mycket förvånad över, att han politiskt har hamnat, där han nu står, ehuru jag gärna, icke minst med anledning av herr Hamrins anförande, medgiver, att det kan finnas en grundsyn av idealism även i den rörelse, som herr Nerman här representerar.

Det var emellertid blott för att direkt svara på herr Nermans fråga, som jag begärde ordet. Jag sade, att jag hade läst, att man på det håll, varifrån den nedbrytande rörelse, som det här var fråga om, utgår, gjort uttalanden av följande innebörd: »Vi måste bekämpa religionen, därför att den predikar kärlek; vi skola predika hat.» Sådana uttalanden har jag faktiskt sett. Jag har icke något belägg just nu med mig, men jag hade aldrig tänkt mig att ett så känt faktum skulle förnekas. Det förvånar mig, att herr Nerman, som är så förtrogen med litteraturen på det håll, därifrån den nu ifrågavarande propagandan stammar, verkligen skulle vara okunnig härom. Jag kan försäkra, att jag sett dylika uttalanden, och det finns nog många belägg för att sådana uttalanden gjorts; jag tror icke, att någon kan jäva riktigheten av uppgiften. Jag tror, att herr Nerman är för god för att vilja bortförklara ett så allmänt känt förhållande.

Herr **Nerman**: Jag skulle tro, att herr Bergman har läst detta uttalande i ett anförande av herr Pehrsson i Göteborg under förra årets debatt i andra kammaren. Men detta uttalande — av folkkommissarien Lunatjarski — är inte försett med dokumentariska verifikationer, och jag betvivlar, att Lunatjarski har yttrat sådana ord, som stå där. Tills vidare är det inte bevisat.

Samtidigt ber jag att få taga fasta på vittnesmålet om just den tolerans, som råder inom det nya Ryssland. Herr Hamrin vittnade vältaligt härom, och jag vill påpeka, att den beror på att Sovjetunionen är en statsbyggnad i socialismens, d. v. s. i toleransens tecken. Vi skola hoppas, att denna tolerans en gång kommer till detta land också; men jag är livligt övertygad om att den inte kommer, förrän mammonssamhället har förvandlats till ett socialistiskt samhälle.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Om ungdomens skyddande i religiöst och sedligt hänseende m. m. (Forts.)

Herr *Pauli* och herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen, enligt av herr *Ström, Fredrik*, jämte 16 av kammarens övriga ledamöter före voteringspropositionens godkännande framställd begäran, medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 30.

Vid omröstningen röstades

ja av herr andre vice talmannen, herrar Trygger, Stendahl, Forssell, Bagge, Borell, Hammarskjöld, Johan Larsson, Reuterskiöld, Rydberg, Lindström, Sederholm, von Heland, Norman, von Stockenström, David Pettersson, Björkman, Westman, Hamrin, Oscar Ericson, Bernhard Nilsson, Heüman, Holsten-son, Martin Svensson, Johan Bernhard Johansson, Bissmark, Thorén, Thelin, Johan August Larsson, Wagnsson, Wijkström, Gunnar Bodin, Wohlin, Johan Nilsson i Kristianstad, Linder, Elof Andersson, Forssberg, Alexander Nilsson, Ehrnberg, Anton Pettersson, Jacob Hansson, Henriksson, von Geijer, Pålsson, Jönsson, Öhman, Berling, Löfvander, Sjödahl, Silfverstolpe, Almqvist, Sundberg, Sköldén, Mellén, Björnsson, Bengtsson, Johan Johansson, Nylander, John Björck, Fritiof Gustafson, August Johansson, Karl Emil Johanson, Strömberg, Karl Bodin, Bergman, Sandén, Arvedson, Lindgren, Gottfrid Karlsson, fröken Hesselgren, herrar Kvarnzelius, Ernfors, Bjurström, Carl Carlsson, Per Andersson, Volrath Tham, Velander, Tjällgren, Frändén, Hagström, Bergqvist, Asplund, Jonsson, Sandström, Lindmark, Hansén och Bäckström; samt

nej av herrar Hagman, Fredrik Ström, Nerman, Branting, Källman, Carl Svensson, Wilhelm Björck, Åkerman, Oscar Olsson, Oscar Gottfrid Karlsson, Pauli, Larsén, Robert Berg, Johan Nilsson i Malmö, Hjalmarsson, Alfred Andersson, Rosén, Torsten Ström, Åkerberg, Petrén, Dalberg, Åström, Carl Eriksson, Norling, Granath, Lindhagen, Walles, Nils Andersson, Västberg och Karl August Johanson.

Herrar Wahlmark, Viktor Larsson, Lindblad, Theodor Nilsson, Sandegård, Ernst Svenson och Örne förklarade sig avstå från att rösta.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i förevarande ärenden genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för A. V. Johansson från viss betalningsskyldighet;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av flygvapnets reservbefälsorganisation jämte i hithörande ämnen väckta motioner;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ytterligare kompensation till Vaxholms stad i anledning av 1925 års försvarsbeslut; samt

nr 76, i anledning av väckt motion om förhöjt beklädnadsbidrag till vissa underofficerare i flottan och marinen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 77, i anledning av väckt motion angående utspisning försöksvis vid krigsmakten av kaffe med viss tillsats av råg.

Om utspisning vid krigsmakten av kaffe med tillsats av råg.

I en inom andra kammaren av herr *B. Holmgren* väckt motion (nr 91) hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att inom krigsmakten försök snarast måtte utföras med utspisning av kaffe tillsatt med 50 % råg.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet anfört:

»Utskottet är av den uppfattningen, att vidtagandet av förändringar i gällande utspisningsstater vid försvarsväsendet bör bero på åtgärder från vederbörande förvaltningsmyndigheter, men har intet att erinra mot att av dessa myndigheter försök verkställas genom utspisning av kaffe med lämplig tillsats av spannmål.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att herr *Holmgrens* förevarande motion (II: 91) må anses besvarad genom vad utskottet här ovan yttrat.»

Reservation hade anmälts av herrar *Lindblad*, *Nilsson* i Malmö, *Anderson* i Råstock, *Törnkvist*, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Höör och *Norsell*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Då utskottet är av den uppfattningen, att vidtagandet av förändringar i gällande utspisningsstater vid försvarsväsendet bör bero på åtgärder från vederbörande förvaltningsmyndigheter, finner utskottet sig ej kunna förorda den väckta motionen.

Utskottet hemställer, att herr *Holmgrens* förevarande motion (II: 91) icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö: Tråkigt nog är det så, att utskottets ledamöter inte kunnat ena sig på denna punkt. Frågan gäller ju egentligen en bagatell.

När ärendet kom från första avdelningen in till statsutskottet, hade förslaget den formulering, som finns i reservationen, men i utskottet var det en hel del, som voro intresserade av försök med rågkaffe. Någon ansåg, att sådant kaffe var mindre skadligt än annat, riktigt kaffe. Andra åter sågo kanske också där en liten möjlighet att öka sädesförbrukningen i landet. Jag tror emellertid inte, att någon av dessa synpunkter kan anläggas. Men då vi reservanter ansågo, att man borde överlämna denna fråga till vederbörande förvaltningsmyndigheter, tyckte vi, att det inte var något att tillkännagiva, såsom utskottet nu gör, att riksdagen inte har något att erinra mot att man så förfar. En rättighet, som man redan har, behöver man ju inte giva till känna på det sättet. Därför kunde man inte ena sig och det blev en reservation. Detta är sålunda enda skillnaden mellan utskottets förslag och reservationen. Därtill ha vi reservanter velat markera att vi icke vilja göra en påminnelse

Om utspisning vid krigsmakten av kaffe med tillsats av råg. (Forts.)
till förvaltningsmyndigheterna utan lämna ansvaret härför på de ledamöter, som utgöra majoritet.

Jag ämnar emellertid inte för denna bagatell begära votering, men vi reservanter ha ansett, att ett så klokt avfattat förslag, som reservationen är, bör såsom varande det som bäst motsvarar tidens tänkesätt komma inför riksdagen.

Jag ber, herr talman, att kort och gott få yrka bifall till reservationen.

Herr Källman: Herr talman! Jag kan inte underlåta att i samband med behandlingen av förevarande fråga meddela en liten erfarenhet, som vi gjort i Stockholms läns landstings förvaltningsutskott under hela förra året och de månader, som nu ha gått av detta år. Jag fruktar nämligen, att om reservanternas motivering antages, skulle vederbörande statens förvaltningsmyndigheter vara förhindrade att tillsätta spannmål, när det gäller utspisning av kaffe. Då jag, som sagt, fruktar detta, vill jag draga mitt strå till stacken för att medverka till att få igenom utskottets förslag.

Jag vill nämna, att vi inom förvaltningsutskottets sjukvårdsavdelning med stöd av sjukhuslagens 3 § anmodat styrelserna för sjukvårdsinrättningarna att försöksvis under ett kvartal tillsätta kaffet med 50 % rostad råg. Så skedde. När första kvartalet hade gått, visade det sig, att vederbörande — både patienter och personal — mycket väl trivdes med det nya kaffe, som de sålunda hade fått. Det är att märka, att det var tillsatt med 50 % råg. För att utröna stämningen bland personalen vid vårt största lasarett företogs en omröstning. Personalen fick uttala sig om huruvida den funnit kaffet gott att förtära, eller om den utan någon motvilja eller endast med någon motvilja förtärt kaffet eller slutligen, om den icke kunde förtära det. Det var således en voteringsproposition, där man hade att rösta på en av fyra uppställda olika frågor. I omröstningen deltog 127 personer, och det blev kvalificerad majoritet för de två första frågorna. Alltså uttalade sig ett avgjort flertal för att det gick mycket bra att inblanda råg, rostad råg, i kaffet. Vi började med 50 % inblandning, men detta var kanske olämpligt. Sedan påbjöds genom beslut av direktionen och styrelsen användning av råg till 33 %, och därmed fortsätta vi nu på alla våra sjukvårdsinrättningar. Jag har i går förhört mig hos sysslomannen vid det största lasarettet om vilka erfarenheter som vunnits under det senaste året, och han förklarade då, att alla äro nöjda. Vidare förhörde jag mig hos flera andra av länets sjukvårdsanstalter, folkhögskolor o. s. v., och alla synas vara belåtna med den inblandning, som sålunda sker.

Jag har inte velat underlåta att meddela detta, särskilt med tanke på att om man mera allmänt ginge in för att inblanda råg, vete eller korn i kaffet, skulle vederbörande snart förlika sig med den smak, som detta medför. Dessutom skulle det för vår handelsbalans vara av en mycket stor betydelse, om man på så sätt kunde minska importen av de oerhörda kvantiteter kaffe, som nu varje år införas till landet.

Med vad jag sålunda anfört och då staten främst borde befrämja användning av landets egna produkter vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Jag hade aldrig tänkt, att reservanternas formulering här skulle tolkas på det sättet, att Stockholms läns landsting skulle känna sig förhindrat att vidtaga de åtgärder, som landstinget kan finna lämpliga. Vi ha aldrig åsyftat detta, utan vi ha — vad försvarsväsendet beträffar — ansett, att förvaltningsmyndigheterna skulle ha rätt att vidtaga de åtgärder, som de finna lämpliga.

Då man är så intresserad för rågkaffet, vill jag för resten säga, att jag kän-

Om utspisning vid krigsmakten av kaffe med tillsats av råg. (Forts.)
 ner ganska många av riksdagens ärade ledamöter, som äro inte så litet kaffe-
 mostrar — man ser ju ofta, hur de njuta av kaffe och wienerbröd nere i kaféet.
 Skulle det då inte vara lämpligt, att riksdagen gick före med gott exempel
 och införde just sådant kaffe nere i kaféet? När det då var praktiskt prövat
 här, hade man något att peka på, då man ville propagera för saken ute i landet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de yrkanden, som där-
 under framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i
 det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande
 av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen;
 och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervä-
 gande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. *Ang. åtals-*
 Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ *rätten vid för-*
 strafflagen ävensom i ämnet väckta motioner. *skingring av*
avbetalnings-
gods m. m.

Genom en den 9 februari 1934 dagtecknad, till lagutskott hänvisad pro-
 position, nr 98, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t
 föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag
 om ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen.

I samband med denna proposition hade utskottet förehäft de i anledning
 av propositionen väckta likalydande motionerna nr 304 i första kammaren av
 herr *Johan Larsson* och nr 542 i andra kammaren av herr *Elmroth* m. fl.

I motionerna hade yrkats, att riksdagen för sin del måtte besluta följande
 ändrade lydelse av § 1 i lagen den 11 juni 1915 om avbetalningsköp:

Med avbetalningsköp — — — blivit erlagd.

Har avtalet — — — ägare därav.

Villkor, som i första stycket sägs, vare ej gällande, där godset utgöres av
 äkta pärlor eller ädla stenar, av föremål i vilka sådana pärlor eller stenar äro
 infattade, eller av smycken utav guld, silver och platina eller av fick- eller
 armbandsur eller av beklädnadspersedlar eller skodon. Överstiger samman-
 lagda beloppet av de poster, som köparen enligt avtalet har att erlagga (av-
 betalningspriset), icke fyrahundra kronor, vare villkoret ej heller gällande.

Lagen äger icke tillämpning, när avbetalningspriset överstiger tretusen kro-
 nor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hem-
 ställt,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat
 av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande för-
 slag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Lag

om ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen.

Häriigenom förordnas, dels att 22 kap. 5 § 3 och 4 mom. strafflagen skola
 upphöra att gälla, dels ock att 21 § i samma kapitel, vilket lagrum senast änd-
 rats genom lag den 25 april 1930 (nr 96), skall erhålla ändrad lydelse på sätt
 nedan anges:

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgoods m. m. (Forts.)
(Kungl. Maj:ts förslag:) (Utskottets förslag:)

21 §.

Brott, som i 2 § 5 mom., 8 § 2 mom., 12 § 1 mom., 13 § 1 mom., 19 och 20 §§ omförmålas, må ej åtalas av annan än målsägande. Brott, som i 12 § 2 mom. sägs, må ej åtalas av annan än målsägande, där ej fråga är om brukande av fortskaffningsmedel. Brott, varom i 13 § 2 mom. sägs, må ej åtalas av annan än målsägande, där ej någon vid försäljning eller annan föryttring av livsmedel avyttrat ont för gott, mängt för omängt eller det, varuti han vetat fel vara, utan att sådant uppenbara.

Brott, varom i 11 § förmåles, må ej åtalas av annan än målsägande, där gärningsmannen kommit i besittning av godset på grund av avtal enligt vilket äganderätten skall övergå å honom sedan för godset betingad betalning blivit helt eller delvis erlagd.

Brott, som i 10 § — — — öppnat blivit.

Brott, som i 8 § 1 mom. — — — av äktenskapet.

Denna lag träder i kraft, vad an- Denna lag träder i kraft den 1
går stadgandet i 21 § 2 mom., den juli 1935.
1 juli 1934 samt i övrigt den 1 juli
1935.

B) att de i anledning av propositionen väckta motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

C) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville till förnyad utredning företaga frågan om verkningarna av avbetalningshandeln samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Akerman, Klefbeck, Larson* i Lerdala, *Wagnsson, Sjögren, Olsson* i Mellerud och *Hermansson* på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förslag måtte av riksdagen i oförändrat skick antagas.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A.

Herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman! När det i dag kommer på min lott att i ett flertal ärenden, som behandlats av första lagutskottet, kämpa emot meningar, som uttalats av majoriteter eller minoriteter inom utskottet, vill jag inte underlåta att först uttrycka min glädje och tacksamhet över den stora välvilja, med vilken en lång rad viktiga lagförslag tidigare under denna riksdag mottagits av utskottet, vilket gjort, att det i dag är första gången i år, som jag behöver inför kammaren försvara en proposition i en lagfråga.

Jag hade nu tänkt att i detta ärende lämna en utförlig redogörelse för den utredning av frågan om åtgärder till motarbetande av olägenheter, förenade med det nuvarande avbetalningssystemet, som har pågått under ett flertal år, allt sedan riksdagen 1927 skrev till Kungl. Maj:t i saken och begärde utredningen. Emellertid pågår samtidigt behandling av samma ärende i

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.)
andra kammaren, och jag nödgas därför i någon mån förkorta den framställning, jag gärna skulle ha velat lämna. Jag skall därför endast helt summariskt antyda, hur denna mycket omfattande utredning angående avbetalningshandeln har utvecklats sig. Den har pågått först inom handelsdepartementet och sedan inom kommerskollegium, tills den slutligen överlämnades till justitiedepartementet. I första hand avsåg den frågan, huruvida på näringslagstiftningens område några åtgärder kunde vidtagas. Man övervägde, om det kunde tänkas, att de, som sälja på avbetalning, likställdes med innehavare av pantlåneaffärer och att det sålunda skulle erfordras offentlig myndighets tillstånd till rörelsens utövande, och detta tillstånd skulle kunna förverkas, om affärens innehavare gjorde sig skyldig till missbruk. Denna utväg förkastades av olika skäl, som jag inte här skall gå in på.

En annan möjlighet var den, att särskilda bestämmelser meddelades för agentverksamhet inom avbetalningshandeln. Det ifrågasattes i en promemoria, som gick ut på remiss från kommerskollegium, registrering av agenterna genom handelskamrarna eller hos offentlig myndighet. Dessa förslag ha icke i de avgivna yttrandena vunnit något bifall, tvärtom ha nästan alla, som yttrat sig i denna punkt, ansett den linjen icke framkomlig.

För att få bort avbetalningssystemets avsigidor har man även tänkt sig ändringar i de civilrättsliga stadganden, som gälla för avbetalningsköp. Kommerskollegium har i detta avseende — ehuru, kan man säga, med stor motvilja — stannat vid denna tanke. Det förslag, som kollegium med en lång rad av reservationer här framlägger, går ut på att äganderättsförbehåll vid avbetalningsköp icke skall tillerkännas giltighet, om det försålda utgöres av vissa förnödenheter eller lyxvaror eller om avbetalningspriset icke överstiger 500 kronor. Genom motioner, väckta i riksdagen i anslutning till den nu föreliggande propositionen, har detta förslag med en mindre jämkning framlagts och blivit prövat av lagutskottet, men det är betecknande för svårigheterna på detta område att finna en framkomlig väg, att förslaget, alltså det enda som kommerskollegium ansett kunna komma i fråga, icke lyckats vinna en enda röst inom första lagutskottet.

Kommerskollegium omnämner också ett par andra uppslag beträffande avbetalningshandeln men avvisar dem självt på anförda skäl.

En ändring i lagen om avbetalningsköp, som varit under övervägande, även om den inte är redovisad i propositionen, därför att det inte under utredningen på något sätt framställts något yrkande i den riktningen, är att man skulle inskränka eller upphäva nuvarande befogenhet för säljare vid avbetalningsköp att utan föregående dom erhålla handräckning för godsets utfående. Med anledning av detta förslag vill jag bara erinra om att obligationsrättskommittén i sitt förslag till lag om avbetalningsköp hade denna fråga under övervägande. Kommittén redogjorde för det vanligen omständliga förfarandet, då en ägare vill återtaga en sak, som finns hos en annan. Det kräves då rättegång och dom, och kommittén framhåller, att detta kan medföra olägenheter för båda parterna. Dessa olägenheter göra sig med särskild styrka gällande, när fråga är om små affärer. Kostnaden för rättegången, vilken köparen i sista hand får gälta, kan då lättligen överstiga godsets hela värde. Inte sällan vållar köparen sig själv av oförstånd ökade kostnader, därigenom att han underlåter att inställa sig för rätten. Han ådrar sig då också böter för utevaro. Kommittén utvecklar vidare de skäl, som tala häremot. Jag kan för min del inte finna det klokt att i denna fråga intaga en annan ståndpunkt än kommittén gjorde och, i överensstämmelse med kommittéförslaget, den nu gällande lagen gör.

Beträffande denna frågas civilrättsliga sida vill jag även erinra om att lagen om avbetalningsköp är en internordisk lag, som inte bör ändras utan

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgoods m. m. (Forts.)
samråd med våra båda grannländer. När utredningen av frågan överflyttades till justitiedepartementet, hade jag därför ingående överläggningar med representanter för grannländernas främsta juridiska sakkunskap på detta område, men dessa överläggningar ledde också till ett negativt resultat. En orsak härtill var tydligen, att man i Danmark och Norge inte led under samma olägenheter som vi här i Sverige. Jag skall senare återkomma till förklaringen härtill, men jag vill betona, att intet har under utredningen av denna fråga, allt sedan riksdagen skrev om saken, eftersatts för att undersöka, om en ändrad civillagstiftning skulle kunna råda bot på missförhållandena. Naturligtvis vill jag inte bestrida, att lagen om avbetalningsköp är behäftad med ofullkomligheter liksom alla andra lagar, och jag vill gärna, vad på mig ankommer, fullfölja undersökningarna om möjligheten att förbättra denna lag, men det är en långsam historia, och i avbidan härpå bör man enligt min mening se till, om det inte på någon annan väg är möjligt att undanröja de svåra olägenheter, som äro förenade med den nuvarande ordningen.

Till skydd för obetänksamma köpare har då också ifrågasatts en ändring på strafflagens område. Det har nämnts möjligheten att undanröja förskingringsstraffet i fråga om gods, som köpts på avbetalning. Tanken har avvisats av kommerskollegium och jämväl i propositionen. Första lagutskottets nu avgivna utlåtande ger inte anledning till antagande, att ett dylikt förslag skulle ha mötts med välvilja i utskottet.

Vad jag nu anfört angående de olika under utredningen framkomna uppslagen torde vara tillräckligt för att visa, vilka svårigheter det möter, då man söker finna medel mot avbetalningssystemets oarter. Man får ju, när man söker råda bot på oarterna, inte bortse från att avbetalningsaffärerna inte äro uteslutande av ondo utan motsvara ett verkligt behov inom omsättningslivet. I själva verket medför, som obligationsrättskommittén anför, denna avtalsform, när den inte missbrukas, betydande fördelar för båda kontrahenterna, inte minst för köparen. Framför allt beredes därigenom åt den obemedlade möjlighet att komma i besittning av relativt dyrbara föremål, som av honom kunna användas som produktionsmedel, exempelvis symaskiner och annat, som han behöver i sitt yrke, piano för undervisningsbruk o. dyl. Möjligheten att anskaffa möbler och annat bohag på avbetalning är också av stor betydelse för den, som endast därigenom blir i tillfälle att grunda ett eget hem. När man söker avhjälpa systemets avigsidor, gäller det därför att tillse, att inte sådana åtgärder vidtagas, som omöjliggöra, onödigtvis försvåra eller fördyra sunda avbetalningsaffärer.

Resultatet av den verkställda utredningen rörande avbetalningshandeln måste, såvitt angår möjligheten att råda bot på missförhållandena, betecknas som mycket negativt. Många förslag ha framkommit. Den mest sakkunniga myndigheten, kommerskollegium, har såsom jag redan beskrivit kasserat alla utom ett, och om detta förslag säger kollegium, att det framlagts, inte därför att kollegium tror mycket på det, utan därför att kollegium fattat sin uppgift så, att kollegium skulle komma med ett förslag. Vid ärendets vidare handläggning visade det sig, att inte heller detta förslag kunde användas.

I detta läge av frågan uppstod tanken på en ändring av straffprocessuell art. Förslag om denna ändring hade redan tidigare framlagts av föreningen Sveriges landsfiskaler, och den har sedermera tillstyrkts av föreningen Sveriges stadsfiskaler. Uppslaget, vilket är det, som nu genom propositionen förelagts riksdagen, innebär, att förskingring av gods, som sålts med äganderättsförbehåll, skall få åtalas endast av målsägande, d. v. s. säljaren. För närvarande är det ju så, att förskingring åtalas av allmän åklagare. Från denna nu gällande regel föreslås undantag beträffande förskingring utav

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.) gods, som är sålt med äganderättsförbehåll, d. v. s. i första hand gods, som är sålt på avbetalning, men förslaget avser även det likartade fallet, att gods sålts med äganderättsförbehåll på kredit utan bestämmelse att köpeskillingen skall erläggas i skilda poster. Ett exempel på detta sista förhållande är det i Skåne vanliga arrangemanget — jag vet inte om liknande förekommer på andra orter — att kreatur säljas på auktion med förbehåll om äganderätten, tills betalning erlagts. Det har sagts mig från trovärdigt håll, att skånska auktionsförrättare lyckats skaffa sig ett extra straffrättsligt skydd genom att sälja smågrisar, som enligt naturens ordning skola slaktas efter tre månader, på sex månaders kredit med förbehåll om äganderätt. Härigenom blir varenda köpare av en dylik gris en förskingrare, när han slaktar griskultingen, och betalar han inte på dagen, så skickar auktionsförrättaren landsfiskalen på honom med hot om fängelse.

För att intet missförstånd skall uppstå, vill jag ännu en gång framhålla, att lagförslaget inte berör själva straffbestämmelsen angående förskingring. Förskingring av avbetalningsgods skall bestraffas under samma förutsättningar som hittills, och i straffskalan göres ingen ändring. Förslaget berör allenast åtalsrätten.

Det är, synes det mig, ägnat att förvåna, att detta förslag har kunnat väcka motstånd i första lagutskottet. Det är enhälligt tillstyrkt av lagrådet. Och måhända ännu mera ägnat att väcka förvåning är den form, vari majoritetens avstyrkande utlåtande avfattats. Jag ber nu att få övergå till den saken.

Utskottet säger i början av sitt utlåtande, att de olägenheter av avbetalningshandeln, som föranledde riksdagens skrivelse 1927, äro otvivelaktigt alltjämt bestående. I denna utgångspunkt råder alltså inte någon meningsskiljaktighet mellan utskottet och Kungl. Maj:t. Men sedan komma invändningarna mot propositionen. Först säger utskottet, att departementschefen allenast förordat ett från landsfiskalsföreningen framkastat uppslag att från allmänt åtal undantaga förskingring av detta slag. Ja, detta framkastade uppslag har emellertid sedan, som jag nyss sade, vunnit understöd ifrån den andra stora åklagareorganisationen, stadsfiskalernas, och det är känt, att det omfattas med varmt intresse utav Stockholms polis och Göteborgs polis, de två institutioner, som ha den starkaste känslan av det nuvarande systemets olägenheter på grund av den dagliga befatning, som de ha med ärenden av detta slag.

Jag kanske skulle tala om, hur jag för min del kom på detta uppslag. Jag hade ett samtal med Danmarks högste åklagare, riksadvokaten Goll, och frågade honom, hur det förhöll sig i Danmark med denna fråga. Lagen om avbetalningsköp är ju, som jag sade, en gemensam nordisk lag, så att de ha samma lag där nere i Danmark. Jag frågade honom bland annat, om det inte är vanligt i Danmark, att åklagarna där utföra målsägandetalan i sådana här mål, så att de få betalt av målsäganden för att, samtidigt med att de väcka åtalet och yrka straff på den som inte kan betala, driva in målsägandens fordran. »Nej», sade Goll, »det vore ju att ta mutor!» — Så betraktar Danmarks högste åklagare ett förhållande, som dagligen äger rum på denna sida om Sundet.

Jag frågade honom då: »Hur ha ni undgått att väcka åtal för sådana här saker?» Ty han hade ju upplyst om att det förekom inte där nere. — »Det har helt enkelt gått till på det viset», sade han, »att det har utfärdats ett cirkulär ifrån riksadvokaten till Danmarks åklagare, att de få lov att låta bli att stå till avbetalningssäljarnas förfogande genom att utföra sådana här åtal.» Så patriarkaliskt går det till i Danmark, att när det visar sig att en

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgoods m. m. (Forts.) strafflagsbestämmelse är olämplig, så säger den högste åklagaren till de underordnade åklagarna: »Var så goda och låt bli att missbruka den här strafflagsbestämmelsen!» Detta har också faktiskt lett till att man i Danmark inte har haft någon olägenhet av lagen om avbetalningsköp.

Jag frågade mig, när jag hörde detta: hur skola vi i Sverige bli av med dessa åtal? Här ha vi ju inte denna s. k. opportunitetsprincip — ett fullt namn på en god sak, som annars kan kallas för rätten till eftergivande av åtal — utan här gäller legalitetsprincipen. Kommer det en målsägande till åklagaren och säger: »Här är en karl, som inte fullgjort en avbetalning på detta gods, och han har gått och pantsatt det; var så god och åtala honom!», så äro våra åklagare skyldiga att göra detta. Jag kunde då inte fundera ut någon annan utväg än att överlåta åt målsägandena själva att på egen hand utföra åtalet. Det syntes mig icke lämpligt att väcka något förslag om ändring i själva strafflagen, men det föreföll mig, som om det vore en praktisk utväg att säga till alla dessa avbetalningssäljare, som med begagnande av ansvarslösa agenter pracka på fattiga människor avbetalningsgoods, som dessa inte behöva: »Ni få taga med i edra ekonomiska kalkyler kostnaderna för att utföra förskingringsåtal.» — Någon kan ju invända, att detta är inte vidare rationellt, ty *straffet* står ju kvar i alla fall, men mitt resonemang var detta: det kommer att bli opraktiskt för dessa firmor att ådraga sig de höga kostnaderna. När de inte längre bara behöva gå till åklagaren och polisen och skicka dem på den som inte kan fullgöra sin avbetalning, så komma de att ordna sin affärsverksamhet på ett förnuftigare sätt. De komma att hålla efter sina agenter, så att inte agenterna sälja varor av detta slag till personer, som icke kunna antagas ha råd att klara avbetalningarna.

Utskottet invänder emellertid mot denna princip, att den är reaktionär. Förslaget innebär, säger utskottet, att man går tillbaka till en ordning, som avskaffades för mer än fyrtio år sedan. För fyrtio år sedan gällde nämligen detta samma förhållande, att förskingring låg endast under enskilt åtal. Sedan, 1893, förändrades det, så att förskingring blev ett brott, som av målsägande kunde anges till åtal, och 1923 ändrades det därhän, att det kom under allmänt åtal oberoende av angivelse från målsägandens sida. Alla veta, att denna sista lagändring, från vilken man alltså nu skulle göra ett avsteg, föranleddes av de stora penningförskingringar, som ofta icke blevo påtalade, därför att anhöriga till förskingraren genom hotet om åtal mot honom avpresades bidrag för att täcka förskingringen. Detta ansågs vara anstötligt och ledde till att brottet lades under allmänt åtal, men inte fanns det någon, som vid behandlingen av det lagärendet motiverade lagändringen med avbetalningsköpen. För resten, när första lagutskottet säger, att propositionen skulle innebära en återgång till ett förhållande, som gällde för fyrtio år sedan, vill jag däremot säga, att jag undrar, om det egentligen fanns några avbetalningsköp för fyrtio år sedan. I varje fall är lagen om avbetalningsköp endast tjugu år gammal.

Lagutskottet fortsätter i sin kritik över propositionen, att det är inte, såsom Kungl. Maj:t antagit, bara fråga om lindrigare brott, utan det förekommer ofta nog ganska grova brott, som inte skulle bli beivrade, ifall propositionen bleve bifallen. Och såsom exempel härpå anför utskottet, att en person, som förvärvat en dyrbar automobil eller andra lyxvaror genom avbetalningsköp, någon tid därefter, medan han ännu avbetalat allenast någon ringa del av köpeskillingen, säljer godset och förbrukar det därvid erhållna vederlaget för egen räkning. Jag undrar, mina herrar, om detta exempel är så lyckligt valt. Jag vill erinra om kommerskollegii förslag och motionen, som gick ut på att just lyxvaror skulle på det sätt undantagas ifrån det skydd, som

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.)
den nuvarande lagen ger, att äganderättsförbehållet beträffande lyxvaror icke skulle bli giltigt. Hade man gått den vägen, kommerskollegii och motionens väg, en väg som ju, när man inte tänker närmare på saken, synes ha ett och annat som talar för sig, då skulle man inte bara, som propositionen föreslår, ha tagit bort åtalsrätten, utan då skulle man ha tagit bort hela straffet. Den, som efter en dylik lagändring förskingrade det han hade köpt, skulle alltså inte ens av den enskilde målsäganden ha kunnat bli åtalad för förskingring. I jämförelse med en sådan lagändring innebär ju regeringspropositionen ett svagare ingrepp i fullföljandet av reaktionen mot en person, som på det sättet förskingar lyxvaror.

Men är det för resten så lämpligt valt, detta exempel, även ur en annan synpunkt? Skulle man inte kunna begära alldeles speciellt, att säljare av lyxvaror icke truga dem på personer, som icke äro vederhäftiga för betalningen? Nog är det väl bara lämpligt, att de, som driva avbetalningsaffärer med lyxvaror, ha denna särskilda risk, att de, ifall köparen är insolvent, få stå kostnaderna själva även för den straffrättsliga reaktionen mot honom.

Så övergår första lagutskottet till frågan, huruvida propositionen verkligen är effektiv; om man verkligen genom propositionen skulle nå det syfte, som man eftersträvar. Utskottet säger, att utskottet icke kan dela den uppfattningen, att förslaget skulle vara ägnat att i högre grad inskränka de mindre önskvärda formerna av arbetalningshandeln. Tvärtom, säger utskottet: »Det torde vara sannolikt, att de firmor, vilka inriktat sin affärsverksamhet på avbetalningshandeln, komma att fortsätta därmed i samma omfattning, även om den av departementschefen föreslagna ändringen beträffande åtalsrätten genomföres.» Och litet längre ned fortsätter utskottet: »Även efter en lagändring i enlighet med propositionen har säljaren kvar möjligheten att genom hot om åtal frampressa en uppgörelse.» »Det finns under dessa omständigheter», säger utskottet, »icke någon som helst anledning antaga att avbetalningsfirmorna skola ändra sina affärsmetoder efter den föreslagna lagändringens genomförande.»

Ja men, mina herrar, detta resonemang strider inte bara emot vad vi själva tycka är rimligt. Kan man verkligen tro, att avbetalningsfirmorna skulle fortsätta efter precis samma metoder då det komme att stå dem så dyrt att genomdriva sina krav gentemot de obemedlade personer, som agenterna hade förmått att köpa det här avbetalningsgodset? Är det verkligen antagligt? Äro verkligen våra köpmän sådana? Jag vill fråga, om det finns någon köpman här i kammaren, som skulle vilja stiga upp och säga, att köpmännen resonera på ett så olikartat sätt emot vad vi andra människor resonera, att de verkligen efter den föreslagna lagändringen skulle förfara på angivet sätt. Vi ha emellertid inte bara vårt eget förstånd att lita till, vi ha den erfarenhet ifrån Danmark, som jag nyss åberopade. Där har den ordning man genomfört, att åklagaren icke står dessa försäljare till förfogande, lett till en helt annan ordning på detta område. Lagutskottet tyckes också på nästa rad vara benäget att erkänna detta. Lagutskottet säger: »Att, på sätt departementschefen torde ha förutsatt, målsägandena i övervägande antalet fall icke skulle vilja ådraga sig de kostnader som äro förende med åtal, synes dock vara riktigt.» Nå, men hur kommer då utskottet fram till sitt slut här? Jo, då säger utskottet, att när nu inte heller de enskilda målsägandena väcker något åtal, kommer det att leda till att straffparagrafen icke kommer att tillämpas. Det kommer att växa in i det allmänna medvetandet, att det inte är så farligt att förskingra gods, sålt på avbetalning, och följden bleve den, att »antalet förskingringar i samband med avbetalningsköp komme att stiga såväl totalt som relativt».

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.)

Alltså, fastän man tror och fastän man har anfört mycket goda skäl för antagandet, att köpmännen komma att bli försiktigare, då det blir dyrbarare för dem, skulle i alla fall effekten bli, att det bleve flera förskingringar. Den slutsatsen är till den grad orimlig, att jag inte skulle kunna tro, att någon skulle kunna komma med den, om jag icke sett svart på vitt i utskottsutlåtandet.

Efter denna kritik emot propositionen övergår utskottet till de mera positiva linjerna. Utskottet gör den konklusionen, att utskottet har »icke kunnat finna, att den av riksdagen år 1927 begärda utredningen får anses avslutad». Utskottet fortsätter: »I stället måste möjligheterna att komma till rätta med avbetalningshandelns svåra olägenheter skyndsamt på nytt undersökas. Därvid synes det icke uteslutet, att ett ingripande mot agenter skulle kunna ske på sätt riksdagen nämnda är ifrågasatt.» Ja, när man som jag har genomtröskat hela den utredning, som har hopats i ärendet sedan 1927 — och det skulle ändå inte förvåna mig, om tidigare handelsministrar, som ha haft detta ärende liggande i sitt departement under alla dessa år sade detsamma —, när man med den erfarenheten får ett på detta sätt lösligt utkastat antagande ifrån lagutskottet, med förslag att utredningen bör fullföljas och att det och det bör undersökas, som redan är grundligt undersökt och tillbakavisat, så blir man ju ganska ledsen.

Utskottet fortsätter: »Jämväl en inom utskottet framförd tanke att inskränka eller upphäva nuvarande befogenhet för säljaren vid avbetalningsköp att utan föregående dom erhålla handräckning för godsets återfående torde böra övervägas.» Det låter, som om utskottet inte trodde, att den synpunkten vore övervägd, därför att den inte är refererad i det föregående betänkandet, men det kunde ju inte behövas när, såsom jag nyss refererade, redan obligationsrättskommittén grundligt har utrett denna fråga och kommit till det resultatet, att det ur det allmännas synpunkt är riktigt, att denna lättare form för återfående av gods inskrives i svensk lag.

Så säger utskottet vidare, och här märker man ju en känsla av att utskottet inte mycket tror på de föregående anvisningarna: »Skulle det vid utredningen befinnas antagligt, att nämnda eller andra på särskilda detaljer vid avbetalningsaffärerna inriktade restriktioner icke leda till en verklig reformering av avbetalningshandeln, torde själva grunderna för gällande lagstiftning böra upptagas till prövning i förhållande till det behöriga kreditbehov denna affärsform från början varit avsedd att tillgodose.» Om det är sant, att det dunkelt sagda motsvaras av det dunkelt tänkta, så vet jag inte, om jag har någon förhoppning om att ifrån utskottet få svar på vad utskottet menar med detta. Jag anar det inte själv. Hade jag, såsom mitt uppsåt från början var, fullständigt inför kammaren redogjort för alla de överväganden, som ha ägt rum här under den nu sju år långa utredningen, så skulle jag kanske också kunnat övertyga kammaren om att det inte är stor förhoppning om att på denna väg kunna råda bot på olägenheterna.

Härefter framkastar utskottet slutligen ännu en tanke, nämligen den, om de ifrågavarande brotten icke skulle kunna »göras till s. k. angivelsebrott och åt åklagaren kunna lämnas en viss frihet att bedöma, om det allmännas intresse krävde åtals anställande». Här leker utskottet med tanken att införa den s. k. opportunitetsprincipen beträffande denna grupp av brott, men utskottet hejdar sig naturligtvis genast och säger: »Huruvida en legalisering av en sådan opportunitetsprincip i vidare eller mera begränsad omfattning särskilt vid angivelsebrott är möjlig annat än i samband med åklagarväsendets omorganisation, därom kan utskottet icke uttala någon bestämd mening.» Jag vågar uttala den bestämda meningen, att utskottets antagande är riktigt.

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.)

Ja, mina herrar, jag har redan sagt, att jag naturligtvis inte har någonting emot en fortsatt utredning av den här frågan, ifall kammaren skulle önska, att ännu något uppslag skulle utredas, men, mina herrar, medan gräset växer, dör kon, och de skånska griskultingarna slaktas. Jag hoppas därför, att kammaren skall finna, att utskottsminoriteten har riktigt bedömt saken, då den anser, att man i nuvarande läge bör antaga det i den kungl. propositionen intagna förslaget om att borttaga den allmänna åtalsrätten i fråga om denna art av förskingring och överlåta åtalsrätten åt målsägandena själva.

Herr Åkerman: Herr talman! I anslutning till herr statsrådets anförande ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till utlåtandet, d. v. s. bifall till propositionen.

Herr Bismark: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har ju riktat en synnerligen amper kritik emot utskottet för dess utlåtande. Jag får säga, att jag hade hela tiden den uppfattningen, när jag behandlade denna fråga, att propositionen framkommit såsom ett utslag av fullkomlig rådlöshet i fråga om vad man borde göra beträffande de ifrågavarande avbetalningsköpens stävjande. Herr statsrådet har nu bekräftat, att det var först sedan alla andra möjliga utvägar hade prövats och befunnits icke vara framkomliga, som detta uppslag, vilket kom på ett rätt sent stadium från landsfiskalernas förening, togs om hand för att genast, med den brådska, som förelåg när det gällde att råda bot på dessa klandrade förhållanden, bäras fram. Jag hade genast från början det intrycket att den sak, som här föreslås, icke har något att göra med vad man vill vinna, d. v. s. ett stävjande av avbetalningshandeln. Avbetalningshandelns avarter bestå i att agenter för en massa firmor resa omkring och sälja till mindre burget folk en hel del saker, som dessa icke behöva. Här säljas t. ex. världsglober, som kosta kanske 100 kronor, att betalas med 15 kronor i månaden. Här säljas tyska konversationslexikon, som vederbörande köpare icke kunna läsa, och här säljas klädespersedlar, som äro avsedda att förbrukas, skodon och kappor, och allt sådant säljes genom avbetalningsaffärer, och handeln fortgår uppenbarligen med förtjänst för dessa affärer. Det är detta man vill stävja. Man vill alltså ha bort detta avbetalningssystem, och man vill, att dylika affärer icke skola ske på detta sätt, utan att det i sådana fall skall vara ett rent kreditförhållande, som ligger till grund för affären. Att förbehålla sig äganderätten till konsumtionsvaror är ju uppenbarligen orimligt.

Hur kommer nu detta förslag att verka? Jo, det kommer att verka så, att åklagaren icke tager befattning med dessa mål utan att av vederbörande säljare få i uppdrag att göra det. Saken kommer att gå till liksom förut. Avbetalningsaffärerna sälja sina varor; när de icke få betalning, skicka de ärendet till underexekutor. Exekutor verkställer en undersökning — någon dom behövs icke — huruvida varorna finnas i behåll. Finnas de i behåll, tager han dem i förvar, men finnas de icke i behåll, antecknas det till protokollet, att vederbörande icke längre disponerar dem, utan avhänt sig dem. Med detta papper får då säljaren fullt bevis på att vederbörande har förskingrat varorna. Vad gör säljaren då? Han går inte i första hand till landsfiskal eller åklagare, utan han skriver och hotar med åtal. Detta kommer han att göra i fortsättningen också. Nu går han i en del fall till åklagaren och anmäler för förskingring. I de fall, då han anmäler för förskingring, har han strängt taget av sagt sig vidare möjlighet att göra upp med vederbörande. Så fort allmänna åklagaren har fått saken om hand och det finns bevis om brott, är allmänna åklagaren skyldig åtala. Det kan han icke göra enligt den föreslag-

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.)
 na ändringen, utan vederbörande skall sköta saken själv. Hur gör han då? Är det ett sådant fall, då han tror, att han kan utpressa något genom åtal, åtalar han själv, och då kommer han i det läget att kunna göra upp med vederbörande och frampressa betalning, ända till dess målet avgjorts genom lagakraftägande dom. Han har alltså en mycket längre driven möjlighet att av vederbörande utpressa betalning för varan. När han har en dom på några månaders straffarbete bakom sig, är hans ställning mycket starkare, än om han icke hade en sådan dom bakom sig.

Nu kan man ju säga, att detta system, att åklagaren skall tillhandagå med anställande av åtal är litet förhatligt i och för sig. Jag tror icke, att det inverkar ett dugg på avbetalningshandelns karaktär, om man gör den ändring, som här är föreslagen. Man kan visserligen säga, att det är önskvärt, att folk inte åtalas så mycket för sådana saker, men det önskliga är väl egentligen, att folk inte begår oredlighetsbrott. Den sidan av saken, att vederbörande bli åtalade, är väl en detalj, som har mindre betydelse än att folk inte begå oredlighetsbrott.

Nu vill jag säga, och det är något, som för utskottet har spelat en oerhörd stor roll, att det icke alls är förhållandet, att de personer, som begå brott av denna art, under alla förhållanden bara äro sådana, som fela av värdslöshet, lättsinne eller tanklöshet, utan det är många ganska durkdrivna förbrytare, vilka förskingra saker, som vederbörande anförtrott dem under fullt förtroende. Här talade herr statsrådet om lyxvaror och sökte blanda bort korten därmed, men jag vill taga det exemplet, att en person säljer en bil till en chaufför, för att denne skall kunna driva en rörelse. Man sätter alltså medel i hans hand, för att han skall kunna förvärva sitt livuppehälle. Så går chauffören någon tid därefter och säljer bilen och gör av med pengarna, ja, kanske försvinner. Skall detta brott, som är betydligt grövre än om vederbörande förskingrat en mindre summa pengar, icke kunna åtalas av allmän åklagare? Antag, att han blir anmäld för bedrägeri — hans brott står ju bedrägeribrottet mycket nära — men det befinnes, att brottet icke kan hänföras under bedrägeri, ja, då kan han inte åtalas av annat än målsägaren och blir då möjligen fri, fastän ärendet varit under utredning hos allmän åklagare. Allmänna åklagaren måste nedlägga sin talan, fastän han kommit underfund med att det föreligger ett ganska grovt brott. Dylika brott äro icke så sällsynta. Jag har flera gånger haft att göra med personer, som ha förskingrat artiklar, inköpta på avbetalning, och jag har i flera fall funnit, att de varit ganska fula fiskar, som väl ha förtjänt sitt straff. Jag hade att göra men en advokat, som satt upp kontor med full utrustning av skrivmaskiner, räknemaskiner o. s. v. Affären gick inte, helt naturligt på grund av mannens inkompetens, och han försvann från samhället, varvid det befanns, att han hade förskingrat dessa föremål. Är detta ett lindrigt brott? Det är väl fullt jämförligt med och svårare än många av de brott, som i allmänhet behandlas enligt förskingringsparagrafen.

Nu återopades här av herr statsrådet exempel ifrån Danmark och Norge, men det är ju något helt annat. Inte släppa de i dessa länder sådana fula fiskar, som verkligen begå grova brott och förskingra anförtrodda varor, som de fått på avbetalningskontrakt. Det göra naturligtvis inte åklagarna i dessa länder, utan de släppa dem, som av lättsinne eller möjligtvis okunnighet ha felat, och det beror ju på den allmänna rättighet, som åklagarna där ha att pröva, huruvida brottet är av den beskaffenheten, att det bör åtalas. För min del skulle jag icke ha något emot att man även här i Sverige i viss omfattning införde denna princip, och jag vill nu säga, att det har varit föremål för behandling i processberedningen, huruvida man skulle kunna gå in för

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.) denna s. k. opportunitetsprincipens införande jämväl i Sverige. Det har då framkastats här av utskottet, att man skulle kunna tillämpa denna i fråga om sådana brott, som endast få åtalas efter angivelse, och dessa ha ju en särskild karaktär. Där har staten redan sagt ifrån, att dessa brott icke äro så allvarliga i och för sig, att staten ex officio behöver utforska, om sådana brott äro begångna, och låta beivra dem, utan det får bli beroende på angivelse av en målsägande. Då ligger det ganska nära till hands att säga, att om en angivelse kommer, må också staten ha rätt att pröva, huruvida denna angivelse utgör tillräcklig anledning att taga upp brottet till åtal. Att utskottet icke har velat göra något bestämt uttalande i fråga om möjligheten av denna anordning är ganska naturligt, då processberedningen har frågan i sin hand, men vi ha i alla fall i utskottet gjort en antydan om det.

Då utskottet alltså hade denna uppfattning, att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget icke kommer att verka i ringaste mån hindrande på den form av avbetalningsköp, som för närvarande äger rum, har utskottet å andra sidan icke varit så negativt som departementschefen syntes vilja ge vid handen, då det gällt att anvisa positiva åtgärder för att lösa frågan, och då finns det här en sak framhållen av utskottet, som enligt min mening skulle innebära ett verkligt hämmande av de avbetalningsköp, som icke kunna anses vara önskvärda, och det är att inskränka rätten till att utan laga dom återtaga föremålen. Det har sagts här, att denna fråga varit under behandling av obligationsrättskommittén. Ja, det är riktigt. Den var under behandling då, men då gällde det att skapa en lagstiftning för avbetalningsköp. Då hade man ännu icke kommit underfund med hur avbetalningsköpen skulle urarta. Nu har man sett, hur de urartat, och nu är det fråga om vad man skall göra för att råda bot på detta.

Man förstår, hur helt annorlunda det skulle verka, ifall man toge bort denna rätt för säljaren att vända sig direkt till exekutor och taga tillbaka godset. Om det nu säljes en bok för 75 kronor, på vilken det avbetalas 15 kronor, men det sedan icke blir någon vidare avbetalning, skickar säljaren genast kontraktet till exekutorn och får tillbaka boken för en kostnad kanske av 5 kronor. Säljaren har då förtjänat 10 kronor. Är boken förskingrad, får säljaren från exekutorn ett protokoll, som säger, att boken är förskingrad, och då kan han börja med det egna hotet, vilket, som jag nyss framhöll, han kan driva ganska långt och längre, för den händelse den kungl. propositionen bifalles.

Nu är jag den förste att medge, att det icke kan vara lämpligt att helt enkelt taga bort denna rätt för vederbörande säljare att indriva godset utan domstols beslut. Men på detta område finns det vägar, som äro framkomliga. Det finns den möjligheten, att man prövar vilka firmor som skola ha rätt att verkställa dylik indrivning. Det får inte vara så, att en viss firma får rätt att på detta sätt återkräva vad som helst, utan rätten för dem skall knytas vid vissa saker, t. ex. en symaskin, en skrivmaskin, en separator eller en bil. Varje fabrikant, som för sådana saker, bör kunna påräkna, att han får tillstånd av en administrativ myndighet att återtaga dem i den ordning lagen stadgar, men däremot bör man avskära dem från denna rätt som sälja rena skräpet, saker, som äro för vederbörande fullkomligt obehövlige. De, som sälja sådana saker, böra icke åtnjuta denna förmån, utan de böra, i händelse vederbörlig betalning icke sker, vara skyldiga att gå till domstol och taga de kostnader och de besvär, som därmed äro förenade. Dessa kostnader komma i regel att lämna vederbörande köpare tämligen oberörd, ty man kan vara tämligen säker på att i sådana fall finns det ingenting att utmäta, utan det blir i själva verket säljaren, som får stå för dessa kostnader. Detta blir en verklig press på säljaren, då det gäller sådana föremål, att se till att han icke

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.) säljer till kreti och pleti, att han använder agenter, som man kan lita på och att överhuvud taget affärerna ske på så sätt, att icke kostnaderna äta upp hela förtjänsten.

Den i propositionen föreslagna vägen är däremot, som jag förut har nämnt, enligt min och utskottets mening ett rent slag i luften. Den kommer icke att leda till någon som helst ändring i fråga om avbetalningsaffärernas karaktär i framtiden, men den kommer att leda till mycket betänkliga konsekvenser. Jag kanske får nämna också för att belysa dessa, att hela utvecklingen har gått därhän, att vi allt mera ha lagt åtalet i allmänna åklagarens hand. Den sista utmönstring, som skedde, var, då vi togo bort ifrån den paragraf, som handlar om olovligt begagnande av annans sak, de mera svårartade fallen och lade dem under åklagarens åtalsrätt. Det var den sista utbrytningen, som vi gjort på detta område. Nu kvarstå bara några enkla förseelser, som målsägaren är skyldig att själv åtala. Det gäller väsentligen sådana förseelser, som äro belagda med böter. Jag vet knappast, om det finns några kvar, belagda med fängelse, men det är möjligt, att jag misstager mig på den punkten.

Här skulle man nu på ett område, där man rör sig med straff på upp till två års straffarbete och där man kan få ganska grova brottslingar att göra med, fordra, att målsägaren skall åtala, varigenom brottslingen skulle kunna gå fri på grund av att vederbörande polis eller åklagare icke har rätt att åtala honom.

Herr talman! På de anförda skälen yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr **Stendahl**: Herr talman! Jag vill visst icke bestrida, att icke affärer på avbetalning kunna ha sitt stora berättigande och kunna vara till nytta för icke endast säljaren utan även köparen, men samtidigt har jag en mycket bestämd uppfattning om att avbetalningsaffärer, då det gäller konsumtionsvaror och lyxartiklar, äro ett oting, som bör motarbetas på alla lovliga sätt. Alldeles oavsett denna min personliga uppfattning får man väl ändå icke bortse från att det knappast kan bestridas, att den ekonomiska världskris, från vilken vi ännu icke ha tillfrisknat, till väsentlig del har sitt ursprung i en in absurdum driven forcering av avbetalningsaffärer, mestadels beträffande konsumtions- och lyxartiklar.

Nu är frågan, hur man skall kunna motarbeta vad man anser vara osunt i denna rörelse. Min egen inställning till saken är nog den, att jag skulle närmast tro, att vägen till sundare förhållanden vore en bestämmelse, att äganderättsförbehållet, då det gäller dylika affärer med lyxartiklar eller konsumtionsartiklar, skulle anses vara en nullitet, d. v. s. att något åtal för förskingringsbrott icke skulle i sådana fall kunna anhängiggöras, därför att lagen icke betraktade saken såsom ett brott. Då förefaller det mig, som om man hade satt en ordentlig bom för utvecklingen av denna trafik, vilken enligt min mening det bör sättas en bom för.

Nu har man icke kunnat komma fram den vägen, utan man har gått en annan väg, den, som har rekommenderats i den kungl. propositionen.

Utskottets talesman har anfört, att han har den bestämda uppfattningen, att den väg, som här av Kungl. Maj:t föreslagits, absolut icke skulle komma att medföra något som helst resultat. Om jag hade den uppfattningen, att ett bifall till den kungl. propositionen skulle bli utan någon som helst verkan på den fortsatta handeln på avbetalning, så skulle jag självfallet ha anslutit mig till utskottets ståndpunkt, men då jag har en alldeles motsatt uppfattning, nämligen att ett bifall till den kungl. propositionen helt automatiskt kommer att verka i högst väsentlig grad i preventiv riktning, kommer jag också till

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.)
alldeles motsatt resultat mot vad utskottets talesman gör, och på grund därav, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till reservationen.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talman, att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, angående vissa av Kungl. Maj:ts gjorda framställningar i avseende å utgifterna för budgetåret 1934/1935 under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av 5 § 2 mom. avlöningsreglementet den 11 maj 1928 (nr 128) för fast anställt manskap vid försvarsväsendet;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av möjlighet för visst manskap vid försvarsväsendet att kvarstå i tjänst utöver den kontrakterade anställningstiden;

nr 168, i anledning av väckt motion angående oavkortade löneförmåner åt visst underbefäl under tjänstledighet för genomgående av en kurs i polistjänst;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1934/1935 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av Norra Östergötlands järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten m. m.;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utvidgning av ångkraftstationen i Västerås; samt

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för f. d. byråchefen J. Döss och f. d. kamreraren G. E. Heimer från viss betalnings-skyldighet.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppställningen av riksstatens utgiftssida m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om nedsättning av räntan för lån från vissa statens utlåningsfonder jämte i ämnet väckta motioner;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan för egnahemslån till statens järnvägars personal vid Notviken och Ulriksdal jämte en i ämnet väckt motion;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å vissa egnahemslån från statens vattenfallsverk;

nr 83, i anledning av väckt motion angående ändring i sträckningen av statsbanan förbi Södertälje; och

nr 84, i anledning av väckta motioner om byggande av en statsbana mellan Heby och Horndal;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 26, angående avlöning till den hos riksdagen tillfälligt anställda personalen;

nr 27, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 28, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 29, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 30, i anledning av väckta motioner om inrättande av ett riksbankens avdelningskontor i Borås;

nr 31, angående användande av riksbankens vinst för år 1933 m. m.; och

nr 32, angående ändring i stadgarna för riksdagsbiblioteket, i vad avser val av suppleanter i bibliotekets styrelse; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 6 § förordningen den 26 juni 1931 (nr 281) om moderskapsunderstöd.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *von Stockenström* för tiden från och med den 20 innevarande månad till och med den 9 nästkommande maj.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.01 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 18 april e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Fortsattes överläggningen angående första lagutskottets utlåtande nr 49 punkten A.

Herr **Örne**: Herr talman! Det är inte precis inbjudande att stå först i kön, då man skall tala i första kammaren efter middagsrasten. Jag skall emellertid trots tomheten här taga mig friheten att anföra några synpunkter.

Före middagen anförde herr Bissmark en rad anmärkningar mot den kungl. propositionen. Jag är inte i tillfälle att ingå på något juridiskt bemötande av vad herr Bissmark yttrade. Såsom praktisk affärsman — förutvarande praktisk affärsman kanske jag skall säga, herr talman — vill jag emellertid anföra några synpunkter, åt vilka herr Bissmark inte syntes mig ha ägnat tillräcklig uppmärksamhet.

Herr Bissmark fann det upprörande, att en firma skulle kunna sälja en bil på avbetalning till en chaufför och denna chaufför sedan skulle kunna försvinna, utan att myndigheternas hjälp kunde anlitas för hans efterspanande och bestraffande. Även en del andra liknande situationer anfördes av herr Bissmark. Jag vill emellertid vädja till herr Bissmark i hans egenskap av gammal sparbanksman, om ett sådant resonemang verkligen i detta fall kan vara någonting att åberopa. Det är ju så, att sparbankerna liksom också affärsbankerna och riksbanken lämna ut avbetalningslån. Affärsbankerna bevilja lån på växlar, om vilka man från början vet, att de skola komma att omsättas åtskilliga gånger. Nu händer det inte så sällan, att en låntagare eller en acceptant försummar att fullgöra sin avbetalningsskyldighet. Det har emellertid aldrig fallit någon bankman här i landet in, att man för sådana fall — det händer ju, att borgensmännen ha avlidit eller på annat sätt blivit oförmögna att uppfylla sitt löfte att betala i stället för låntagaren — skulle behöva en lagstiftning, som möjliggjorde för långgivaren att anmäla vederbörande för polisen för att få honom efterspanad och dömd för förskingring. Han har givetvis gjort av med beloppet; man kan inte begära, att han skall ha det kvar i en byrålåda, eftersom han har lånat det för att använda det för något visst ändamål. Beträffande alla konsumtionsartiklar, som köpas på avbetalning, råder exakt samma förhållande. I det fallet ville herr Bissmark, om jag fattade honom rätt, inte vara med om någon reform. Men då nu inte penningutlånande institut ha rätt att anlita polisen i sådana fall och inte heller exempelvis grossister ha en sådan rätt, om en minuthandlare underlåter att betala, vad han är skyldig dem, hur klarar man sig då på dessa områden? Jo, man klarar sig på det enkla sättet, att man i förväg tar reda på, vad vederbörande är för en person, man prövar hans kreditvärdighet, och om han själv inte är en välkänd person, som man vet vill göra rätt för sig, ser man till att man får en fullt betryggande säkerhet för det lån man utlämnar eller den kredit man ger vederbörande.

Jag har aldrig riktigt förstått, varför de affärsmän, som sälja på avbetalning, skola intaga ett helt annat och bättre läge än andra affärsmän och varför

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m.
(Forts.)

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgoods m. m. (Forts.)
deras intressen skola tillvaratagas på ett särskilt sätt av lagstiftningen och myndigheterna än övrigas, som anförtro andra personer pengar eller varor. Jag måste för min del göra det antagandet, att myndigheterna helt enkelt en gång blivit överraskade med ett krav från just dessa speciella affärsmän och för den skull skapat en särskild lagstiftning till förmån för dem.

Sedan kammarens ledamöter nu kommit något talrikare tillstädes, ber jag få meddela, att jag för min del helt och hållet ansluter mig till de synpunkter, som herr Stendahl anlade på denna fråga. Det är alldeles otvivelaktigt, att frågan om avbetalningshandeln hör till de allra största och viktigaste frågor, som kunna komma upp till behandling. En illa skött avbetalningshandel kan bringa ett lands ekonomi i fullständig oreda, såsom visas av erfarenheten. Det finns enligt min mening ingen anledning att på något sätt med hjälp av speciella lättnader i lagstiftningen eller myndigheternas särskilda bistånd för indrivning av fordringar understödja just denna speciella form av handel. Det har nu gått så långt, att polisen och åklagarmakten, såsom en polisman här i Stockholm uttalade i Svenska Dagbladet härom dagen, har förvandlats till rena hantlangare åt dem, som sälja på avbetalning. Det finns naturligtvis alldeles utmärkta firmor inom avbetalningsbranschen, som samvetsgrant sköta sina affärer, men det kan inte hjälpas, att i denna bransch samtidigt också finnas mycket dåliga och samvetslösa försäljare, som inte draga sig det ringaste för att bringa folk i olycka eller i varje fall sätta fullständigt oskyldiga människor i ett tvångsläge. Jag har hört talas om fall, då man till ekonomiskt otillförlitliga personer sålt varor på avbetalning. Man misstänker, att köparna skola göra sig av med varorna, innan de ha betalat dem, men man säljer till dem ändå, därför att man vet, att de ha närstående, som äga en stuga eller några andra små tillgångar eller i varje fall ha en fast inkomst. När köparen så har gjort sig skyldig till den förskingring, som föreligger, så snart han försålt varan, innan han har fullt betalat den, vänder man sig till släktingen och säger: »Vill ni, att denna er släkting skall dragas inför rätta och dömas för förskingring? I annat fall får ni vara snäll och betala.» Sådana fall ha förekommit. Polisassessor Sandström anför i Svenska Dagbladet ett klasiskt exempel på hur fullständigt ansvarslöst man kan gå till väga. Det hände, att en firma anmälde en person för förskingring av ett guldur, värderat till 250 kronor. När polisen närmare studerade det avbetalningskontrakt, som det här var fråga om, fann man, att köparen på det ställe, där han skulle angiva sitt yrke, skrivit »arbetslös», och på den plats, där bostaden skulle angivas, »Söderhem, säng nr 18». Denne man var således absolut icke i behov av ett guldur för 250 kronor, och var och en måste väl säga, att det var en handling, som egentligen borde ha strängt bestraffats, att till honom sälja ett sådant guldur på avbetalning. Han pantsatte klockan, och så ville man, att polisen skulle dra honom inför rätta och laga, att han kom på Långholmen. Hårtill kommer, att mannen inför polisen uppgav, att agenten »i förtroende» hade sagt, att han kunde göra sig pengar på klockan genom att pantsätta den!

Sådana fall äro kanske inte så oerhört talrika, men bara den omständigheten, att sådant kan förekomma, visar, att här föreligger en verklig kraftskada, som man måste ägna den allra största uppmärksamhet. Man måste absolut fordra — och det är det minsta på detta område — att säljarna noga taga reda på köparnas villkor. Det exempel, som här anförts, att en fattig hantverkare köper en symaskin eller en annan maskin eller att en pianolärarinna köper ett piano på avbetalning, finns det inte så mycket att säga om, men givetvis bör man inte sälja på avbetalning i sådana fall heller, om man inte är övertygad om att vederbörande har förutsättningar att kunna göra rätt

Ang. åtalsrätten vid försäkring av avbetalningsgods m. m. (Forts.)
för sig. Om de äro hyggligt och hederligt folk, ha de för övrigt den möjligheten att få ett avbetalningslån, varigenom de kunna betala varan kontant, vilket blir mycket billigare. Slutligen föreligger på detta område, liksom på många andra, möjligheten att organisera det hela i försäkringens form. Man kan skapa en institution, som undersöker vederbörandes ekonomi och förhållanden, och säger, om den vill taga ansvaret för affären. Sådant förekommer ju på många olika områden, och jag begriper inte, varför man inte inom bilbranschen skulle kunna tillämpa något liknande system. Nog finns det möjligheter att sälja utan att anlita avbetalningssystemet, som så lätt frestar till inköp, vilka aldrig kunna likvideras och som kunna bringa vederbörande i olycka. För min del skulle jag ha önskat, att Kungl. Maj:t hade gått mycket radikalare fram i fråga om avbetalningshandeln än som har skett i föreliggande proposition.

Jag anser, att propositionen bör bifallas. Det är alldeles säkert så, vilket herr Stendahl också har framhållit, att en hel del av ifrågavarande avbetalningsförsäljare komma att nödgas iakttaga en vida större försiktighet än hittills vid sin försäljning, om Kungl. Maj:ts proposition bifalles. Men frågan bör inte anses löst i och med bifallet till denna proposition. Den är så betydelsefull, att den alltjämt bör vara föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Därför ber jag för min del att få yrka 1) bifall till Kungl. Maj:ts proposition i enlighet med herr Åkermans m. fl. reservation och 2) att kammaren måtte avslå utskottets hemställan utom i punkt C), till vilken jag yrkar bifall.

Jag har hört ryktesvis, att andra kammaren nyss har bifallit ett sådant yrkande, vilket jag redan före middagen var besluten att framställa. Om även denna kammare bifaller yrkandet, kommer frågan att vara föremål för uppmärksamhet under de närmaste åren, och man kommer att kunna genast tillgodogöra sig de erfarenheter, som vinnas genom att uppmärksamma verkningarna av den nu av Kungl. Maj:t föreslagna lagändringen.

Herr Hansén: Herr talman! Om man följt utredningen av denna fråga och de många yttranden, som avgivits i densamma, måste man få ett starkt intryck av den praktiskt taget enhälliga meningen därom, att avbetalningshandeln medför många och svåra olägenheter, sådan den nu bedrives. Man måste också taga intryck av den starka ökning, som den under de senaste åren visat. Vidare kan man inte heller förbigå den praktiskt taget enhälliga uppfattningen, att åtgärder från statsmakternas sida äro nödvändiga för att i någon mån stävja denna trafik. Det framgår emellertid av alla dessa utredningar och yttranden, att man här har att göra med en besvärlig fråga.

Det är nämligen inte så, att all avbetalningshandel är av ondo. Det finns en legitim avbetalningshandel, som ingen vill hindra från att, till tjänst för de människor, som den är avsedd för, fortfarande få utvecklas och upprätthållas. Men det finns en illegitim avbetalningshandel, som det är det allmännas skyldighet att uppmärksamma och till skydd för medborgarna stävja.

Jag tror inte, att det förslag, som Kungl. Maj:t här framlagt, innebär någon slutgiltig lösning av frågan. Men den omständigheten, att frågan är av den karaktären, att den tarvar en fortsatt uppmärksamhet från statsmakternas sida, utgör enligt min mening inte skäl, varför man inte skulle söka begagna sig av den utväg, som Kungl. Maj:t har anvisat, för att i någon mån begränsa avbetalningshandelns avarter och olägenheter. Det synes mig tvärtom vara allt skäl, att man, medan man väntar på att komma vidare med lösningen av problemet, tar den till hands liggande åtgärden, som under alla förhållanden synes mig komma att leda till att försäljarna vid avbetalningsköp nödgas bättre granska sitt klientel än vad hittills varit fallet. Detta leder i sin tur

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgoods m. m. (Forts.)
till en minskning av det antal försäljningar, som föranleda polisingripanden, vilka tidigare förekommit i så stor utsträckning. Jag tror, att om en begränsning av klientelet och en bättre undersökning av köparnas redbarhet och förmåga att fullgöra ingångna förpliktelser äger rum, är det enbart att hälsa med tillfredsställelse, och den legitima avbetalningshandeln, varom jag nyss talade, leder säkerligen i ytterst få fall till kriminalisering eller till exekutiva åtgärder. Naturligtvis kan det hända, att personer med de bästa avsikter komma i svårigheter och inte kunna betala, men om säljaren uppträder på ett — låt mig säga — tillmötesgående sätt mot köparna, plåga sådana saker kunna ordnas utan alltför bryska åtgärder.

Då nu, enligt vad som upplysts, andra kammaren fattat beslut i ärendet i överensstämmelse med det av herr Örne nyss framställda yrkandet, skall jag inte längre upptaga kammarens tid utan inskränker mig till att biträda detta yrkande.

Herr Branting: Även jag vill ansluta mig till det yrkande, som framstälts av herr Örne, och instämmer i vad som i frågan yttrats bland annat av herr Stendahl.

Den proposition, som framlagts, är ett första steg, låt vara ett mycket försiktigt steg, och i likhet med herr Stendahl skulle jag för min del gärna sett, att det också hade varit möjligt att genomföra en bestämmelse av innebörd, att äganderättsförbehållet vid avbetalningsköp skulle vara ogiltigt.

Jag vill yrka bifall, herr talman, i största korthet till den föreliggande propositionen och detta utifrån en snart tjuguarig erfarenhet såsom brottmålsadvokat. När man har sett, hur det går till i verkligheten vid avbetalningsköpen, tvekar man inte ett ögonblick att acceptera ett förslag som — ehuru en smula otillräckligt måhända — i alla fall måste anses innebära en förbättring.

Vad som kommer i dagen genom polisrapporterna och rannsakingarna är stundom fullkomligt förbluffande. Dessa avbetalningsköp äro ofta fantastiska transaktioner, som inte på något sätt förtjäna att betecknas ens såsom vanliga affärsuppgörelser och som sannerligen inte heller förtjäna att försvaras och understödjas genom lagens majestät och fängelsets hot. Jag har sett otaliga gånger, hur t. ex. fullkomligt medellösa grovarbetare eller låt oss säga springpojkar i den ställning, som dylika unga män ha, bringas att inköpa t. ex. bokverk för många hundratals kronor, gudbevars inbundna i halvfranska band och rikt illustrerade. Och hur gå dessa affärer till, mina herrar? Jag kan berätta, att man i rapporterna får läsa, hur avbetalningskontrakten tecknas t. ex. på ölkaféer mellan glasen och buteljerna, där någon med en blyertspenna klottrar under sitt namn, mer eller mindre läsligt, på ett sådant s. k. avtal. Därvid förvärvas sålunda Voltaires, Strindbergs eller Selma Lagerlöfs samlade verk, och man skulle sannerligen vara glad, om svenska folket vore så litterärt intresserat, som tycks vara fallet att döma av mängden av dylika affärer. Vad som inte minst gör det så motbjudande att se sådana överenskommelser sanktionerade genom strafflagen är, att när man sedan skall ange värdet av det förskingrade föremålet, finner man mycket ofta, att det bokverk, som inköpts för t. ex. 350 kronor på avbetalning, kan förvärvas i näraste antikvariat för, låt oss säga 50 kronor.

Även när det gäller avtal, som ju kunna synas i och för sig skäliga och kanske nyttiga, såsom t. ex. då en fattig sömmerska köper en symaskin på avbetalning, blir det i många fall på det sättet, att vederbörande inte kan fullfölja sina åtaganden. Och de tragedier och det elände, som följer av att strafflagshotet hela tiden tvingar vederbörande att skaffa fram pengar, vill

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.)
jag inte gå närmare in på. Jag har sett, hur en fattig städerska på ett hotell av en driftig agent förleddes att köpa ett äkta guldarmband och en lika äkta guldarmbandsklocka för belopp, som hon naturligtvis aldrig kunde drömma om att betala. Hon trälade med avbetalningarna i många månader, men slutligen kom det till en pantsättning, och sedan blev det givetvis under en period ännu viktigare med avbetalningarna än förut. Det hela slutade naturligtvis med en katastrof. Jag har sett, hur sådana agenter ha gått fram som härjande mordänglar över en hel bygd och sålt till höger och vänster. Det har varit fråga om separatorer och andra sådana i och för sig mycket nyttiga saker, och man har förlett bönder, som inte alls haft någon möjlighet att fullfölja avtalen, och bondhustrur, medan männen varit borta, att skriva på kontrakten. Sedan ha följt stora serier av mål på rättsens föredragningslistor, som tillkommit på initiativ av vederbörande försäljarfirma. Det är sant, att då det gäller exempelvis separatorer finnas föremålen vanligen kvar, och förskingringar föreligga alltså inte. Men det förekommer också kriminella fall härvidlag. När man vidare har haft att göra med mängder av unga nygifta par, som i sitt oförstånd ansett sig kunna ett, tu, tre sätta bo på avbetalning — ett mycket gentilt, fast tämligen smaklöst bo — och sedan sett, hur det går, vill man verkligen vara med om varje steg, som kan råda någon bot på missförhållandena. Man har sett, hur dessa människor sedan fått sitta månad efter månad, sedan arbetslösheten har inställt sig, i sitt s. k. hem mellan de kala väggarna, därför att möblerna ha blivit pantsatta för länge sedan, och betala och betala på sina kontrakt. Vilka tragedier, som utspelas i sådana fall, när det gäller att undvika fängelset, kan var och en förstå.

Nu kan man naturligtvis fråga, varför människorna inte lämna igen, vad de ha köpt, i stället för att pantsätta och förskingra det. Men man måste å andra sidan förstå, att det ofta ligger så till, att vederbörande redan verkställt en rad av tyngande avbetalningar och att de alltid hoppas, att deras ekonomiska trångmål skall vara rent tillfälligt och att det skall komma ljusare tider.

För övrigt är det inte bara *dessa* förskingringsbrott det är fråga om. Jag kan återopa en annan kategori. Det förekommer inte alls sällan, då personer förskingrat ur kassar eller omhänderhavda medel, att det har varit tvånget att fullfölja ett avbetalningskontrakt, som från början inlett vederbörande på dessa vägar.

För övrigt vill jag också säga ett ord — herr talman, jag skall sluta strax — om hur det kan gå till vid dessa kontrakts tecknande. Jag vill bara erinra om ett exempel från den praktik på området, som jag har haft:

En nyss från fängelse utsläppt, för åtskilliga resor stöld straffad person lyckades utan större svårigheter bli agent för en avbetalningsfirma. Affärerna gingo tämligen bra för honom, därför att han var fräck och driftig. Så träffade han två kumpaner från fängelset, som det inte gick lika bra för. Vad gjorde man? Den förstnämnde mannen lagade så, att den ene av kumpanerna hastigt och lustigt konstituerades som underagent, medan den andre blev köpare. Man gjorde upp ett kontrakt, enligt vilket Platons skrifter eller något annat förnämligt bokverk bytte ägare. På den provision, som säljaren fick, och på det belopp, som köparen erhöll, då han pantsatte det köpta godset, gjorde sig alla tre herrarna en glad afton. Fallet visar, hur svag kontrollen är, när det gäller sådana agentförordnanden.

Jag ber sålunda, herr talman, att få varmt yrka bifall till reservationen med det tillägg, som herr Örne har framställt.

Herr Öhman: Därigenom att rätten att väcka åtal för förskingring av avbetalningsgods uteslutande förbehålles vederbörande målsägande, anser pro-

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.) positionen, att man skulle kunna i avsevärd mån komma till rätta med olägenheterna i samband med avbetalningshandeln. Propositionen anser, att en sådan begränsning av åtalsrätten skulle högst väsentligt förminska ej endast antalet åtal för förskingring av avbetalningsgods, utan också antalet förskingringar av dylikt gods. Säljarna skulle nämligen tvingas till försiktighet och ej inlåta sig på avbetalningsaffärer med andra än sådana, som ansågos säkra i ekonomiskt avseende.

Detta resonemang verkar till en början ganska bestickande och på mig gjorde det i förstone ett visst intryck, men vid närmare eftersinnande kom jag underfund med, att man nog ej på den i propositionen anvisade vägen kommer till målet, som ju dock är att råda bot på de svåra missförhållanden, som visat sig vara förenade med avbetalningshandeln.

Man får betänka, att de fall, då avbetalningsaffärer leda till förskingring, dess bättre bara äro en ringa bråkdel av den oerhört stora mängd avbetalningsaffärer, som ingås.

Olägenheterna av avbetalningshandeln bestå, såsom utskottet påpekar, ej blott däri, att en del köpare därigenom förledas till förskingringsbrott utan också däri — och detta är naturligtvis en mycket viktig synpunkt — att ekonomisk skada tillskyndas långt flera köpare i svag ekonomisk ställning. Utskottet anser det vara sannolikt, att avbetalningsfirmorna komma att fortsätta med sin affärsverksamhet i samma omfattning, även om den föreslagna ändringen i åtalsrätten genomföres.

Enligt förslaget skulle säljaren få att utföra åtal på egen hand och på egen kostnad. Härigenom ökas ju i någon mån risken för säljaren vid avbetalningsaffärer, men jag tror ej, att detta behöver avhålla dem från att bedriva sin verksamhet i samma omfattning som förut. Såsom jag redan nämnt, torde antalet förskingrare nog utgöra endast en synnerlig ringa del av hela antalet avbetalningsköpare, och säljaren kan dessutom gardera sig mot risken för besvär och kostnader i anledning av åtal genom att lägga på avbetalningssumman en smula.

Låt vara att genom ifrågavarande lagändring antalet åtal skulle komma att något nedgå, men de är väl minst lika viktigt, att antalet förskingringar såvitt möjligt nedbringas. Och vad den saken angår, så vill jag erinra om utskottets uttalande, att om förskingringar av avbetalningsgods skulle komma att åtalas mera sällan, kommer effektiviteten hos straffhotet i vederbörande lagrum att avsevärt förminskas. Det kommer ej längre att anses fullt så farligt som förr att begå förskingring. Till följd härav befarar utskottet, att antalet förskingringar i samband med avbetalningsköp rentav skulle komma att stiga.

Som bekant kommo förskingringsbrotten 1923 under allmänt åtal. I propositionen medges, att den föreslagna begränsningen i åtalsrätten ej väl stämmer överens med rättsutvecklingen, som tenderar till en utvidgning av den allmänna åtalsrätten. Lagändringen skulle emellertid kunna rättfärdigas därmed, att den kunde med all sannolikhet förväntas bli till verkligt gagn. Utskottet delar ej denna förväntan utan anser tvärtom, att lagändringen ej skulle bli till vidare gagn.

Propositionen utgår vidare från den förutsättningen, att beivrandet av ifrågavarande brott i de flesta fall ej kan sägas vara av någon egentlig betydelse för det allmänna. Det är visserligen sant, att ifrågavarande brott i en hel del fall äro av relativt lindrig beskaffenhet, men i sådana fall ådömas också vederbörande ett mildt straff; i regel stannar det vid lindriga böter eller vid villkorlig dom, det kan jag från min egen praktik intyga.

Men det är också sant, som herr Bismark redan framhållit, att ifrågavarande brott ej sällan kunna vara av verkligt grov beskaffenhet, utan att

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.)
de därför kunna hänföras till bedrägeri. I utskottets utlåtande anföras exempel härpå. Således skulle även verkligt svårartade rättskränkningar enligt förslaget endast kunna åtalas av målsägaren, och detta är, såsom utskottet framhåller, ägnat att öka de betänkligheter, som i och för sig kunna anföras mot propositionens avsteg från moderna principer.

Jag skall be att ytterligare få påpeka ett förhållande, som ligger något mera i periferien, men som dock i sin mån talar emot den kungl. propositionen. Om nu den föreslagna begränsningen i åtalsrätten kommer till stånd, måste med hänsyn till straffsatsen i vederbörande lagrum svaranden inställa sig personligen. Det blir ofta en förundersökning, huruvida förutsättningarna för villkorlig dom äro för handen. Detta medför kostnad för statsverket. Om nu målsägaren återkallar sin talan, sedan målet börjat och apparaten satts i gång — han har rätt, som herr Bismark påpekade, att lägga ned sin talan — då har besväret och kostnaden gjorts förgäves. Som det nu förhåller sig, när brottet hör under allmänt åtal, får åklagaren ej återkalla sin talan, med mindre han finner den sakna fog.

Jag vill slutligen tillägga, att utskottet är fullt ut lika besjälade av en önskan att råda bot på de svåra missförhållandena i samband med avbetalningshandeln som herr justitieministern, men utskottet anser, att vad som bjudes på i propositionen ej är tillfyllest, ej räcker till för att få bukt på missförhållandena. Utskottet vill gå längre än herr justitieministern och angripa det onda i dess rot, och härvidlag kan jag instämma med herr Örne, då han framhöll, att ordnandet av avbetalningshandeln är en verkligt trängande uppgift.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Stendahl**: För att om möjligt kunna åstadkomma lika lydande beslut i bägge kamrarna skall jag be att få komplettera mitt tidigare yrkande med ett yrkande om bifall till utskottets hemställan under punkt C.

Herr **Hamrin**: För några dagar sedan diskuterade denna kammare liksom andra kammaren under timmar ett utredningskrav, som avsåg att råda bot på det »missförhållandet» — att människor köpa för billigt och köpa för mycket, men det är ju att märka, att detta sker frivilligt. I dag däremot vill man motsätta sig en åtgärd, som går ut på att skydda svaga individer för att bli uppskörtade och lurade att köpa det, som de inte vilja köpa eller behöva köpa. Jag har litet svårt, trots all den juridik, som här utvecklats, att kunna följa med det resonemang, som här förts emot förslaget. Jag skall emellertid återkomma till den saken senare.

Jag har, herr talman, haft litet att göra med denna sak tidigare, då jag 1927 som chef för handelsdepartementet blev pliktig att taga hand om den skrivelse, som riksdagen då avlät. Den första åtgärd, som jag vidtog, var att sammankalla en hel del personer, vilka stodo i ledande ställning inom företag, som sysslade med avbetalningsaffärer, men jag skyndar mig att tillägga, att jag kallade endast sådana, som jag på förhand kunde beteckna såsom lojala affärsmän eller industrimän och som handhade denna form av affärsrörelse på ett förnuftigt och riktigt sätt. Jag frapperades genast under denna konferens av att höra, att man från samtliga företagares sida påyrkade åtgärder så fort som möjligt för att sanera avbetalningshandeln. Vid detta tillfälle anfördes en hel del exempel på, hur det i själva verket gick till, och det var också vid det tillfället, som vi diskuterade — vad som även förekommer i utskottets utlåtande nu — olika vägar, bland annat att registrera agenterna och att söka få vissa kvalifikationer föreskrivna för dessa för att de skulle få utöva sin verksamhet. Jag erinrar mig bland

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.)
annat, att en av våra främsta industrimän, som var närvarande, berättade, att man hade påträffat sådana fall, där arbetarfamiljer med ett par hundra kronors månadsinkomst hade gjort utfästelse om att på avbetalningskontrakt betala 150 kronor i månaden. Vad en sådan hushållning och en sådan ekonomi leder till, behöver jag inte påpeka.

Jag vill nu, herr talman, anföra ännu ett exempel till alla dem, som förut blivit framdragna här, och det har jag fått från en mig mycket närstående person, som arbetat i Stockholms fattigvårds tjänst. Denna blev sin plikt likmätigt anmodad att undersöka ett nytt fall, där vederbörande begärde fattigvårdsunderstöd. I detta hem ståtade ett pianino, en radioapparat och en grammofon — samtliga pjäser voro naturligtvis köpta på avbetalning — och familjens ekonomi var nu sådan, att man måste vända sig till fattigvården för att få hjälp.

Jag får säga, att med sådana exempel för ögonen och efter vad man har hört andragas från åklagarmyndigheterna måste lekmannen ställa sig minst sagt förvånad över den juridiska värtalighet, som här utvecklats mot den föreslagna formuleringen av strafflagens paragrafer. Detta får väl ändå inte hindra riksdagen att vidtaga en åtgärd, som från olika synpunkter sedd är väl motiverad.

Jag ber till sist, herr talman, få erinra därom, att när den stora världskrisen bröt ut i Amerika, framhöll man från olika håll de oerhört florerande avbetalningsaffärerna i det stora landet i väster såsom en i mycket hög grad bidragande omständighet och orsak till denna kris.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande, som först blivit framställt av herr Örne.

Herr Mellén: Endast några ord. Jag vill säga, att enligt mitt förmenande ha de flesta talare, som uppträtt mot utskottet, gått vid sidan av saken, då de uteslutande framhållit den kräftska, som avbetalningshandeln helt naturligt är, så utbredd som den blivit och så obehagliga former, som den numera har tagit. Det är emellertid inte detta, som frågan nu gäller, utan det gäller här, vem åtalsrätten skall tillkomma.

När denna proposition först kom på kammarens bord, fann jag den mycket tilltalande, och jag trodde då, liksom de flesta talare här i dag från reservanternas sida, att det framlagda förslaget skulle sätta en bom för den här påtalade osympatiska handeln och att förslaget även skulle förhindra, att en del personer, som av oärliga agenter förleddes att inlåta sig på dessa köp, skulle rubriceras och dömas som förskingrare. Vi äro ju alla ense om, såväl departementschefen, utskottsmaioriteten som reservanterna och alla, som här talat, att detta är en kräftska och att något bör göras, men frågan är endast, hur det skall göras.

Sedan jag tänkt igenom saken mera allvarligt och sedan jag hört den diskussion, som förekommit här i dag, är det nu min övertygelse, att det förslag, som departementschefen framlagt, inte hjälper saken. Jag tror liksom herr Bismark tidigare och herr Ohman senare sade, att förslaget inte kommer att medföra någon egentlig nytta. Det är för övrigt inte bara de här agenterna, som skola påtalas, ty på landet är numera förhållandet det, att vid lösöreauktioner anordnade av stärbhus, när en arrendator lämnar sitt arrende eller, när man sålt en gård, ja, överhuvud taget vid varje auktion, å djur, möbler, åkdon etc., det villkoret alltid är inryckt bland auktionsvillkoren, att äganderätten till den försålda varan inte övergår till köparen, förrän köpeskillingen är till fullo erlagd. Det är ett fullt lojalt villkor, men det förekommer synnerligen ofta, att den köpta varan förskingras, innan köpeskillingen är erlagd.

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.)

Det är vidare, som herr Bissmark tidigare har sagt, inte så, som departementschefen har framhållit, att det är bara de små förskingrarna, som skulle räddas, utan om propositionen går igenom, komma även större förskingrare att gå straffria, därför att målsägaren i regel inte kommer att åtala. Det är ju så, att förskingring kan medföra ända till två års straffarbete, och det finns fall, som utskottet riktigt påpekat, när man på avbetalning köper en lyxbil och sedan, så snart man gjort den första inbetalningen med ett ringa belopp, säljer densamma för att sätta sig i besittning av de pengar, som man får vid försäljningen. Det finns många andra sådana fall, t. ex. då man på samma sätt köper hela stora möblemang. Detta sätt att köpa på avbetalning kan i och för sig vara bedrägeri, och är det bedrägeri, skall det enligt propositionen allt fortfarande lyda under allmänt åtal. Det går emellertid i sådana fall oftast inte att bevisa, att förfarandet är bedrägligt, ty då skall man bevisa den bedrägliga avsikten, och det går, som bekant, mycket sällan att göra. Om propositionen således går igenom, skulle en person, som egentligen skulle straffas för bedrägeri i många fall, gå fri från straff.

Det har sagts, att åtgärder från statsmakternas sida äro nödvändiga. Ja, det är alldeles riktigt, men det skall vara åtgärder, som ha effekt. Herr Hansén sade detsamma, men han framhöll även, att enligt hans tanke löser det framlagda förslaget inte frågan. Han intog således samma ståndpunkt som utskottet.

Herr Stendahl sade, att om propositionen antages, d. v. s. om reservationen segrar, komma försäljarna att iakttaga en vida större försiktighet än förut. Jag tror inte på detta. Konkurrensen på alla områden och önskan att sälja är så stor i vår tid, att man säljer ofta bara för att få sälja, och man säljer ju mycket lättare, om folk får köpa på avbetalning. Dess bättre äro människorna ännu i stort sett ärliga, och de fall, då man vid avbetalningsköp inte får betalt, äro nog relativt få. I dessa fall få emellertid faktiskt de ärliga köparna betala för de oärliga på det sättet, att man lägger så mycket på varan, när den säljes på avbetalning, att man kan stå risken för att åtskilliga köpare inte betala.

Det blir också, som utskottet säger, så att åtalen i sådana här fall komma att minska, om propositionen går igenom. Det är emellertid inte därför sagt, att förskingringsbrotten komma att minska i antal. Försäljarens enda intresse är att få betalt för varan. Om utsikt därtill icke förefinnes kommer han naturligen att sorgfälligt undvika de ytterligare utgifter och förluster han skulle åsamka sig genom att själv anställa åtal mot köparen. Som herr Bissmark sade, är det väl dock av vikt, att alla oredlighetsbrott komma att bestraffas, och det är väl önskligt, att folk icke begå oredlighetsbrott vare sig stora eller små.

Vad beträffar förskingringsbrotten, kunde enligt 1864 års strafflag åtal endast ske av målsägaren. Sedan infördes den bestämmelsen, att åtal endast kunde ske efter angivelse, och 1923 flyttades förskingringsbrotten helt och hållet in under allmän åtalsrätt. Såsom skäl härför anfördes, att ett stort antal brottsfall undandrogos domstols prövning och den brottslige gick fri från det straff lagen utsatte. Det var motivet då. Nu går man emellertid tillbaka till den allra äldsta regeln, som stadgade, att förskingringsbrott endast skola åtalas av målsägaren. Man lämnar således en modern princip, som nyligen införts i strafflagen, och går tillbaka till rättsregler, som gällde för 43 år sedan. Är det som var sanning 1923 icke giltigt 1934?

Mot herr Örne vill jag säga, att om en person har en skuld och inte kan betala sin skuld, så är detta naturligtvis intet brott, men att förskingra annans egendom, det är däremot ett brott, och vi måste hålla på att det är ett brott, vare sig det gäller en liten eller en stor förskingrare.

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.)

Ja, jag har i likhet med alla andra den bestämda uppfattningen, att något måste åtgöras mot den osympatiska avbetalningshandeln, men jag är också, sedan jag tänkt mig in i saken och hört anförandena här i dag, lika övertygad om att vad som här föreslås icke kommer att leda till det resultat, som departementschefen, herr Stendahl och andra tänkt sig.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarskjöld: Herr talman! De många, som på åtminstone delvis giltiga och i alla händelser tillräckliga grunder önska en reform av lagstiftningen om avbetalningsköpen, äro, såvitt jag förstår, icke av denna sin önskan hindrade att biträda Kungl. Maj:ts proposition, d. v. s. reservationen. De skulle vara hindrade endast, om man kunde antaga, att ett bifall till propositionen på det hela taget skulle förvärra det nuvarande tillståndet. I detta avseende har av en talare före rasten anförts, att målsägaren, om han åttalar, har längre tid på sig att utöva den här pressen genom hot om straff på köparen och att det därigenom skulle bli ett förvärrande. Men om så skulle vara förhållandet, är ju målsägaren redan nu givetvis oförhindrad att åtala och kan således utöva samma press i alla fall, men det är ju bekant, att man icke satt vidare värde på den pressen utan varit mycket mera benägen att anlita åklagaren.

Att staten, som en annan talare sade, skulle få vidkännas en del undersökningskostnader, som kanske bliva onyttiga genom åtalets återkallande, är ju en sådan bisak, att det inte bör komma i betraktande.

Just med hänsyn till den stora benägenhet, som säljarna ha för att anlita åklagarna, har jag för min del mycket svårt att tro annat än att säljarna komma att bli något mera försiktiga, då de inte vidare ha den utvägen att anlita utan måste i förekommande fall själva åtala. Men även om så skulle vara förhållandet och även om det skulle komma att stå jämnt i detta avseende, är det dock tydligen en rätt väsentlig fördel, att man slipper det stötande däri, att en del, låt oss säga, mindre grannliga firmor regelbundet anlita statens myndigheter, åklagarna, såsom inkasserare.

Jag anser mig för min del därför oförhindrad att rösta i överensstämmelse med herr Örnes yrkande, d. v. s. både för den föreslagna lagen och för en fortsatt utredning. Det har nu, i motsats till vad som brukar vara fallet, angivits mycket litet riktpunkter för denna utredning, och det tillkommer ju inte mig att försöka göra detta, men jag vill dock nämna, att jag anser, att man är på villospår, om man tror, att man skall kunna inskränka kriminaliseringen av det, som dock faktiskt är en försvinnning och likaså, om man tror sig kunna minska säljarens rätt att återtaga det sålda godset. Det är nu en rättighet, som säljarna sätta ganska litet värde på och ha ganska litet skäl att sätta värde på efter den lagstiftning, som kom till stånd på grund av den skandinaviska kommitténs förslag. Förut kunde det verkligen vara frestande, ty då förekommo kontrakt, i vilka ifrågavarande sak togs tillbaka utan inskränkning i eller avräkning å köparens förpliktelser, men nu är det föreskrivet såväl värdering av saken i fråga som ett visst avdrag på den återstående köpeskillingen.

Den utväg som för ögonblicket — men det är som sagt för tidigt att yttra sig därom, då det i reservanternas skrivelseförslag inte föreligger några riktpunkter — förefaller mig vara den rimligaste är att införa koncessionstvång för yrkesmässigt bedrivande av avbetalningsaffärer. Yrkesmässigheten kunde ju närmare beskrivas så att den innefattar bedrivande av avbetalningsaffär genom utsända agenter och dylikt. Det finns även andra utvägar, utvägar som ha varit på tal inom den skandinaviska kommittén men där inte ha vun-

Ang. åtalsrätten vid förskingring av avbetalningsgods m. m. (Forts.)
 nit majoritet. Emellertid är det ju så, att konstitutiva ändringar i avbetalningslagstiftningen förutsätta eller böra förutsätta samarbete med grannlän-
 derna, och det är därför nödvändigtvis en sak på ganska lång sikt. Det vore
 då efter mitt förmenande illa, om man inte redan nu kunde vidtaga en åtgärd i
 den önskade riktningen, en åtgärd som visserligen inte är synnerligen verk-
 sam, det erkännes gärna, men som i alla händelser är åtminstone oskadlig.

Den omständighet, som anfördes, att propositionen skulle innebära ett av-
 steg från strafflagens allmänna principer, är inte så avgörande, ty vid
 ett bläddrande i strafflagen finner man dock åtskilliga fall med lika höga
 eller t. o. m. ännu högre straffsatser, då, visserligen på speciella grunder, an-
 ställandet av åtal är på ett eller annat sätt beroende av en målsägare.

Herr talman! Jag förenar mig alltså i herr Örnés yrkande.

I detta anförande instämde herr *andre vice talmannen* samt herrar *Reuter-
 skiöld, Johan Larsson, Fredrik Ström, Hagman* och *Tjällgren*.

Herr **Bissmark**: Herr talman! Efter de många anföranden, som ha hållits
 från olika håll i denna fråga, är det för mig klart, att resultatet av kamma-
 rens beslut kommer att bli ett bifall till den kungl. propositionen. Jag får då
 i alla fall säga, att det är en viss tillfredsställelse för utskottets majoritet,
 att det från olika håll har betonats, att den här föreslagna åtgärden icke har
 den karaktär, som justitieministern avsett, nämligen att avhjälpa missförhål-
 landena. Utgångspunkten för utskottet var, att han velat försöka med ett
 fullkomligt otjänligt medel avhjälpa vitt spridda missförhållanden. Detta fak-
 tum tror jag har blivit fastslaget under debatten. Man måste gå helt andra
 vägar än som här ha föreslagits, och sedan blir det ju möjligt, att när dessa
 åtgärder en gång vidtagits och vi fått en annan ordning för åklagarväsendet,
 retuschera bort den oformlighet, som här införes i vår strafflag, och som
 enligt mitt förmenande ter sig som en mycket ful fläck på densamma.

Jag vill bara med några ord bemöta vad herr Hammarskjöld sade gentemot
 mitt påpekande, att genom denna ändring en säljare får ett mycket kraftigare
 grepp på dem han vill klämma, då han kan nedlägga saken, ända tills utsla-
 get vunnit laga kraft, under det han inte har samma utväg, så länge den nu-
 varande åtalsrätten består. Det är ju så, att allmänna åklagaren alltid kan
 ingripa, när det gäller förskingringar, och om det finns klara bevis, blir åkla-
 garen, även om målsägaren avstår, skyldig att fullfölja eller ej, även om han
 inte är den ursprunglige initiativtagaren. För övrigt förekommer nu endast
 sällan att målsägaren själv för talan. I den punkten föreligger alltså, såvitt
 jag kan finna, ingen felaktighet i mitt yttrande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder
 förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu
 förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet
 framlagda proposition; och förklarades den senare propositionen vara med över-
 vägande ja besvarad.

Punkterna B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl.
 Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den
 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelse-
 straff.

*Ang. verk-
 ställigheten av
 straffarbete
 och fängelse-
 straff.*

Ang. verkställigheten av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)

Genom en den 9 februari 1934 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 112, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

I det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget voro 5 § andra stycket och slutbestämmelsen så lydande:

5 § andra stycket.

Sedan fånge, som vid straffets början ej fyllt tjuuguett år, avtjänat tre månader av strafftiden, samt annan fånge av strafftiden avtjänat sex månader, må, där med hänsyn till fångens vård, arbete eller behandling så finnes lämpligt, cellen under arbetstid hållas öppen ävensom åt sådan fånge anförtros att inom straffanstalten uträtta ärenden, vilka sammanhånga med hans arbete, eller att utföra arbete gemensamt med andra fångar.

Slutbestämmelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Linnér, Bissmark, Larson* i Lerdala, *Öhman, Wijkström, Johanson* i Huskvarna och *Björöling* på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff med den ändring, att slutbestämmelsen till den föreslagna lagen erhöles följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934, dock att vad i 5 § andra stycket enligt dess nya lydelse stadgas angående de förutsättningar under vilka åt fånge må anförtros att utföra arbete gemensamt med andra fångar icke skall tillämpas förrän Konungen därom särskilt förordnar.

Herr Bissmark: Herr talman! Emot detta förslag har en reservation anmälts av herrar *Linnér* m. fl. Den berör emellertid inte någon vital punkt, den rör endast en tillämpningsfråga.

Det gäller här att införa en lindring i bestämmelserna om den tid, som en fånge ovillkorligen skall tillbringa i ensamcell. Denna tid har förut varit för den, som har fyllt 20 år, när han började avtjäna sitt straff, ett år, och för den, som varit under 20 år, har tiden varit fyra månader. Nu skall denna tid nedsättas till sex månader för den, som vid straffets början har fyllt 21 år och till tre månader för den, som då är under 21 år. Förhållandet är emellertid det, att de nuvarande fängelserna inte ens lämna tillfälle för dem, som enligt nu gällande bestämmelser skulle vara berättigade att avtjäna sitt straff tillsammans med andra fångar, att få göra detta. Enligt upplysningar, som lämnades i utskottet, saknas redan nu 50 platser för dem, som redan äro berättigade därtill. Genom den ändring, som nu är föreslagen och mot vilken vi inte ha något att erinra, kommer det att uppstå en utrymmesbrist på ytterligare cirka 300 platser. Det betyder alltså i sak, att man inte kan realisera denna ändring, förrän man får ett betydligt större antal platser till sitt förfogande än man har nu. För varje gång man utnyttjar en plats för att låta en fånge tidigare komma i arbete tillsammans med andra fångar, går en annan fånge, som kanske har varit där längre tid, miste om samma rätt.

Vi reserverar ha därför ansett, att man bör ställa sig något avvaktande

Ang. verkställigheten av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)

och se, hur de förslag om utbyggnader på fångvårdsväsendets område, som å bane, komma att gestalta sig. Man vet ju ännu ingenting om dessa. Åtskilliga äro visserligen planerade, och en del äro föreslagna redan i år, men beslut ha inte fattats. Vi ha ansett, att det bör bero på Kungl. Maj:t att sätta denna paragraf, såvitt den rör rätten för fånge att arbeta tillsammans med andra fångar, i kraft, när ett någorlunda avsevärt utrymme finns för att verkligen ge den effektivitet. Detta önskemål har framförts av fångvårdsstyrelsen, som framhållit, att det skulle ställa sig ganska besvärligt för fångvårdsväsendet, ifall 300—400 personer på en gång skulle bli berättigade att komma i åtnjutande av en fördel, som man inte har den ringaste möjlighet att bereda vederbörande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr statsrådet **Schlyter**: Herr talman, mina herrar! Jag kan inte se annat än att herr Bismark och de övriga reservanternas inom första lagutskottet något missförstått innebörden i den föreslagna lagändringen. Såväl i reservationen till utskottsutlåtandet som i herr Bismarks anförande nyss förekommer nämligen ett uttryck, att vissa fångar skulle vara »berättigade» till det gemensamhetsarbete, vartill i propositionen möjlighet föreslås öppnad. Förhållandet är emellertid, att något slags *rätt* till utförande av arbete i gemensamhet inom fängelserna enligt lagen inte kan sägas förekomma förrän efter det tre år av strafftiden avtjänats. När ett år av strafftiden har avtjänats kunna enligt nu gällande bestämmelser fångvårdsmyndigheterna bereda fångar tillfälle till arbete i gemensamhet, i den mån det är möjligt att inom fängelset ordna sådant arbete åt dem. Det är det så kallade mellanstadiet, vars undre gräns nu skulle sänkas, såsom herr Bismark utvecklade det, från ett år till sex månader. Det är alltså inte tal om att införa något slags rätt för fångarna att komma i åtnjutande av denna anordning av deras arbete. Ännu mindre *påbjuder* lagen, att arbetet så skall ordnas. Tvärtom är lagen skriven så, att fångvårdsmyndigheterna skola ha befogenhet att, naturligtvis efter objektiva grunder, fördela arbetet mellan fångarna så, att de som härför lämpa sig få tillfälle att arbeta i gemensamhet. Det är därför i viss mån oegentligt att begagna ordet »platsbrist».

Vad nu själva siffrorna beträffar, som åberopas, så kan det ju vid ett visst tillfälle, då man verkställer en undersökning hur det förhåller sig med fångarbetets anordnande, till exempel visa sig, att 300 à 375 fångar, som med tillämpning av en föreslagen lagparagraf kunnat ifrågakomma till gemensamhetsarbete, inte kunna komma ut i dylikt arbete. Men bara någon månad efteråt kan förhållandet vara ett annat. Det är riktigt, att en gång i början av december förra året verkställdes i samband med prövningen av organisationsnämndens förslag till vissa ändringar inom fångvården en undersökning om hur det vid detta tillfälle skulle te sig, ifall man ville bereda plats i dylikt arbete för alla, som enligt lagen teoretiskt kunde komma i fråga. Men bara någon månad senare har situationen förändrat sig. På Långholmen ha vi till exempel, sedan denna uträkning gjordes, fått uppförd, utan något särskilt anslag från riksdagens sida, en stor ny snickeriverkstad, som bereder möjlighet för ett stort antal fångar att komma i gemensamhetsarbete. Även andra synpunkter influera här. Den ena årstiden är det svårt att ha fångarna ute i arbete i fria luften, den andra årstiden kan man bereda ett stort antal fångar friluftsbete. Även handräkningstjänsten kan bereda tillfälle för ett stort antal fångar att arbeta utanför sin cell.

Jag har nu verkligen en färskare uppgift än den, på vilken reservanternas ha byggt sin tväkan på denna punkt, och den uppgiften erhöi departementet

Ang. verkställigheten av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)
i går från direktören på vårt största centralfängelse, Långholmen. Han upp-lyser nu, att ifall den föreslagna lagen skulle ägt giltighet den 15 april, så skulle omkring 300 fångar på Långholmen ha kunnat ifrågakomma till arbete i gemensamhet. Han frågar sig då: skulle vi på Långholmen ha kunnat bereda så många fångar det arbete, som sålunda är ifrågasatt? Han gör därvid följande uträkning. Från dessa 300 fångar kan man först avdra 20 stycken som önska kvarstanna i cell eller som av olika anledningar äro olämpliga att ta ut i gemensamhetsarbete och som fängvårdsmyndigheterna alltså med lagen i hand inte skulle ha satt i sådant arbete. Vidare skall det avgå 15 stycken, som för ögonblicket ligga på sjukhus. Det blir 35. Drar man dessa från de 300, så återstå 265. För dessa 265 fångar finns det numera plats på Långholmen i verkstäderna för omkring 200, i utearbete för 15 och i handräckning för 50. Detta gör precis 265. Det visar sig här, att om denna lag nu hade gällt, skulle man på Långholmen, fastän man inte har vidtagit några extra ordinära åtgärder, ha kunnat bereda tillfälle för alla, som varit lämpliga för gemensamhetsarbete, att få sådant arbete.

Gå vi till de andra stora fängelserna, så erinrade redan herr Bismark om, att det föreligger förslag på riksdagens bord om inrättande av nya verkstadslokaler såväl i Malmö som på Härlanda vid Göteborg. Det är inte mindre än 70 nya platser på vartdera stället, som skulle vinnas genom ett bifall till denna proposition. Jag vill inte underlåta att påpeka, att när utskottsreservanterna skriva att lagförslaget skulle leda till, att riksdagen får anse sig tvingad att bevilja anslag till ökade arbetslokaler, »utan att någon plan för nämnda utbyggnader i jämförelse med andra byggnadsbehov hittills blivit framlagd», så måste det väl bero på, att reservanterna, när detta skrevs, inte kände till denna proposition om Malmö och Härlanda, ty naturligtvis är en mycket omsorgsfull plan genomtänkt om förhållandet mellan dessa och andra byggnadsföretag, innan Kungl. Maj:t hunnit så långt som att lägga fram proposition till riksdagen. Om, som jag hoppas och tror, det inte finns någon anledning att misströsta om, att riksdagen bifaller dessa förslag om verkstadslokaler vid Malmö- och Härlandafängelserna, så försvinner, såvitt jag kan se, varje betänklighet mot att låta lagändringen träda i kraft. Jag kan inte förstå den synpunkten, att man skall behöva uppskjuta ikraftträdandet, till dess man överallt, på alla fängelser, har möjlighet att bereda alla fångar, som lagligen kunna ifrågakomma till arbete i gemensamhet, sådant arbete. Som herr Bismark erinrar sig, genomfördes år 1921 den senaste fängvårdsreformen, då man gick ifrån den gamla stränga bestämmelsen, att arbete i gemensamhet inte fick äga rum, förrän fången avtjänat tre år av straffet. Tiden sänktes då till ett år, och detta utan att man i det sammanhanget vidtog några som helst åtgärder för att utvidga tillfällena till verkstadsarbete. Detta har successivt låtit sig ordna. Sedan man fått hindren undanröjda, har man så småningom år efter år fått bättre tillfälle att bereda fångarna den lindring i straffets avtjänande, som består i att de få arbeta i gemensamhet. Såsom saken nu ligger, ha vi ju inom mycket närmare räckhåll möjlighet att bereda ett mycket stort antal fångar den förmån, som här är ifrågasatt. Även om man, som sagt, inte kan bereda alla detta genast — och det ligger som jag har understrukit inte i lagen, att så skall eller bör ske — så är det naturligtvis lätt för fängvårdsmyndigheterna att tillämpa vissa fasta principer vid urvalet av de fångar, som skola få denna förmån.

Jag har talat med fängvårdsstyrelsen om den saken och är fullt ense med styrelsen därom, att i första hand skall man uttaga sådana fångar, som blivit dömda till ett års straffarbete eller mera. Dessa skola ifrågakomma i första rummet och framför de fångar, som fått 7, 8 eller 9 månaders straffarbete.

Ang. verkställigheten av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)

Så länge man inte har möjlighet att bereda alla fångar detta arbete i gemensamhet, uttager man alltså dessa förstnämnda, och de andra få sitta i cell under tiden. Jag kan inte förstå, att det skall behöva innebära några svårigheter för fängvårdsmyndigheterna att klargöra för fångarna, att vissa objektiva normer måste följas vid bestämmandet av, vilka fångar som skola få komma ut i gemensamhetsarbete, och jag kan därför inte inse, att fångarna skola få någon grundad anledning till missnöje, därför att somliga av dem bli eftersatta i detta avseende. Och om också en eller annan fånge skulle känna sig missnöjd över att han hålles inlåst i cell längre än lagen påbjuder, att han skall hållas i cell, kan detta väl inte innebära ett rimligt skäl att dröja med att låta ett mycket stort antal fångar, som det är möjligt att släppa ut i gemensamhetsarbete, också komma i sådant arbete, och att alltså genom föreskrifter i lagen hindra en dylik rationell ordning av arbetet i fångelserna. Om, såsom vi nu hörde, man redan i denna stund på Långholmen har möjlighet att bereda alla fångar, som skulle beröras av den nya lagen, en dylik arbetsform, skola vi underlåta detta, därför att vi inte kunna göra det i Härnösand, på Härlanda eller i Malmö, förrän de nya verkstadslokalerna där komma till? Jag kan verkligen inte förstå de synpunkter, som ligga till grund för reservanternas yrkande på denna punkt.

Det här är inte någon stor reform, mina herrar, det är bara ett litet steg, som man efter många års förberedelser finner sig kunna taga för att i någon mån tillmötesgå de önskemål, vilka äro utbredda bland alla, skulle jag tro, i det praktiska fängvårdsarbetet verksamma tjänstemän, att i större utsträckning än för närvarande sker kunna bereda tillfälle till arbetsgemensamhet inom fångelserna. Det är ett ganska litet steg i avbidan på större reformer inom fångvården, vilka äro under övervägande. Men skola vi ha någon nytta av detta lilla steg, bör det också få träda i kraft med detsamma. Det blir ett provisorium, som räcker någon tid framåt, men vi böra inte uppskjuta ikraftträdandet av detta provisorium. Jag kan inte se, att därtill föreligger någon som helst anledning.

Efter en ingående debatt i denna fråga i andra kammaren har andra kammaren beslutat i enlighet med utskottets förslag, och det skulle då bara åstadkomma förvirring, i fall första kammaren nu på denna lilla detaljpunkt fattade ett annat beslut.

Jag hoppas därför, att även första kammaren måtte bifalla utskottets förslag.

Herr Bismark: Det var naturligtvis inte alls någon missuppfattning från min sida, då jag talade om, att fångarna voro berättigade att efter viss tid komma i gemensamhetsfängelse. Jag menade med »berättigade» inte, att de ha legal rätt att bli flyttade, utan menade endast, att det finns *möjlighet* att flytta dem. Nu kommer här den överraskande upplysningen, att det redan finns plats för gemensamhetsarbete i vissa fångelser och att man kan taga in andra kategorier än sådana, som redan varit där så länge, att de kunna förflyttas till gemensamhetsfängelse, under det att fängvårdsstyrelsen i sin utredning, som för resten är ganska färsk, meddelat, att det inte kunde ske. Det är ju på grund av fängvårdsstyrelsens erinringar, som reservationen tillkom. Fängvårdsstyrelsen säger, att det blir synnerligen besvärligt att tillämpa de nya föreskrifterna, förrän man har något så när tillräckligt antal platser. Om herr statsrådet ser på reservationen, innebär inte den, att vi vilja uppställa som villkor för ikraftträdande att tillräckligt antal platser för att taga emot alla, som kunna komma i fråga att överföras till gemensamhetsfängelse, föreligger.

Ang. verkställigheten av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)

Det står bara, att reformen bör genomföras »så snart det i någorlunda avsevärd omfattning med hänsyn till platstillgången är möjligt». Följaktligen: är det så som herr statsrådet säger, eller att man redan nu verkligen kan utnyttja den här förordningen i någorlunda avsevärd mån, då finns det med vårt förslag möjlighet att genast förklara, att lagen skall träda i kraft. Men jag får omtala, att jag var i förbindelse med överdirektören i fångvårdsstyrelsen redan så sent som i förra veckan, och då hade han ingen kännedom om, att det skulle ha yppat sig så stora möjligheter att utnyttja den här anordningen. Faktum är, att fångvårdsstyrelsen var ganska bekymrad för att på en gång — det föreföll åtminstone mig, att överdirektören, då han talade med mig, trodde, att det rädde platsbrist för gemensamhetsfångar, så att man inte kunde placera ens dessa, vilka redan vore kompetenta, om jag skall uttrycka det så, att komma i gemensamhetsfängelse — få en hel skara aspiranter dessutom. Och han sade, att det är ju riktigt, att fångarna äro inte berättigade att utan vidare flyttas till gemensamhetsarbete, fastän de varit i fängelset föreskriven tid, men om det blir en författning, som säger att de kunna få komma till gemensamhetsfängelse, uppstår därigenom, vilket är psykologiskt förklarligt, en förväntan hos dem, att de skola få det. Det är mänskligt, att så sker.

Frågan är, som jag sade, inte så viktig, men jag tycker, att det varit hänsynsfullt mot fångvårdsstyrelsen att inte utsätta fångvårdsstyrelsen för den påfrestning, som enligt vad som anmärkts, skulle bli följden av ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr Petré: Herr talman! Anledningen till att jag tagit till orda i denna fråga, trots att jag i år inte tillhör första lagutskottet och sålunda inte varit med om behandlingen av ärendet, är den, att jag under flera år tjänstgjort såsom läkare vid landets största fångvårdsanstalt, och därför har någon erfarenhet om fångvårdsarbetet. Jag kan inte underlåta att begagna detta tillfälle att till herr justitieministern framföra ett tack för att detta lagförslag nu lagts fram. Jag tror, att alla, som ha någon erfarenhet om fångvårdsarbetet, böra vara honom tacksamma härför.

Jag kan emellertid inte heller underlåta att begagna tillfället att för herr justitieministern framhålla, att det vore önskvärt, om i samband med denna lagutvidgning det också kunde ske en revidering av den för fångvårdsstaten gällande arbetsordningen. I denna arbetsordning förekomma nämligen åtskilliga bestämmelser, som synas mig vara i hög grad antikverade och för övrigt ganska olämpliga ur psykologisk synpunkt. Även förekommer det, att vissa bestämmelser så att säga strida mot andra. Det finns en föreskrift, som säger, att fängelsets föreståndare bör låta sig angeläget vara, att där fången äger familj, befrämja hans förbindelse med denna för upprätthållande av samhörighet samt fångens uppmuntrande till goda bemödanden för framtiden. Men samtidigt finns det en bestämmelse, som säger, att så länge fången är i första klassen, dit han under alla förhållanden hänföres under de två första månaderna av sin fängelsevistelse, får fången i regel icke avsända brev till sin hustru mer än en gång i månaden, och vidare är det förbudet för fånge, innan han kommit upp i andra fångvårdsklassen — alltså alltid under de två första månaderna — att inneha fotografi av sin hustru. Jag får säga, att en sådan bestämmelse synes mig vara synnerligen olämplig. Det kan väl i många fall tvärtom just vara så, att hustrun är den, som har ett gott inflytande på fången, och då bör man inte hindra denne från att något oftare skriva brev till sin hustru och inte heller hindra, att han i cellen kan få betrakta sin hustrus drag. Det finns flera föråldrade eller olämpliga föreskrifter, som jag inte skall upptaga tiden med att nämna, utan har jag härmed endast

Ang. verkställigheten av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)

velat fästa uppmärksamheten på lämpligheten av att det i samband med denna lagutvidgning skedde en revidering av de antikerade bestämmelserna i fångvårdens arbetsordning.

Efter det yttrande, herr justitieministern här haft, anser jag mig inte behöva yttra många ord i anledning av den siste talarens anförande. Reservationen har ju grundat sig på den nuvarande fångvårdsstyrelsens uttalande. Den nuvarande fångvårdsstyrelsen har uttalat bekympet över, att inte i större utsträckning kunna bereda alla de fångar, som därtill bliva formellt berättigade, tillfälle till arbete i gemensamhet efter den minimitid, under vilken ensamsittande i cell även under arbetstid måste pågå. I detta hänseende visar den nuvarande fångvårdsstyrelsen en helt annan uppfattning än fångvårdsstyrelsen under sin tidigare ledning, ty då fångvårdsstyrelsen 1921 begärde den ändring i straffverkställighetslagen, som samma år genomfördes eller att cellfånge skulle kunna efter viss celltid få tillstånd att arbeta i gemensamhet, framhölls det mycket tydligt, att någon allmän *rätt* för fången härtill skulle det ej vara fråga om, utan att syftet med lagändringen vore att få genomförd en mera individuell behandling av fångarna, i det att denna arbetsform skulle medgivas endast som uppmuntran åt en fånge för hans välförhållande. Detta framhölls också av den justitieminister, som framlade det förra förslaget om ändring i straffverkställighetslagen, vilket förslag antogs vid 1921 års riksdag. Han betonade nämligen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, att medgivande till arbete i gemensamhet skulle göras beroende av fångens välförhållande, så att anordningen skulle vara avsedd att tjäna som en kraftig uppmuntran till gott uppförande. Han underströk vidare, att förslagets realiserande måste föranleda ett noggrant övervägande och tvinga tjänstemännen att med ökad uppmärksamhet söka vinna insikt om fångens karaktär. Den justitieminister, som yttrade detta, var den dåvarande högerministärens justitieminister, nuvarande presidenten i Svea hovrätt. Som vi finna, är alltså den nuvarande justitieministern i gott sällskap. Jag kan mycket väl förstå, att det kan finnas fångvårdsmän, som helst vilja slippa att göra detta noggrannare studium av fångarnas karaktär, och som finna det bekvämare med ett mera mekaniskt arbetssätt, så att en var fånge, när den absoluta minimitiden för arbete i cell är ute, får den lindring i cellstraffet, som lagen medger, ehuru dylik lindring, enligt vad som framgår av motiven till lagändringen, skall medgivas endast i fall fångens välförhållande ger anledning därtill.

Jag skall inte upptaga tiden med att utförligare citera vad fångvårdsstyrelsen framhöll då den 1923 — ty så långt tillbaka i tiden ligger den framställning från fångvårdsstyrelsen, som gett anledning till det lagförslag, vilket behandlas här i dag — skrev till Kungl. Maj:t i ärendet. Fångvårdsstyrelsen utvecklade emellertid då närmare, hurusom det finnes olika kategorier av fångar, och hur viktigt det är att företaga en sådan individuell behandling, som här avhandlats. Och fångvårdsstyrelsen ifrågasatte då icke annat, än att man skulle gå fram så småningom, och att man inte skulle behöva bereda plats i gemensamhetsarbete för en var, som över minimitiden suttit i ensamcell. Såsom justitieministern framhållit, blir ju genom ett bifall till den proposition, som föreligger om nya verkstadslokaler vid fångelserna i Malmö och Göteborg, bristen på plats i verkstäder för övrigt i mycket stor utsträckning avhjälpt. Gagnet med det förslag, som nu föreligger, skulle i själva verket bli mycket ringa, ifall man skulle uppskjuta tiden för ikraftträdandet, tills det vore plats på verkstäderna för alla, som ha suttit med arbete i enrum den härför föreskrivna minimitiden. Det vore ju en stor orättvisa mot alla dem, som verkligen förtjäna att få denna förmån.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. verkställigheten av straffarbete och fängelsestraff. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om upp-
hävande av
den s. k. pre-
ventivlagen.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen ävensom i ämnet väckta motioner.

Genom en den 28 februari 1934 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 188, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen.

I samband med denna proposition hade utskottet förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 138 av herr *Nerman* samt motionerna i andra kammaren nr 457 av herr *Flyg* m. fl., nr 558 av herr *Pehrsson* i Göteborg och nr 564 av herr *Olsson* i Staxäng m. fl.

I motionerna I: 138 och II: 457 hade yrkats, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen.

I motionen II: 558 hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att i 18 kap. 13 § strafflagen skulle införas bestämmelse om att föremål, som vore avsett att förebygga följder av konsumgänge, finge försäljas endast å apotek mot läkares recept.

I motionen II: 564 hade hemställts, att den i propositionen föreslagna lagändringen måtte avslås.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

- A) att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas;
- B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning angående lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet i utlåtandet angivna grunder samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt
- C) att de i ämnet väckta motionerna måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A) och B).

Reservation hade anförts av herrar *Åkerman* och *Larson* i Lerdala, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i Mellerud och *Berg*, vilka på anförda skäl yrkat, att riksdagen måtte antaga i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Det kunde ju för den, som i likhet med mig i så många år varit ledamot av riksdagen och så ofta haft tillfälle att diskutera denna fråga, vara frestande att med några ord motivera det yrkande, jag nu framställde, men med hänsyn till den utgång, frågan fått i andra kammaren vågar jag anse, att en diskussion här skulle vara utan egentlig betydelse. Jag vill därför för min

Om upphävande av den s. k. preventivlagen (Forts.)

del ålägga mig den återhållsamheten att inte säga något vidare än att göra det yrkande, som jag nu framställt.

Herr **Bissmark**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Akerman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr *Bissmark* avlämnade en av honom och herr *Ernfors* undertecknad motion, nr 361, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företag inom näringslivet.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 9.45 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 20 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 14 och den 17 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 173, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § 2 och 3 mom. samt 26 § lagen den 2 juni 1916 (nr 180) om skyddskoppypmning.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 243 med förslag till vissa ändringar i och tillägg till gällande tulltaxa;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 31 januari 1932 (nr 17) om accis å silke;

nr 176, i anledning av väckt motion angående tullskyddet för pälsverk;

nr 177, i anledning av väckt motion angående åvägabringande av ett särskilt skattesystem för sjöfolk; samt

nr 178, i anledning av väckt motion angående ändringar i mantalsskrivningsförordningen.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 183, i anledning av vissa i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning i vad angår jordbruksärenden gjorda framställningar;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående kapitalökning till fiskerilånefonden m. m.;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för byggnadsarbeten vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för lån åt vissa fiskareföreningar m. m.;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till underhålls- och driftkostnader för undersöknings- och bevakningsfartyg för havsfiskets behov;

nr 188, med anledning av väckt motion angående anställande av egnahems-konsulenter hos egnahemsnämnderna;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar; samt

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående köttbesiktning och slakthus m. m.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 191, i anledning av väckta motioner om uppställande av legala kompetensvillkor för rätten att idka hantverk m. m.;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bevisning genom sakkunnig m. m.;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 18 kap. 13 § strafflagen ävensom i ämnet väckta motioner; nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 24 mars 1916 (nr 90) angående verkstälighet av straffarbete och fängelsestraff; samt

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 22 kap. 5 och 21 §§ strafflagen.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 432, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående den praktiska utbildningen av maskinistelever, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 434, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion angående ersättning i vissa fall av statsmedel för skada, som tillfogats enskild person vid ingripande på ordningsmaktens sida, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herrar *Bismark* och *Ernfors* väckta motionen, nr 361, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett institut för medellång och långfristig kreditgivning åt företaget inom näringslivet.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 79—84, bankoutskottets utlåtanden nr 26—30 samt memorial nr 31 och 32 ävensom andra lagutskottets utlåtande nr 22.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag hemställer, att kammaren ville besluta, att bankoutskottets utlåtande nr 26 skall sättas sist på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Anmäldes och bordlades bevillningsutskottets betänkanden:

nr 25, i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tulltaxa;

nr 26, i anledning av väckt motion om införande av tullskydd för lin;

nr 27, i anledning av väckta motioner om tull å fiskfiléer samt om tull å hummer och andra skaldjur;

nr 28, i anledning av väckt motion om ökat tullskydd för ormbunkar;

nr 29, i anledning av väckt motion angående begränsning av blomsterlöksimporten;

nr 30, i anledning av väckt motion om beskattningen av utlänningars utdelning å aktier i svenska aktiebolag; och

nr 31, i anledning av väckt motion om upphävande av viss arbetsgivare tillkommande rätt till avdrag vid taxering till beskattning.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.09 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
